

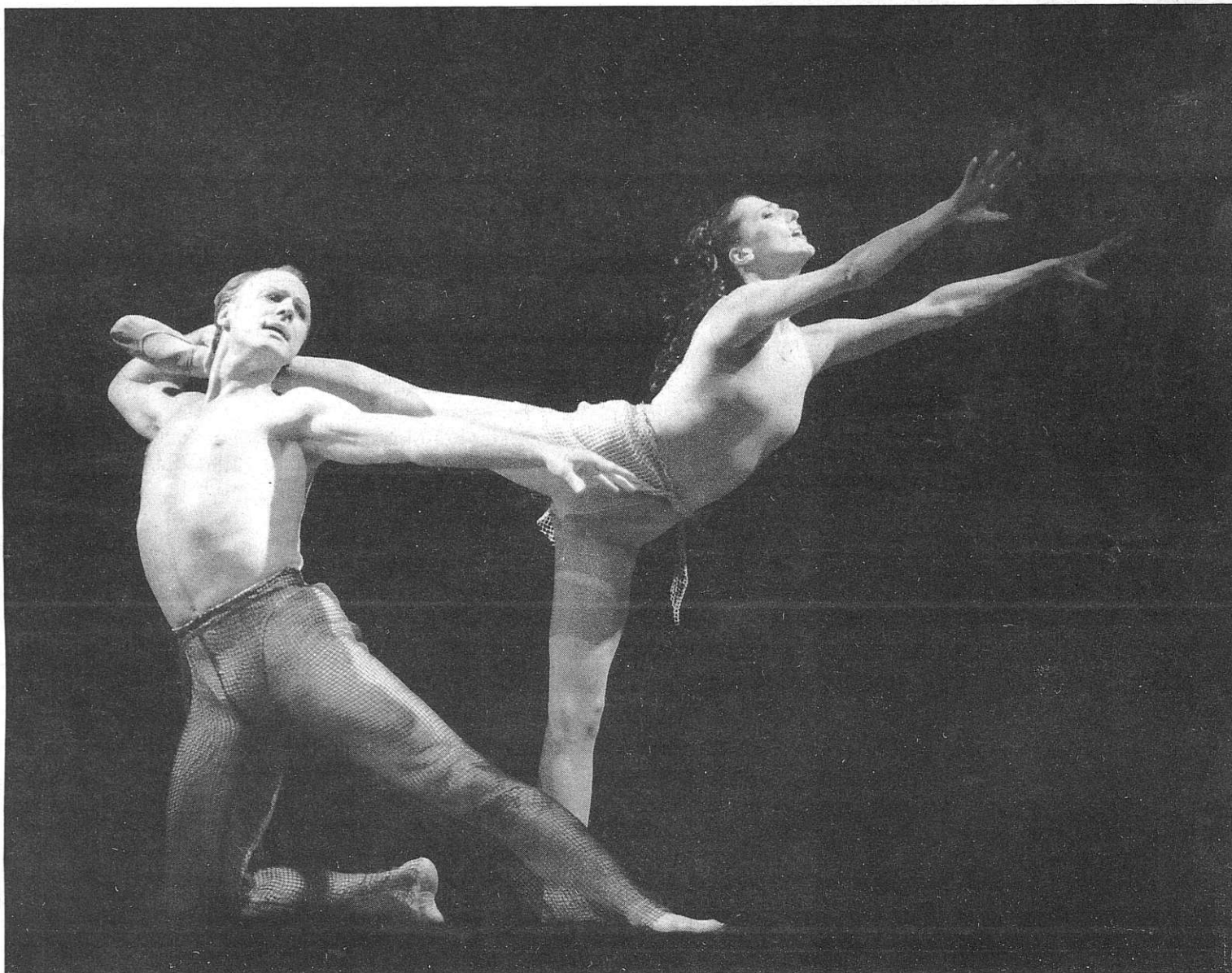
SIRP

EESTI KULTUURILEHT

hind 6 krooni

reede, 25. september 1998

number 36 (2741)

Kaie Kõrb ja Viesturs Jansons.

Tulesurm tuleingliga

Täna on rahvusooperis tuleroaks langenud lavakujundusega balleti maailmaesietendus. Seekord tõlgendab Mai Murdmaa originaalkoreograafias vene sümbolisti Valeri Brjussovi romaani "Tuleingel", kasutades Aleksandr Skrjabini müstikast ja religioonist inspireeritud heliloomingut.

Tantsulavastuse tegevus toimub renessansiaegsel Sakamaal ning kujutab noore naise Renata eksirännakuid Tuleingli otsinguil. Lavastaja on loonud jumaliku ja meelelisuse vahel eksleva tegelaskuju, kes hukub kompromissi leidmata Tuleingliga leekides ühinedes, priimabaleriin Kaie Kõrbi vaimseid ja füüsilisi eeldusi ja võimeid silmas

pidades. Murdmaa kompileerib lavastuses oma lemmikmotive, -teemasid, -sümboleid. Äratundmisrõõmu pakub psühholoogiliselt peennüansseeritud koreograafiline partituur, tegelaskuju pürg täiusliku vaimsuse poole, vee ja tule elemendid, Leili Tammeli lauluhääle kasutamisevõte (XVI sajandi itaalia ballaadid). Uudsenäkölavad ehe klaverimäng – Skrjabini helindeid esitavad pianistid Aldis Liepinš Lätist ja Anneli Tohver ning tantsijate sõnalised osad, tuttavad on Murdmaa lavastusmeeskonda kuuluvad nimed: kunstnik Andris Freibergs Lätist ja valguskunstnik Lloyd Sobel USAst.

Täna lehes

Unt koopiatest, Veidemann identiteedist. Lk. 2/ Kultuuripoliitika põhialused. Lk. 3/ Rauna ärkamine roosas udus. Lk. 6 – 7/ Akantusemotiiv. Lk. 8 – 9/ Prantslaste armuvisionid. Lk. 10/

Sirp eri. Popkultuur kunstis, tantsus ja muusikas. Lk. 11 – 14 Kangro resideerib ERSO juures. Lk. 15/ Kolm hooaja avalavastust. Lk. 16/ Kultuuri globaliseerumisest. Lk. 18.

Äkk-kiitus koopiatele

Olen aeg-ajalt meelsalt esinenud uue vastasena, näiteks virisenud tehnoloogia arengu kallal, eitanud uuemeelsust kunstis ja kiitnud muu hulgas ka Rolling Stonesi "pronksi valatud kirge" (unustades lisamata ühe soome rockikriitiku võluva argumendi bändi rockitaatideks nimetamise vastu: nimelt ei pidavat niisuguse termini kasutajad mõistma mütolooilist mõtlemist ega aru saama, et saatüritel pole vanust).

Olgu kuidas on, ma ei saa siiski öelda, et avangardse ja traditsioonilise konflikt oleks mulle hirmus südameasi, et ma selle peale pidevalt mõtleksin. Oh ei! Mul pole eriti palju teoreetilisi *semper idemeid*, mida võiks au ja mainet kaalule pannes pidevalt jahuda. Ja tänagi ei näe ma esimesi koltuvaid lehti ja kergeid kiudpilvi Vatikani saatkonna kohal silmitsedes mingisugust vajadust selle dilemma järele – ei tea küll, miks. Tegelikult tean – aiman, et pähe ei tule ühtki vastavat subjektiivset vaimukust, ajus ei liigu midagi üllatavat ja peent. Täna jääb palju vajaka, et olla *theoreticus ludens*, nagu postmodernismist rääkides on kohustuslik. On selles süüdi sügistaeva klassikaline selgus?

Seetõttu naasen Rolling Stonesi juurde, kujutledes neid heameelega mittelihalikena, ajatutena, vabastatuna algusaastate anarhistlikust ja massikultuurilisest sogast, sama-päevakunsti umbsest rabelemisest. Rolling Stonesile ei sobigi muutumine, nad peaksid iga aasta tegema üht ja sama, nagu teeb siiani Myroni kettaheitja, ja kui nende füüsilised piirid seda enam ei võimalda, on neid võimalik igati kloonida ja reproduitseerida. Selles ei tohiks tänapäeval enam üldse olla küsimus, meetodeid on valida kui palju tahes: virtuaalsed teisikud, kloonitud reaalsed teisikud, igasugu paljundused, mis tahes. Siingi mere ääres, laululaval nägid neid peeglis – all laval sibasid mingid sipelgad, ülal ent lõõskasid eredad, hiiglaslikud kooptiad. Korda(u)mine viib kordaminekule, teebki meistriks. Ja – kuuldus teeb kuulsaks, on märkinud Priimägi. Mõtleme Mona Lisale!

Paljundamine ja kordamine muudab artefakti minu arust õieti esteetiliseks, mille all ma mõtlen seekord raamistamist, argisest eraldamist, antud juhul seega siis ka isiklikku ohutust, turvatunnet. Kõle mees, keda kohtaksin all tänaval õudselt ulgavana ja maast kive rebivana, tekitaks minus hirmu. Ma põgeneksin, täis õõva proletarse revolutsiooni aura ees. Ka skulptuur, mis võrdlemisi naturalistlikult kujutab sellist meest (Štšadri "Tänavakivi on proletariaadi relv") on läheda maa pealt veel võrdlemisi hirmuäratav, kuid siiski tugevasti estetiseerunud, talunud. Kui me nüüd kujutleme kunstnik Xi maali, millel on tuba, kus on heade ülikondadega inimesi, seintel aga omakorda pilte, nende hulgas Štšadri pilt, siis saame juba päris rahulikuks jääda. Kohates nüüd sedasama Xi maali omakorda mõnes Juske või Kangilaski läikpaberil monograafias, ei karda me enam üldse midagi.

Michel Tournier' romaanis "Meteoorid" esineb "prügimägede dändi" Alexandre, kes hindab jäljendusi, kuna need on hingestatunud kui algupärandid ja neid ei hinda ärimehed ja labased massid, kes on hullud orginaalide järele. "Idee on enam kui asi ja idee idee on enam kui idee," postuleerib see dekadentlik tegelane.

Ainult lapsesuu julgeb välja öelda, et reprod on ilusamad kui originaalid. (Mõelgem kasvõi Dalí peale.)

Ka mina võõrastan pahatihti autentsust, näiteks neljanda seina rikkumist teatris (välja arvatud juhud, kui see on selgelt süütu mäng). Võõrastan ka interaktiivset kunsti. Seal peab olema vahetu, "suhtlema", midagi näppima. Ükskord Tartus vaatasime Ene-Liis Semperi videot ja Jaanus Vahtra hakkas masinat näppima. Pilt läks nässu ja me saime turske turvamehe käest pahandada. Et pole midagi siin interaktiivne! (Pärast tehti pilt korda.) Pelgan ka tänavateatrit. Seal võib mõni käisest võtta ja ühistunnet nõuda. Ka performanssi on parem vaadata albumitest. Ei tea, kas olekski viitsinud vaadata Beuysi ja tema koiotti kuskil kaugel võõras linnas, haisvas kõledas ruumis. Koiott oleks kindlasti just tukkunud. Ent monograafiast saab parema pildi. Kurvitz loobib keskööl boršši? Kena, aga Juske artiklist saab aktsioonist parema, vähemautentse, vahendatud pildi. Tunnen Kurvitzat aastaid. Miks pean ma hilisel ajal läbi vihma kohale minema, kui niikuinii saan filtreeritult ja destilleeritult teada, mis seal oli?

Sellepärast imetlengi lavastajana, kes küll on need inimesed, kes mulle saali tulevad. Ma sõltun neist, aga ma ei tea, miks nad siin on... Tahaks neid eraldi kättpidi tänada... Ja ennäe – näe, viiendas reas istub Kurvitz! Mina vedelesin tema aktsiooni ajal kodus diivanil... tema aga on siin nagu miška. Vaat see on mees! Peidan oma autentsest hääst õhetavad põsed.

Samasusotsingute uuel ringil

Juba mõnda aega käib eesti ajakirjan-duse veergudel – ja siinsamas Sirbiski – keskustelu koduvenelastes (Eestisse mitmel viisil tulnud ja jäänud või Eestis sündinud ja selle maanurga oma koduks või Eesti oma saatuseks valinud teistsugustesse inimestesse) suhtumise üle. Neist rääkides räägime aga ju tegelikult rohkem iseendast, oma eelarvamustest, kompleksidest, ajaloost, mentaliteedist. Nende arutlustega oleme otsekui sisenenud omaenda samasusotsingute uude ringi. Me saame aru, et eesti identiteet ei ole midagi eraldiseisvat, iseendasse sulguvat, vaid käsiteldav üksnes ajaloolises ja sotsiokultuurilises kontekstis. Küsimused iseenda olemisest, kuuluvusest ja seostest teistega juhivad meid kõige erinevamate teooriate (kultuurantropoloogiast keelefilosoofiani, sotsiaalpsühholoogiast riigioiguslike ja poliitiliste õpetusteni) ristteele. Tahaksin püsida siiski üldisemas raamistikus, mida nõukogude ajal halvustavalt ka abstraktseks humanismiks nimetati.

Sellega seoses meenutataksegi siis kõigepealt Albert Schweitzeri kuulsat teesi aukartusest elu ees, mida võib käsitleda ka kultuuriökoloogiliselt, st. et kultuuris on igal enesemääramisel oma koht, igaühel on õigus identiteedile, kuid seejuures ka kohustus austada teise samasugust õigust. Kultuuride dialoog lähtubki teisesuse ja erinevuse eelduste tunnistamisest. Mulle tundub, et Schweitzerist veelgi kaugemale läheb – kui nüüd ikka teda õigesti mõistnud olen – leedu päritolu prantsuse õpetlane Emmanuel Levinas. Levinas kinnitab, et meie identiteet sõltubki eeskätt teistest, võrdlustest teistega. Et teistest peaksime alustama või paratamatult alustamegi iseenda otsinguid. On tõesti tähtis teadvustada, et **kogu inimlik olemine saab alguse teisest – inimene sünnibki siia ilma teisest inimesest – ja identiteet on siis lakkamatu kohaotsing teiste seas, nende teiste seas, kes meile eelnesid, kes käivad meie kõrval ja kes meile järgnevad.**

Vaadakem seda nüüd eesti näitel ja küsigem, mis on siis ikkagi see eesti identiteet.

Alguses oli lihtne. Eelajaloos – pean silmas aega enne XIII sajandit, mil eestlased vallutati taanlaste ja sakslaste poolt – piirdus samasusteadvus veresuguluse ja hõimlusega. Eestlaste ajalooline identiteet kujunes vastandusena sakslastele ja venelastele, sest iseendaga silmitsi (oma riigis) oleme saanud olla vaid kolmkümmend aastat. Selle identiteedi tugisamasteks olid keel, rahvuslik mütolooogia, mentaalsus ja unistus oma rahvusriigist. Need põhimõtted töötati välja rahvusliku ärkamise ajal ja need aitasid säilitada eestlust ka nõukogude ajal. Ajalooliselt on eesti identiteet olnud kui kindlus.

Nüüdseks on olukord muutunud. Ise vabad otsustama oma saatuse üle, peame kohaldama oma otsustusõiguse ka teiste suhtes. Kindlusest võib saada vangla, kui vastandame seda muule maailmale, teistele inimestele. Tegelikult, eesti identiteet ongi juba muutumas. Sellele vaatamata, et Eesti on eesti kultuuri põhiline kodu, sünnib see kultuur multikulturaalses keskkonnas. Nii oli see 1920. – 30. aastatel, nii ka nüüd, kus suure osa multikulturaalsusest moodustab venekeelne produktioon, lisaks kümnete kultuuriliste vähemusrühmade eneseteostus. Eesti kultuur ei pea dialoogi maailmakultuuriga üksnes väljaspool Eesti piire, see dialoog toimub siinsamas, omas kodus ja suurelt jaolt ka eesti keeles. See dialoog on meis

endis ja nõnda sisaldab eesti identiteet täna hoopis rohkem, kui see sisaldas näiteks saja või ka alles kümne aasta eest. Võibolla on see paradoks, aga identiteet ongi käsitletav identiteedina, kui see on avatud teistele, kui see on tõlgitav.

Ma ei näe opositsiooni identiteedi ja erinevuse vahel, sest iga erinevust võime vaadelda kui mingi teise identiteedi avaldust. Kui üldse, siis võiks opositsiooni leida identiteedi ja marginaalsuse vahel. Selles kontekstis esindab identiteet teatavat struktureeritust, marginaalsus manifesteerib aga kas eelstruktuurilist või hajusat seisundit. Identiteedi ja marginaalsuse opositsioon ei tähenda aga seda, et marginaalsus on midagi niisugust, mida peaksime vältima või koguni kartma. Nagu on korduvalt rõhutanud Juri Lotman, on igal kultuuriseisundil oma roll ajaloos ja semioosis ehk tähenduste universumis. Suhtes Euroopaga on eestlased praegu igatahes marginaalses seisundis, kinnitatu pealegi, et oleme sinna kogu aeg kuulunud. Aga mitte sellesse Euroopasse, mis nüüd meie ees seisab. Selle Euroopa suhtes me alles otsime oma koodi, keelt, mille kaudu jõuab Euroopa meile ja meie Euroopasse (Euroopa Liitu). Vene kogukond omakorda on Eesti suhtes marginaalne (vahepealses olekus). Kuid on rohkesti näiteid (kasvõi vene koolilaste edukus olümpiaadidel, läbilõigivõime mitmel spordialadel, kõige erinevamad kultuurilised algatused), mis kõnelevad kõrgest motiveeritusest leida oma koht eesti ühiskonnas subkultuurina ja spetsiifilise balti- või eesti-vene identiteedina. Ja see marginaalsus üksnes rikastab põhivahvuse ühiskondlikku ja kultuurilist olu.

Eesti identiteedist moodustabki suure osa euroopa identiteet, kuid samavõrd kaasatoimiv on vene mentaalsus (kasvõi mitmete hirmude näol, aga kindlasti ka niisuguste joontena, mida on raske siduda range protestantismi vaimuga). Idaslaavlaste ülevoolavat lahkust, leplikkust oma saatusega, aga ka äkilist meelt – kui nii lihtsustavalt tohiks iseloomuooni loetleda – võib väga silmatorkvalt leida karjalasoomlaste vaimses. See on järelikult erinevuse esindatus ühes identiteedis, see on esmasuse üleminek teisesusse, teise peegeldus esmases. Niisugune liikuvus on kinnistanud minus arusaama, et identiteet polegi midagi reaalselt eksisteerivat, mida saaks katsuda või vahetult kogeda, pigem on see meie vari, jäljerida, Ariadne lõng, mille kaudu me jõuame üksteise äratundmiseni.

Selle kõige näiteks tahaksin meenutada Emil Tode "Piiririiki". Üks noor eestlane tabub alles maailmaga, Euroopa ja Pariisiga, kokkupuutes, mida on talle tähendanud Eesti. Läbi teise avaneb ta oma identiteet, selle valud ja rõõmud. Aga kuna ta ei ole võimeline ületama kuristikku Mina ja Teise vahel, siis tekitab see temas hirmu, koguni mässu Teise vastu, kelleks on ta sõbrast õpetaja. Ta tapab Teise. Emil Tode "Piiririiki", ka sellesama meis endis oleva piiririigi – sõnum võiks olla teada võtmises, et eneseleidmine toimub nimelt enesekinnituse ja teiste mõistmise kaudu. Sest alles siis, kui teame, mida teised meile tähendavad, saame öelda, mida tähendame iseendale.

REIN VEIDEMANN

Null kui number ja avatud võimalus

Linnart Mäll, Nulli ja lõpmatuse kohal. Ilmamaa, Tartu 1998, 392 lk.

Linnart Mälli õpetaja Bidja Dandaron ütles oma postuumselt avaldatud teoses "Budisti mõtteid" (Sankt Peterburg, 1997): "Maailmas ei ole eetilist nulli. Siit saab selgeks, et inimese käitumisel on kõlbeline väärtus – kas negatiivne või positiivne". Seega pole osavõtmatus, vastutusest kõrvalehoidmine ja mittemidagitegemine mitte nullväärtusega, nagu sageli eeldatakse, vaid moraalselt taunitavad teod. Mäll on elus just sellise arusaama järgi talitanud – jõulisemalt ja kompromissitumalt kui enamik teisi. Tal on kõigea asja ja kõige kohta oma arvamus. Ühtaegu tülika ja tuumaka inimesena on ta eesti kultuuris tõepoolest unikaalne. Pole siis midagi imestada, et nii mõnigi arvustaja on läinud kergema vastupanu teed ning keskendunud Mälli artiklite asemel tema markantse isiku tunnustamisele. Üldiselt ongi Mäll inimesena Eesti kultuuriavallikkusele märksa tuttavam, kui seda on seni olnud tema tähtsamad teaduslikud tööd. Nende nüüdne ilmumine emakeelse-na eesti lugeja ette on pikisilmi oodatud sündmus.

Mida siis ikkagi tähendab nulli või tühjuse mõiste, mis kerkib esile nii Mälli raamatu pealkirjas kui ka mitmes olulisemas artiklis? Millisest nullist budistid ja budoloogid kõnelevad, kui nad eetilist nulli võimalikuks ei pea?

Kõigepealt on null tõepoolest number, aga hoopiski mitte säärane, nagu seda on teised, positiivse või negatiivse väärtusega arvuks. Eestikeelset sõnakõlksu "null pole number" saab mõtestada matemaatika ajaloost pärineva tõigaga; nimelt tuli nulli mõiste kasutusele hoopis hiljem kui muud arvud. Tuginedes Betty Heimanni uurimusele, meenutab Mäll, et nulli mõiste pärineb budismist. India matemaatikud hakkasid nulli kasutama alles III sajandil m.a.j. ning sealt levis see hiljem araablaste kaudu Euroopasse. Nulli kirjeldati vanaindia matemaatikas algselt umbes samamoodi, nagu budistid kirjeldasid nirvaanat. Lisaks üldtuntud nirvaana mõistele (tõlkes "vaibumine") ongi tähtsad mõisted *ūnya* ("null"), selle abstraktne tuletis *ūnyatā* ("tühjus") ning vastava budismi mahajaana harusse kuuluva koolkonna nimetusena *ūnyavāda*.

Kuigi budismi on aegade jooksul tõlgendatud nihilismiks ja passiivseks pessimismiks, ei osuta nn. nulltee tegelikkuses kaugeltki sellele. Pigem vastupidi, sest eesmärgiks on jõuda teadvuse kõrgemate seisunditeni. Nulltee ja sellega kaasnev budistlik terminoloogia on vahend eesmärgi saavutamiseks, mitte eesmärk ise.

Kõigepealt on seda budismis kirjeldatud enesedistsipliini kaudu: õige vaade, õige kavatsus, õige kõne, õige tegu, õige eluviis, õige püüdlus, õige mõtlus ning õige keskendumine. Kuid seda on kirjeldatud ka puht intellektuaalselt ja loogiliselt. Näiteks: kõik on suhteline, kõik märgid (dharmad) on tühjad, kõige kohta saab öelda, (1) et ta on või (2) et teda pole või (3) et ta ühtaegu on ja ei ole või (4) et pole nii, et ta ühtaegu on ja ei ole. Sellisena on null tetralemma summa, kõigi võimalikkuste kokkuliitumise tulemus.

Mitmed Mälli artiklid lahkavad terminoloogiat, mille abil budism kõrgemaid seisundeid kirjeldab. Kokkuvõtvalt öeldes on see terminoloogia sünonüümihoke ning kasutab peamiselt negatiivseid määratlusi. Üheks üimate seisundite tähistamiseks on vaikumine kui parimaid osutusi öeldamatuse valdkonnale. Ka nulli võime tõlgendada öeldamatuse margina.

Artiklis "Ühest võimalikust lähenemisest *ūnyavāda* mõistmisele" pakub Mäll

ūnyavāda tõlkena välja zerooloogia mõiste. Kui juba *madhyamā pratipad* (otsetõlkes "keskmine tee", millel kummati pole pistmist tuntud sõnakõlksuga kuldsest kesksest) on tõlgitud nullteeks, siis siin tahtnuks küll zerooloogia asemel näha eestikeelsemat nullõpetuse mõistet. Kuid oma järelduses on Mäll kahtlemata täpne: "Budistid ei pidanud absoluutseks ei teed ega süsteemi, vaid töötasid välja täiesti uue õpetuse, mis on sedavõrd originaalne, et sellele vaevalt leidub analoogi" (lk. 305).

Nulltee pole eikuhugi viiv tee ning nullõpetus ei ole nihilism. Pigem osutab null avatud võimalusele. Bodhisattva peab realiseerima oma võimalused parimal moel ning olema valmis lähenema uutele võimalustele nii-öelda nullpositsioonilt, see tähendab stambi- ja eelarvamuste vabalt.

Mööname, et niisugune arusaam nullist ei ole kuigi tüüpiline. Tavateadvuse jaoks tähendab nulltee või nullpositsioon rohkem luhtaminekut, ummikut ning mõttetut paigaltammumist. Mälli nullikäsitus aitab mõistetavamaks muuta teine pealkirjas kasutatud mõiste – lõpmatus. Lõpmatus osutab nullis sisalduvale potentsiaalile, mida pole võimalik hõlmata ega kirjeldada. Null ei tähenda millegi viljatut ja fataalset puudumist, vaid vastupidi – eeldust viljakateks võimalusteks. Niisiis pole selliselt mõistetud nullil vähimatki pistmist tegevusetuse, tegematajätmise või eetilistest hinnangutest loobumisega.

Raamatu esitlusel 29. augustil Tartus ütles Linnart Mäll, et algul oli kavas panna pealkirjaks "Nulli ja lõpmatuse vahel", kuid pärast järelemõtlemit leidnud ta, et parem on "Nulli ja lõpmatuse kohal". Mis siin vahet on – "vahel" või "kohal"? Seda Mäll ei selgitanud. Küllap viitaks vahelolek mingi võimaluse realiseerimisele nullist lõpmatuseni. Kuid null pole mingil juhul klassikaline alguspunkt, nagu ka lõpmatus ei saa olla lõpp-punkt, sest ta on lõpmatu. Pigem võiks hõljuda nulli ja lõpmatuse kohal, sest needki kaks on terminid, mille võime kõrvale heita, kui oleme aru saanud, mida neil meile öelda on.

Mingis mõttes ongi Mäll nulli ja lõpmatuse kohal. Suur tükk elutööst on tal kaante vahele pandud. Pikkaadesse heietustesse ja enesekordustesse Mäll naljalt ei lasku, kirjalike tekstide puhul kohe kindlasti mitte. Tema artiklid on ülimalt kontsentreeritud, mõnikord liigagi lakoonilised. Ja tal on kadestusväärne oskus eristada olulist ebaoolisest ning esitada ka väga spetsiifilisse valdkonda puutuvaid mõttekäike nii, et nendest arusaamiseks ei tarvitse olla orientalist ega budoloog.

Raamatu pealkirja lahtimõtestamiseks tuli paratamatult pöörduda Mälli budoloogiliste artiklite juurde. Lisaks sellele on autori sulest pärit hulk entsüklopeedilise dominandiga kirjutisi, millest esileküündivamad on "Tiibeti kultuurimudel" ning poolsada lehekülge "Budistliku mütolooia". Tõlkeraamatute eessõnu ja tõlketeoreetilisi artikleid, mis ulatuvad "Bhagavadgītast" Lao-zi ja Konfutsiuseni, oleks õige vaadelda koos autori tõlgetega. Siiski ei peaks see hirmutama neid, kellele omal ajal Loomingu Raamatukogus massitiraazidena ilmunud elitaartõlked on siiani tundmatud. Mälli artiklid mitte ei eelda varasemat lugemust, vaid pigem vastupidi – nad on põhjalikuma süvenemise esmaseks teejuhiks.

ANDRES HERKEL

Eesti riigi kultuuri- poliitika põhialused

Eesti riigi kultuuripoliitika tuleneb rahva poolt põhiseaduse vastuvõtmisega riigile pandud kohusest tagada eesti rahvuse ja kultuuri säilimine läbi aegade. Kultuuripoliitika põhieesmärgiks on tagada eesti rahvuskultuuri traditsioonide kestmine, vähemusrühvuste kultuuriautonomia toetamine ning professionaalse ja rahvakultuuri elujõulisus kõigis kultuurivaldkondades.

Kultuuripoliitiliste otsuste tegemisel ja raha eraldamisel kultuurilistel eesmärkidel lähtutakse järgmistest Riigikogu VIII koosseisu heakskiidetud seisukohtadest:

- kultuuri riiklikul rahastamisel on prioriteetseks tegevuse sisu, innovaatsilisus ja rahvuskultuuriline tähendus, mitte aga tegija kuuluvus ühe või teise omandivormiga seotud kultuuriinstitutsiooni alla;

- kultuuri toetamiseks eraldatakse vahendeid nii otse riigieelarvest kui ka Eesti Kultuurkapitali ja Hasartmängumaksu Nõukogu kaudu nende tegevust reguleerivate seaduste alusel;

- riik peab tema omandis olevate kultuuriasutuste suhtes käituma heaperemeheliku ning perspektiivitundelise omanikuna. Nende asutuste omandivormi muutmise on vajalik ja mõttekas juhul, kui toimuv sisuline tegevus leiab uues vormis vabama ning turvalisema arengu;

- kultuuri riiklik toetamine ei tohi muutuda takistuseks kultuuriprotsessi uuendamisele;

- kultuuri kande- ja kõlapinna laiendamiseks suurendatakse valitsusväliste organisatsioonide ja era- ning avalik-õiguslike isikute võimalusi kultuurisuundumuste kujundamisel;

- kõikidel ühiskonnaliikmetel, sõltumata nende soost, rahvusest ja elukohast, on võrdsed õigused kultuurielus osalemiseks;

- riik pöörab erilist tähelepanu teatud piirkondadele omaste ainulaadsete, eriti aga kadumisohtu olevate kultuurinähtuste säilitamisele;

- riik soodustab vähemusrühvuste omakultuurilist tegevust ja kultuurilaseid kontakte nende etnilise kodumaaga;

- vabatahtlikel kultuuriühendustel on oluline osa üleriigilises ja kohalikus kultuurikorralduses. Riik toetab seejuures üleriigiliste kultuuriühenduste ja rahvakultuurialaste keskseltside tegevust;

- kultuuritöötajad peavad saama oma töö eest väärilist ja kvalifikatsioonile vastavat palka. Kõrgharidusega ning erialast tööd tegeva kultuuritöötaja töötasu ei tohiks olla madalam riigi keskmisest palgast;

- käibemaksuseaduse muutmisel lähtutakse vajadusest diferentseerida alandamise suunas käibemaksu sotsiaalselt olulistele teenustele ja kaupadele, mille hulka kuuluvad ka kultuurialased teenused ning kaubad;

- jätkub teatrikunsti riiklik toetamine;

- Eestis jätkub mängu, tõsielu- ja animafilmi tootmine. Eesti Filmi Sihtasutuse kaudu antav riiklik toetus filmikunstile peab vastama rahvusvaheliste konventsioonide ja lepingutega määratud tingimustele, mis kindlustavad vajalikud õigused Eestile kui koostööprojektide ühele osapoolele. Jätkub riiklik toetus väärt- ja lastefilmide ostmisele ning nende levitamisele Eestis;

- riigi kohuseks on pakkuda professionaalsetele muusikutele võimalusi enda loominguliseks rakendamiseks, luues selleks vajalikud tingimused kontserdiorganisatsioonide toetamise, instrumentariumi muretsemise, kontserdipaikade hooldamise ning salvestusvõimaluste näol. Oluline on eesti tippmuusika tutvustamine välismaal ning meie muusikute osalemine rahvusvahelistes koostööprojektides;

- riik kindlustab kujutava kunsti kõigi valdkondade arenguks vajaliku keskkonna (õppeasutustest ning riiklikest muuseumidest kuni erialaste väljaanneteni) säilimise ja funktsioneerimise. Riigi eriline toetus kuulub eesti kunstnike osalemisele rahvusvahelistel suurnäitustel ning eesti kunsti tutvustamisele välisriikides;

- jätkub riiklik toetus kultuuriajakirjanduse väljaandmisele, rahvuskultuuriliselt oluliste teoste kirjastamisele ning eesti kirjanduse tõlkimisele ja levitamisele, aga ka võõrkeelse väärtkirjanduse tõlkimisele eesti keelde;

- raamatukogud toimivad ühtse riikliku infosüsteemina, püüdes tagada kogu elanikkonnale ammendava, täpse ja hõlpsasti kättesaadava teabe ning juurdepääsu kogu maailma inforessurssidele. Teaduslikud keskraamatukogud jäävad täielikule riiklikule finantseerimisele. Rahvaraamatukogusid toetatakse riigieelarvest teavikute soetamiseks võrdselt kohalike omavalitsuste poolt selleks määratud kulutustega;

- riik asetab põhirõhu olemasolevate muuseumide materiaalse ning tehnilise baasi ja ekspositsiooni tänapäeva nõuetega vastavusse viimisele. Jäädes rahvuskultuuri varamuteks, peavad muuseumid muutuma aktiivseteks ja atraktiivseteks osalejateks noore põlvkonna sotsialiseerimises ja isamaalises kasvatuses. Vajalik on luua ja ellu viia riiklik programm meie territooriumil XX sajandil toimunu ning eesti rahva vabadusvõitluse teaduslikuks avamiseks ja vääriliseks jäädvustamiseks;

- jätkub üldlaulu- ja tantsupidude traditsioon ning riigi ja kohalike omavalitsuste hooleks on selle toimimiseks vajaliku võrgustiku elushoidmine ning arendamine;

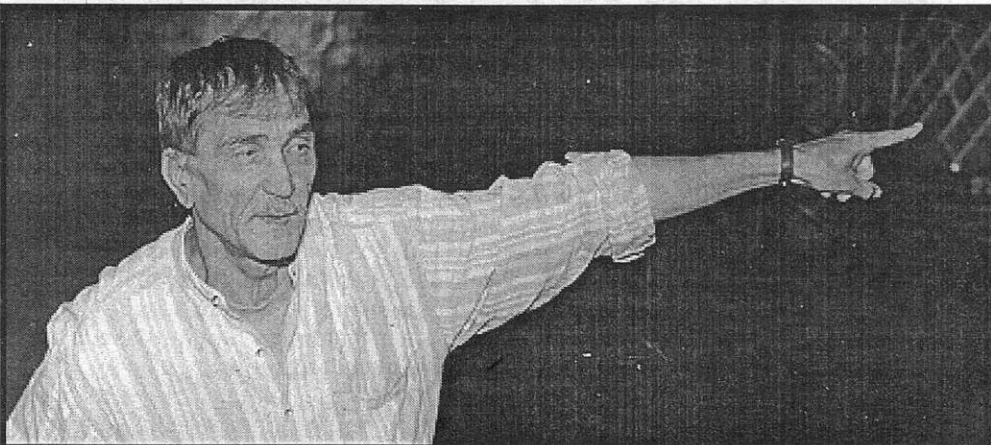
- kasvavad riiklikud eraldised kaitse all olevate kultuurimälestiste konserveerimiseks ja restaureerimiseks eesmärgiga peatada meie esivanemate väärtusliku ehitusliku pärandi kiirenev lagunemine;

- riik tunnustab ning toetab Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku ja teiste meil registreeritud usuorganisatsioonide tegevust ühiskonna normaalseks toimimiseks vajaliku eetilise õhkkonna loomisel ning näeb kirikus olulist partnerit kultuurialases tegevuses;

- kultuurialase koolituse algõpe on lisaks üldhariduskoolide programmidele tagatud laste kunsti- ja muusikakoolide üleriigilise võrguga ning riikliku toetusega neile koolidele. Kunstialase kõrghariduse andmine Eestis tuleb säilitada vähemalt praeguses mahus. Riik toetab nende erialade, mida Eestis pole võimalik õppida, omandamise võimalust välisriikides;

- rahvusvahelises kultuurialases suhtlemises on aluseks riikidevahelised koostöökokkulepped ning Eesti osalemine Euroopa Liidu programmides, mille reaal- sus peab olema tagatud eelarvelise finantseerimisega.

FOTOD VIKTOR BURKIVSKI

Ago-Endrik Kerge

Vene Draamateater avab ukseid "Tagahooviga"

Detsembris viiekümnendat aastapäeva tähistav Vene Draamateater avab hooaja 26. septembril. Oskar Lutsu jutustuse "Tagahoovis" on spetsiaalselt vene teatri jaoks instseneerinud Ago-Endrik Kerge, tema on ühtlasi ka lavastaja. Kunstnik on Marianne Kuurme, muusikaline kujundaja Viive Ernesaks.

See on esimene katse tuua igale eestlasele hästi tuntud Lutsu tegelased vene lavale ja esitleda neid publikule, kellele see üle kuuekümnenda aasta tagasi kirjutatud jutustus on peaaegu täiesti tundmatu. Peapõhjus, miks Vene Draamateater selle teose valis, on temaatika: lai panoraam eesti ja vene kogukonna elust õlg öla kõrval tagahoovides. Pildikesed hiljutisest elust – nii määratlesid tegijad lavastuse žanri, viidates näidatava lähedusele tänase päevaga. Tegelasid kujutatakse peaaegu kogu Vene teatri trupp, lisaks eesti näitlejad Kalju Karask ning Lembit Anton, samuti Olev Kitsas, Vene Draamateatri töötaja, kes omal ajal lõpetas GITise esimese eesti stuudio. Värvikat Silk-Leiba, ainsat

Olga Penner (Berta) ja Sergei Tšerkassov (Pastelli).

"peremeest" tagahoovis, kehastab samuti eesti näitleja – Heino Torga. Rohkearvuliste tegelaste rohkearvulised lapsed on teatritegelaste omad. Dunka rollis on puhasverd Moskva toiterjer.

SVETLANA JANTŠEK

Kafka "Metamorfoos" Vanemuises

Laupäeval, 26. septembril esietendub Vanemuise väikeses majas Franz Kafka "Metamorfoos".

Meie sajandi ühe omapärasema ja komplitseerituna kirjaniku teose on instseneerinud ja lavastanud Peeter Raudsepp Rakvere teatrist.

Hardi Volmerilt "Metamorfoos" muutub prussakaks kehastab Rain Simmul, tema vanemaid legendaarse 7. lennu esindajad Peeter Volkonski ja Külli Saldre. "Putuka" öde on noorema põlvkonna tõusev täht Marika Barabanštšikova, vanemast generatsioonist on laval Heikki Haravee ja Ao Peep. HANNES VILLEMSON

Esietendus raadioteatris

Pühapäeval, 27. septembril kell 15.05 esietendub raadioteatris uus algupärane, Toomas Raudami kuuldemäng "The Fool on the Hill".

Pealkiri on ansambli The Beatles laulust ja kuuldemängu meeleoluski on nostalgilisi toone (neid loob ka Helgi Erilaiu kordumatu hää proloogis). Sisult on see aga kahe mehe lugu, kes mängivad hilisel tunnil tühjas büroos kaarte. Üks mees on rikas pankur Aadu (Tõnu Kark), kes sööb palju, aga on kõhn, ja teine on vaene väikeettevõtja Vello (Lembit Ulfsak), kes sööb vähe, aga on paks. Ühel hetkel tunnevad mõlemad, et raha peale mängimine on tüütu. Nad meenutavad oma ühist poisipõlve ja kunagist unistust kõrgeastatust alla suusatada. Praegu, mil on kramplik kohustus olla edukas, püsib inimhingedes ebakindlus. Teatud mõttes oleme kõik "mäetolad" või nardid künka otsas. Kuuldemängu režissöör on Aare Toikka, tema lavastas ka Raudami debüütkuuldemängu "Embus". Helirežissöör on Külli Valdma, kaastegevad veel Siiri Sisask ja meenutuste poisieas Kristjan Kangro ja Aldren Alliksoo.

PILLE-RIIN PURJE

VAT-teater alustab hooaega

VAT-teatri 12 hooaega mahuvad nii Shakespeare õlletas kui Strindbergi noorsoonäidend, jõulutaadist rääkimata.

Möödunud hooajal tähistas VAT-teater 10. sünnipäeva. Teatriga liitus hulk noori näitlejaid: Tanel Saar, Janek Sarapson, Margo Teder jt. Mängukavas on lastele endiselt Merle Karusoo "Sünnipäev ehk Kuski konkus siinsamas" (lav. Allan Kress), Ernst Särgeva – Aare Toikka "Reinuvader rebane" (lav. Aare Toikka) ja Andres Kase lavastus "Tõeline ime" (Jevgeni Švarts muinasloost järgi). Raido Laasi lavakujunduse ja Robert Jürjendali (Weekend Guitar Trio) heliloojatööga Kati Murutari esimese lastenäidendi "Tuudur, Plutt ja Magdaleena" (lavastaja Aare Toikka) helimaailma aga loob kohapeal helilooja Rivo Laas selleks otstarbeks

väljamõeldud põnevate pillidega. Lava kujundas ETV peakunstnik Karmo Mende. Noortele ja täiskasvanutele on möödunud hooaja töödest mõeldud Merle Karusoo "Laste riskiretk", mille dokumentaalseks aluseks on Saar-Polli uurimus. William Shakespeare'i "Cymbeline'i" avab VAT-teater oma 12. hooaja Tallinnas ka täiskasvanutele. Pöörane

27., 28. ja 29. septembril kell 12 (sissepääs Puhavaimu tänav 9). Sel hooajal on VAT-teatri mängukava lisandumas kolm uut lugu ja ettevalmistamisel kaks. Proovid on alanud "Noore Kalevipojaga". Tõlgenduse kallal töötavad trupp ja lavastaja Aare Toikka. Esietendus saab teoks 7. novembril. Oktoobris peab VAT-teater sünnipäevapidu. Jõuludeks lisandub temaatiline näidend (esietendus 14. detsembril) koostöös jõulutaadiga, kellega trupp koostööd Kati Murutari. "Tundmatu tsivilisatsioon" ja saksa noore lavastaja Cristian Römeri töö koolivägivallast Peter Slaviku tekstidele moodustavad silla Berliin – Tallinn, mis viib kahe trupi kohtumiseni 1999. aasta aprillikuus nii Eestis kui Saksamaal. Ettevalmistamisel on veel üks rahvussuhteid uuriv töö ja August Strindbergi perevägivalda käsitlev noorsoonäidend "Pelikan".

AARE TOIKKA

"Banaanikala'98"

24. – 26. septembrini toimub kolmas rahvusvaheline lastelavastuste teatrifestival "Banaanikala'98", korraldajateks Nõmme kultuurikeskus ja loominguühendus Teine Laine. Tänavusel festivalil näeb kokku 18 teatri 19 etendust. Teatrid on Eestist (viis), Leedust, Lätist, Soomest, Taanist, Iisraelist ja Venemaalt. Žürii koosseisus Cathrin Blöss (Berliin), Margot Visnap, Evald Hermaküla, Meelis Kapstas, Eero Priit ja Boris Tuch annab preemia parimale etendusele, osatäitjale, lavastajale jne.

Malmö sümfooniikud taas Tallinnas

Täna jõuab Tallinna Malmö sümfooniakoor, et avada kahe kontserdiga Estonia kontserdisaalis (homme kl. 19 ja pühapäeval kl. 17) hooaega läbiv sari "Rootsi aeg 1988 – 1999".

Orkester käis Eestis 1994. aasta algul Paavo Järvi (kavas Sumera, Stenhammar, Brahms), kes sai orkestri peadirigendiks. Nüüd mängitakse oma uue peadirigendi, Londonis sündinud Gilbert Varga käe all. Solistina on kaasas maailma tunnustatumaid

trompetivirtuoose, malmölane Håkan Hardenberger. Kuulamishuvi peaks tõstma ka pakutav kava: Bartóki Orkestrikontserdi kõrval kolm Eesti esiettekannet, sh. Pärdi Kontsert pikolotrompetile ja orkestrile.

Mängitakse Killmayeri muusikat

27. septembril kell 16 on Mustpeade maja Olavi saalis saksa nüüdishelilooja Wilhelm Killmayeri autoriõhtu. Kontserdi korraldavad Saksa Kultuuriinstituut/Goethe Instituut Tallinnas ja Eesti Muusikaakadeemia.

Helilooja Baltimaade külastuse raskuspunkt langeb Riiale, kus sealse Goethe Instituudi eestvedamisel toimub nädala jooksul mitu Killmayerile pühendatud üritust. Tallinna kontserdil, kuhu ka autor saabus kõlab Killmayeri kammermuusika Riia kammerorkestri solistide esituses. Wilhelm Killmayer (27. VIII 1927) elab praegu Münchenis. Ta õppis Hermann Wolfgang von Waltherhauseni juures kompositsiooni ja dirigeerimist (1945 – 51), Carl Orffi käe all kompositsiooni (1951 – 53), Müncheni ülikoolis muusikateadust (Rudolf von Ficker, Walter Riezler) ja germanistikat (1949 – 52). Killmayer on töötanud Müncheni Trappi konservatooriumis teooriaõpetajana (1955 – 58), Baieri Riigiooperis balletidirigendina (1961 – 64) ja Müncheni Riiklikus Muusikakõrgkoolis kompositsiooniprofessorina (1973 – 92). Heliloomingu eest on Killmayerile antud Chicago Fromm Music Foundationi auhind (1954), Müncheni kultuuriakadeemia (1957), Rostrum – Esimese sümfoonia eest (1974), Schleswig Holsteini muusikafestivali Hindemithi auhind (1990), Baieri Maximiliansorden (1993). Villa Massimo stipendiaadina on Killmayer end täiendanud Roomas ja tänu stipendiumile Cité des Arts elanud aasta Pariisis. Killmayeri varasem looming – lavateosed ja koorimuusika – on tugevate Orffi mõjutustega. Ta on kirjutanud ka kolm sümfooniat, teatri- ja filmimuusikat, vokaal- ja instrumentaalkammermuusikat. Tema poliitilistest loominguist segunevad modernism ja postmodernism, avangardism ja konservatism, tonaalsus ja atonaalsus. Killmayerile iseloomulik kompositsiooniprintsiip – kiire liikumisega täidetud lõigud *ostinato* taustal vahelduvad tardunud seisakutega – ilmneb selgeimalt kammermuusikas. Helilooja ise peab end traditsionalistiks, kes annab paljudele eri suundumustele isikupärase vaatenurga.

ILVI RAUNA

Liviko kostitab linlasi

Täna õhtul kell kümme toimub Raekoja platsil ooperikontsert "100 kanget aastat tuhandes valgusvihus". Selle kingib kõigile tarbijatele ja pikaajalise kogemuse austajatele 100 aasta juubelit pühitsev Liviko.

Populaarse ooperikava (Mozart, Donizetti, Verdi, Puccini jt.) esitavad sopran Nadia Kurem, tenor Vello Jürna, bariton Rauno Elp ja bass Mart Mikk, kontsertmeisteriks Riina Pikani ja Tarmo Eespere.

Jaani kirik vajab oreli

Õnnestunud kampania "Orel korda!", mis toetas Tallinna toomkiriku oreli restaureerimist, on julgustanud Tallinna Jaani kogudust tegutsema oma kiriku oreli heaks.

16. septembril koguneski Jaani kiriku käärkambris mõnikümme koguduse liiget, et asja arutada. Jaani kiriku oreli hooldav Toomas Mäeväli rääkis, et pill, mille A. Terkmann 1913. aastal valmistas ning mida omal ajal hinnati väga moodsaks ja leidlikuks, on täielikult amortiseerunud. Kevadel tellitud ekspertiis meie ja saksa orelimeistritelt soovitas vana pilli mitte remontida, vaid ehitada uus. Mitte üksnes seetõttu, et uus pill tuleks odavam, vaid ka vana oreli ehituslike vigade tõttu. Kokkukulnute esimene siht on Tallinna Jaani Kiriku Oreli Fondi algatamine, mille elluviimiseks valiti tuumik – J. Ehasalu, T. Karu, V. Lillepruun, T. Mäeväli, T. Niitvägi, T. Paul, A. Põldmäe, T. Pädam, T. Siitan, T. Tenno, A. Uibo –, kellest võiks saada loodava fondi juhatus. Fondi seemneks saadi korjandusega 3401 krooni, millele lubas täiendust (25 000 krooni) oma tegevust lõpetav Toomkiriku Oreli Fond.

Meenutame Valgret

26. – 31. oktoobrini vältav kultuurinädal Tartus on pühendatud Raimond Valgre 85. sünniaastapäevale. Ettevõtmise kulmineerub nüüdseks juba X samanimelise laulufestivaliga.

Tänavune, X festival on eriline sellepolest, et festivali eelsel nädalal on Tartus hulgaliselt ülesastumisi Vanemuise teatrikohvikus, suure maja fuajees, Wilde Irish Pubis, Wilde Cafe's ja Emajõe keskuse 13 korruse meelelahutuskohas. Üles astuvad Eesti ansamblid, mängides süvendatult Valgre muusikat,

näidatakse ka Raimond Valgre seotud filme. Laulufestivalist 31. oktoobril Tartu Karlova Gümnaasiumis võtab osa 60 solisti või kollektiivi, kes laulavad kohustuslikuna ühe Raimond Valgre laulu ja ühe laulu vabal valikul. Esimest korda astub üles ka kollektiiv väljastpoolt Eestit, nimelt on avaldanud osavõtust Soome kohaliku konkursi võitnud tütarlasteansambel Tamperest. Seega võib öelda, et festival on muutumas rahvusvaheliseks. On võimalik ennast veel registreerida, helistades Tartu tel. 8 27 476 558 või 8 27 493 552. Festivali piletid on müügil Tartus Vanemuise suure maja piletikassas. Info tel. 8 251 39300, 8 27 422261 ja eeltoodud numbritel.

Eesti-soome ühiskirjanike propageerimisest Helsingis

Suurte ajalooliste teenetega Soome Kirjanduse Seltsi kõrval on viimastel aastatel edukalt tegutsenud Tuglase Selts, mis on loonud ulatusliku tütarlaste võrgu periferias (Turus, Oulus, Kuopios, Lappeenrannas, Hyvinkäas jm.). Populaarsed on Tuglase Seltsi mardilaadad Helsingis: sel aastal peetakse seda Katajanoka Vanasadamas 7. novembril ning osa võtma on kutsutud Tallinnast von Krahli teater lavastusega "Peeter ja Tõnu".

Tuglase Seltsi selle sügise ulatuslikuks ettevõtmiseks on loengusarja korraldamine eesti-soome ühiskirjanikest Aino Kallase ja Hella Wuolijoe. Helsingi ülikooli peahoones Fabiani tänav 33 toimuva loengute seeria juhatas sisse 10. IX "Soome kirjanduse ajaloo" (eestikeelne tõlge ilmus 1994) autor, professor Kai Laitinen ettekandega "Hella Wuolijoki ja Aino Kallas – kaks Soome silla tugisammast". Nädal hiljem kõneles Oskar Kruus Hella Wuolijoe päritolust ja tema pärandist, esitades teesi, et Wuolijoki on kõige kuulsam eestianna. Eestlastest esinevad veel Rutt Hinrikus (1. X), Sirje Olesk (26. XI) ja Loone Ots (3. XII), esimesed kõnelevad ühiskirjanike suhetest Eestiga, L. Ots aga Oskar Kallase suguvõsast. Soomlastest tuleb Jyväskylä ülikoolist esinema Wuolijoe uurimisega doktorikraadi omandanud Jukka Ammondt, ajaloolane Lauri Haataja analüüsib Wuolijoe poliitilisi vaateid, Kristiina Koskivaara tutvustab Wuolijokede suguvõsa, esseeliku monograafia "Hella Wuolijoki" 1979. a. avaldanud Pekka Lounela teemaks on uudishimu äratav "Hella Wuolijoe maskid" (29. X). Aino Kallase suguvõsast räägib Anna-Liisa Rekola ja Kai Laitinen analüüsib kolmel loengul A. Kallase loomingut, sealhulgas tema päevaraamatuid.

Soome Rahvusteater avas aga oma hooaja Hella Wuolijoe dramaatilise jutustusega "Niskamäe Heta", mis on kirjaniku näidenditest ehk kõige vastuolulisem. Soome konkreetsete ajaloosündmuste taustal pakub ta muinasjutu sellest, kuidas sulastest sai mõisnik. Noored nähtavasti ei usu seda, publiku meele ei jäänud vanemaegsed teatrisõbrad.

OSKAR KRUIUS

Kangro-nimeline kirjandusauhind Voldemar Raidarule

18. septembril, Bernard Kangro 88. sünniaastapäeval, kuulutati välja Võru maavalitsuse Kangro-nimelise kirjandusauhinna selle aasta laureaat Voldemar Raidaru Tartust. Kirjandusauhinna asutades seadis maavalitsus tingimuse: selle saab inimene, kes on pärit Võrumaalt või kes kajastab oma loomingus Võrumaad. Voldemar Raidaru puhul on õnnelikult ühendatud mõlemad tingimused. 1956. aastal ilmunud noorsooraamat "Poisid tänavalt" pajatab Raidaru lapsepõlveaegsest Võrust 1920. aastatel. Tänavu veebruaris, kirjaniku 85. sünnipäevaks, ilmus "Poistele tänavalt" järg "Höbelusikad". Tosinast jutukest koosnev võrukeelne mälestusraamat "Mo süämen ja meelen" (1996) on pühendatud Estonia katastroofis hukkunud Heino Sikule, kelle innustusel Voldemar Raidaru need lood Siku toimetatud ajalehele Viruskundra kirjutas. Võrukeelsele näidendile võistlusel sai Raidaru näidend "Ku maa pälli" "Kui maa põles" kolmanda auhinna. Praegu on ta algust teinud pikema Võru-ainelise jutustusega. Võru maavalitsus andis esimese kirjandusauhinna 1990. aastal Võrumaalt pärit väliseesti kirjanikule Bernard Kangrole (18. september 1910 – 25. märts 1994) tema 80. juubeliks. Kangro nõusolekul hakkas Võru maavalitsuse kirjandusauhind hiljem tema nime kandma. Selle on saanud Madis Kõiv (1991), Kauksi Ülle ja Raimond Kolk (1992), Valev Uibopuu (1993), Rein Pöder (1994), Heino Sikk postuumselt (1995), Julius Ungur (1996) ja Hella Keem (1997).

LIINA VALPER

Leo Gens

Leo Gens – Ervin Pütsepa auhinna laureaat

21. septembril anti Rotermanni soolalaos kolmandat korda üle eesti kunstiteaduse auväärseim auhind. Seekord pälvis väliseesti tunnustatud arhitekti ja kunstiajaloolase Ervin Pütsepa (1921 – 1995) auhinna Leo Gens Karl Burmani monograafia eest.

Varem on auhinnatud Mai Levinit Märt Laarmanni kataloogi ning Ants Heina Palmse mõisa uurimuse eest. Seekordse preemia otsustas Ervin Pütsepa Fondi nõukogu koosseisus Peeter Pütsep, Karin Hallas, Krista Kodres, Ants Juske ja Mart Kalm anda mainekale XX sajandi arhitektuuriuurijale emeritprofessor Leo Gensile.

Leo Gensi roll Eesti kunstiajaloo ei piirdu mitte ainult XX sajandi arhitektuuri uurimisega, vaid paljud tema 10 – 20 aastat tagasi kirjutatud teoreetilised artiklid mõjuvad siiani värskele ning uuenduslikena. Tal on ka ainulaadne eelis oma nooremate kolleegide ees, sest ta tundis peaaegu kõiki arhitekte ja kunstnikke lapsepõlvest peale isiklikult – tema isa oli kunstiteadlane Julius Gens. Mart Kalm iseloomustab Gensi Burmani monograafiat 7. augusti Sirbis kui suurepärase, delikaatse respektiga kirjutatud teost, millele võib ette heita vaid hilinenud ilmumist, sest 80ndate lõpu laulva revolutsiooni kultuurisituatsioon janunes eesti rahvusliku arhitekti monograafiat. Kuid kunagi pole liiga hilja teadvustada, et arhitektuur on kunst ning arhitektid vaimuinimesed, kes tahtsid oma identiteeti kosutada eelkõige loominguga. Lisaks kõigele näeb raamat tõeliselt kaunis välja, sest Eesti Entsüklopeediakirjastus ja arhitektuurimuuseum andsid selle kujundada arhitektuuriajaloolaste seas väga populaarsele Jüri Kaarmale. Auhinna pidulikl käteandmisel tutvustati ka raamatut Ervin Peeter Pütsepa elust.

Graafikatriennaali grand prix Korea kunstnikule

Tallinna XI graafikatriennaali avapäeval, 18. septembril andis rahvusvaheline žüri välja ühe peapreemia ja kolm võrdset preemiat. Rahvusvaheline auhinnažüri (Anu Liivak – esinaine, Pete Nevin Inglismaalt, Anna Strycharska Poolast, Timo Valjakka Soomest ja Šaulius Valius Leedust) otsustas anda *grand prix* korea kunstnikule **Chung Sang-Gonile**. Kolm võrdset preemiat jaotati kahe soome kunstniku – **Anita Jenseni** ja **Tapani Mikkoneni** ning jaapanlase **Estuko Obata** vahel. Eesti Kunstimuuseumi preemia läks inglannale **Wendy Swallowile**, Tallinna linna preemia ja Ivar Luki sponsoripreemia kanadalasele **Walter Jule'ile**. Sponsoripreemiast eelistas vaid Paletti Eesti AS eesti graafikat ning nende preemia pälvis Inga

Heamägi. Rannila Profiil valis välja sloveenlase **Mojca Zlokarniku** ja UNDP argentiinlase **Andrea Juani**. Rotermanni soolalaos arhitektuuri- ja kunstikeskuse diplomi said **Liz Ingram** Kanadast, **Heli Päivikki Kurunsaari** Soomest, **Randi Strand** Norrast ja **Wendy Swallow** Inglismaalt.

Konrad Mägi Raua majamuuseumis

24. septembrist võib Kr. Raua majamuuseumis külastada Konrad Mäe 120. sünniaastapäevale pühendatud näitust.

Eesti üks tuntumaid maastikumaalijaid Konrad Mägi sündis 1. novembril 1878. aastal Tartumaal. Kunsti õppis vabakuulajana Peterburis, Helsingis, Pariisis. Eestis töötas joonistusõpetajana. Soome, Norra, Prantsusmaa, Itaalia reisimuljete põhjal on ta loonud mitmed eesti kunsti klassikaks saanud teosed ("Norra maastik", "Normandia rand"). Eestisse naasnud Mägi vaimustus kodumaa loodusest, väljendades seda mitmetes Saaremaa- ja Lõuna-Eesti-ainelistes maalides ("Merikapsad", "Valgjärv" jt.).

Valiku põhimõtteks oli eksponeerida neid maale ja joonistusi, mis on tehtud looduses vahetult natuurist ja mida saab näha suhteliselt harva. Siin on maastikumaale nii Saaremaalt, Viljandimaalt, Võrumaalt, Otepäält, Saadjärvelt kui ka Itaaliast ja Saksamaalt. Väljas on ka pliiatsivisandeid autorivideetega värvilahenduse kohta. Maastikele pakuvad täiendust mitmed naissoost kultuuritegelaste vähem või rohkem viimistletud portreed (Visnapuu, Marie Reisik, Aino Kallas jt.) ning ettevalmistavaid joonistusi tänaseks kaduma läinud kompositsioonile "Pieta". Kõik tööd pärinevad Eesti Kunstimuuseumi kogudest. Näituse on koostanud **Maire Toom**, vaadata saab seda 13. detsembrini.

Ökoloogiline Leis Raatuses

17. septembril avati Raatuse galeriis Malle Leisi maali- ja serigraafianäitus "Biosfääri kaitseala".

Malle Leisi nimi on kunstipublikule juba ammu ajast tuttav. Ka kunstniku lähivaates taimede pildid pole tundmatud – Malle Leis alustas ju 60ndatel popkunsti erksat koloriiti kasutades plakatlake lillekujutistega. Ka Raatuse galeriis vastavatu näitusel on vaadata peamiselt taime- ja puukujutised. Kunstnik on naasnud algusaegade dekoratiivsesse kujutamist, kuid pole kõrvale jätnud ka vahepealseid muutusi. Nii on läti rahvusliku maalklassiku Purvitiise kasetüved omandanud ülisuurte õitega võrdset määrgi staatuse. Rõhutult esteetiline keskkond hakkab mängima iseendale vastu ning Malle Leisi viimastest töödest õhkub nautleva ilu kõrval tubli annus hoiatust. Sellele viitab ka ju väljapaneku pealkiri "Biosfääri kaitseala". Näituse alapealkiri on "Aiad": Eedeni, Hiroshima või kunstniku lapsepõlveaiad. Kunstiteadlane Mai Levin võtab Malle Leisi tagasivaate kokku järgmiste sõnadega: "Võrreldes Malle Leisi praegusi töid varasematega, millel on igasuguste noorpõlvade kordumatu värskus, peab tunnistama, et tollasel hiilgaval lõpetatusel osutus üllatavalt palju kasvuruumi. Kultiveerides oma aedu, pole Malle Leis lasknud neisse märkimisväärselt tungida mingitel "pragudel", olgugi, et ta on olnud täiesti teadlik kõigist "lõhenemistest" välismaailmas. Ma arvan, et ta on toiminud targalt".

Näitus on lahti 30. septembrini.

Evi Tihemetsa graafika

Adenaueri Fondi ruumes

30. oktoobrini on Konrad Adenaueri Fondi ruumes avatud Evi Tihemetsa graafika näitus. Evi Tihemets on praeguse näitusekomplekti pannud kokku Tallinna XI graafikatriennaali silmas pidades. Nii eksponeerib eesti vanema põlve üks põnevamaid graafikuid Adenaueri Fondi väikeses, kuid hubases näitusesaalis peamiselt tänavu valminud kollaaže ja segatehnikas graafilisi lehti. Vormiliselt tihedates lehtedes jätkab Tihemets talle iseloomulike abstraktsete teemade ("Jagatud energia", "Rist") lahendamist. Kuid nagu ikka, ei puudu ka seekord eksperimenteerimislust väljendusvahendites ja vormikeeles.

Andres Toltsi näitus Paides

Paide Vallitornis on 6. novembrini avatud Andres Toltsi maalinäitus.

Kunstniku tänavune neljas isiknäitus (varasemad galeriis Deco, Kunstihoone galeriis ja Haapsalu Linnagaleriis) pakub läbilõike sargast "Seinalehed" (1998) ja 1992. aastast alustatud suursarjast "Väikesed maastikud", kusjuures viimasest on eksponeeritud ka üks vastvalminud teos. Väljapanek kinnitab pilti

Andres Toltsist kui kunstnikust, kes pingstab üksikteost, vastandades suuremad dekoratiivsed pinnad väiksematele, detailselt väljatöötatud maastikuvaadetele, kusjuures huvitava, sageli erakordsete värvikoosluste intriig ei lõpe ühe maaliga, vaid kandub üle maalide vaheliseks koloriidialloogiks.

JÜRI HAIN

Leedu foto rahvusraamatukogus

14. septembril avati rahvusraamatukogu viienda korruse trepigaleriis leedulasest fotograafi **Antanas Sutkuse** isiknäitus.

Leedu saatkonna vahendatud fotonäitusel on eksponeeritud Kaunase geto mälestusele pühendatud piltide seeria. 1988. aastal alustas autor II maailmasõja koonduslaagrites imekombel ellu jäänud Kaunase juutide pildistamist, küsides, kuidas on võimalik pärast toimunut edasi minna. Portreed ja hetked näiliselt sündmusteväses elust, õrnad ja ilmekad psühholoogilised varjundid püüavad avada kannatuste sügavust, jõuda mõistmise ja puhastumiseni.

Abel Lee eksliibrised

Põlevkivimuuseumis avati Kohtlast pärit ja praegu Kanadas elava graafiku **Abel Lee** eksliibriste näitus.

Näitus kajastab autori loomingut poolsajandi jooksul (1948 – 1998). Mõned nädalad tagasi saabus Kanadast pakk, milles oli 15 vormistatud planšetti 176 eksliibrisega – kaks kolmandikku autori eksliibriseloomingust. Lee lemmiktehnikaks on linoollõige ja Canoni värvitrükk, tema tööd on pühendatud perele, väliseestlastele ja viimastel aastatel ka kodukandi rahvale.

ARTHUR RUUSMAA

Taani – Eesti disaini ühisprojekt

14. – 25. septembrini viiakse Tallinnas näituse "Elava disaini dialoog" ("The Living Design Dialogue") raames läbi Eesti ja Taani üliõpilaste *workshop*. Nii näitus kui sellele eelnev *workshop* kuuluvad Taani Kultuuriinstituudi programmi "Baltimaade naasmine" ("Baltic Return").

Lutheri vineerivabrik (praegu Tallinna Vineeri- ja Mööblikombinaat – TVMK) oli XX sajandi algusaastatel üks esimesi ettevõtteid, kus hakati kergemööbli masstootangus kasutama tugevat ja paindlikku vineeri. Sajandi algusest hästi tuntud Samsonite vineerkohver oli kujundatud Lutheri vabrikus. Kolmest õhukest treivineerist kerge ja odava tööstuslikult valmistatud kohvi elegantne vorm asus edukalt võistloma traditsiooniliste käsitsi valmistatud puitkarpidega. Soome arhitekt Alvar Aalto sattus eestlaste vineerkohvril sedavõrd vaimustusse, et hakkas ise vineeriga katsetama ning jõudis oma kuulsale vineermööblini.

Eesti Kunstiakadeemia sisearhitektuuri osakonna ja Taani Disaini Kooli (Danmarks Designskole) ühisel *workshopil* töötavad tudengid TVMKs kvalifitseeritud meistrite käe all. Mitte kusagil mujal Põhja-Euroopas pole võimalik läbida kogu vineermööbli tehnoloogilist protsessi toormaterjalist kuni valmistamiseni näidistesaalis. See annab tudengitele unikaalse võimaluse eksperimenteerida ja õppida nii meistritelt, üksteiselt kui ka kahe kooli õpetamismeetoditest.

25. – 29. septembrini eksponeeritakse üliõpilaste *workshopil* valminud töid kunstiakadeemia galeriis reedel kl. 13 – 20, laupäeval ja pühapäeval kl. 10 – 18 ja esmaspäeval ja teisipäeval kl. 10 – 20. *Workshopi* toetavad Eesti Kultuurkapital, Taani Kultuuriinstituut ja Tallinna Vineeri- ja Mööblikombinaat.

TOIVO RAIDMETS
MORTEN LUND

ERM ja EELK Tartu praostkond korraldavad loengusarja "Piibel ja kirik Eesti kultuuri loos".

Üksteist loengut toimuvad igal teisel neljapäeval Tartus oktoobrist novembrini ja veebruarist märtsini ERMi näitusel J. Kuperjanovi 9. Loengusari, mis annab ülevaate kristluse rollist eesti kultuuri loos, põhiteadmispiiblist ja kirikuloost, kaasaegsest teaduslikust maailmapildist, on mõeldud laiale kuulajaskonnale. Osavõtumaks on 200 krooni, info ja registreerimine esmaspäeviti kl. 12 – 14, tel. 8 27 421 311, Lea Raichman.

Tartu Kunstigümnaasium kuulutab välja koolinoorte karikatuurivõistluse "Mida naerad, koolijüts?" teemal "Raha".

Oodatud on must-valged originaaltööd. Tööde arv on piiramatult, formaat 210 x 297. Iga töö tagaküljele kirjutada nimi, perekonnanimi, kool, klass ja aadress. Tööd tuleks saata või tuua 1. aprilliks 1999 aadressil EE2400, Aianduse 4, Tartu, õp. Paul Kunman.

MUUSIKAMAAILM

Heliplaadifirma Bis 25aastane

Stockholmi Kontserdimajas tähistas piduliku kontserdiga 25 tegevusaastat nimekas rootsi plaadifirma Bis, kelle eesotsas Robert von Bahr. Tähelepanavat abi on Bisist olnud ka eesti muusikutele N. ja P. Järvi, V. Rumessen) ja muusikal (Tobias, Tubin, Sumera, Pärt), rääkimata teistest Põhjamaadest (taani helilooja Vagn Holmboe, soomlane Kalevi Aho jt.) ning sihikindlast klassika tutvustamisest Brahms, Bruckner, Sibelius) Põhjamaade interpretide vahendusel. Firma on tänaseni välja lasknud ca 950 plaati, viimastel aegadel 75 – 80 albumit aastas. Pidulikule galaõhtule oli von Bahr mängima kutsunud oma praeguse parima partneri, Lahti Linnaorkestri Osmo Vänskä juhatusel, kavas Rahmaninov, Sibelius; solistina osales jaapani pianist Noriko Ogawa.

New Yorgi filharmoonikud alustasid

Üleni Beethoveni kavaga alustas New Yorgi Filharmoonia Orkester uut hooaega Avery Fisher Hallis peadirigent Kurt Masuri käe all. Solistina tegi kaasa viuldaja Isaac Stern (78), kes on teinud kuulsat orkestriga koostööd juba 54 aastat. Orkester toobki publikuni kõigepealt Beethoveni sümfooniade kogutsükli (numbrite järjekorras), kokku viies kavas, kuni 3. oktoobrini.

Kuus Stradivariust ühises ansambliis

Brandenburgi suvekontsertide sarjas Saksa maal Stechhaus toimus unikaalne muusikaõhtu, kus ühises sekstetis (sh. Brahmsi Sekstett op. 18) mängiti koos kuuel Antonio Giacomo Stradivari keelpillil (kuulsal Cremona viiulimeistri valmistatud 1100 pillist on teadaolevalt alles pisut üle 600). Ettetõtmise algatas ansambliis II viiulit mänginud Yossi Gutmann. Vanimaks pilliks koosseisus oli vaid 28aastase meistri 1672. a. valmistatud vioola, "noorimaks" aga Viola Gibson, vanameistri hilisem töö aastast 1734.

Uusoper San Francisco

Hooaja alguses on San Francisco ooperiteatril suursündmuseks uue ooperi maailmaesiettekanne (19. IX) teatri residentsis, hiljaaegu restaureeritud War Memorial Opera House'is. Teatri kauase menuka loomingulise juhi Lotfi Mansouri tellimisel kirjutas André Previn oma esikooperi "Tramm nimega Iha" (A Streetcar Named Desire), Tennessee Williamsi järgi, lib. Philip Littell), mille lavastas Colin Graham. Dirigendiks on helilooja ise – on ju Previn ka tegevmuusikuna hästi tuntud: džässpianistist kuni tippdirigendini Londoni RPO või Los Angelese PO ees. Blanche Dubois' peasas laulab USA sopran Renée Fleming (laulis juulis nimiosa ka La Scala uuslavastuses Donizetti "Lucrezia Borgia"), teistes kesketes osades Elizabeth Futral ja Rodney Gilfrey.

Brucknerfest Linzis

Juba kaks nädalat on kestnud traditsiooniline festival Linzi Brucknerhausis, mille lõppkontsert on seekord 4. oktoobril. Avapäevil mängis Leipzigi Gewandhausi orkester oma uue peadirigendi Herbert Blomstedti juhatusel, kuulsast orkestreist Linzis veel Orchestra of the Age of Enlightenment (dir. Roger Norrington), London Symphony Orchestra (Colin Davis), esineb ka Hesperion XX Jordi Savalli käe all, nähtaval kohal lauljate sooloõhtud (sopran Hildegard Behrens, bass Robert Holl), solistidena kaastegevad pianistid Bruno Canino, Mervyn Tan jt., teisipäeval esitati kontsertkorras Wagneri "Tristan ja Isolde".

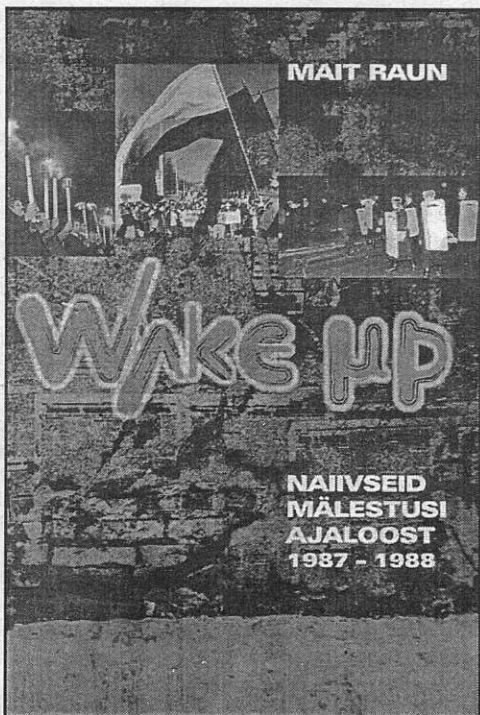
Gidon Kremer lahkub

Gstaadi festivali eesotsast

Juba 1999. a. "Musiksommer in Gstaad-Saanenland" Berni lähedal Alpides toimub ilma Gidon Kremerita selle kunstilise juhi kohal. Yehudi Menuhini palvel võttis Kremer festivali endale kaheks aastaks, ent ei taha nüüd enam järele anda tegevkorraldajate soovile suurendada Alpigala meelelahutuslikku poolt. Kremeri ajal suurenes pidukavades märgatavalt Ida-Euroopa muusika ja ka kammermuusika osatähtsus: Gstaadis astusid üles Eesti, Läti ja Leedu muusikud (sh. ERSO), kõlas balti heliloojate teoseid, kus ka Kremer ise interpreediks; mullu esitati Gstaadis kõik Šostakoviitši keelpilliikvartetid, tänavu Beethoveni omad, nende kõrval ka Janáčeki, Bartóki, Kodály, Enescu või Erwin Schulhoffi teosed, noorema põlve suurepärase interpretide kõrval ("Gidon Kremer ja sõbrad") sai Gstaadis rahvusvahelised tuleristsed kammerorkester Kremerata Baltica.

PRIIT KUUSK

Roosas udus ärkamine

Mait Raun. Wake up. Naiivseid mälestusi ajaloost 1987 - 1988. Kirjastus SE&JS, 1998, 406 lk.

Kirjanik Mait Raun arutas oma käsi- ja pealkirja konsultant Urmas Otiga ning andis teosele tiitli "Wake up". Dokumentaalseks kujunemisromaaniks žanreeritud mahukas tekst annab ühe noore mehe silmade ja läbielamiste kaudu ka üldisema pildi poliitilistest sündmustest ja meeloludest Eestis septembrist 1987 kuni septembrini 1988.

Laulvaks revolutsiooniks nimetatud ajal muutub ülikoolidiplomile ja vaimsusele

pürgiva, kuid nõukogude armeed pelgava minapeategelase maailmavaade rahvuslaste suvelaagris Võrumaal äkitselt ja pöördeliselt. "Saan kustunud lõkkeaseme ääres palgil istudes äkki ülima selgusega aru, et mul ei ole õigust, mitte mingit õigust teha taktikat meie vanemate verest aurava kirvega." (Lk. 257.)

Varem peamiselt perekonna ja tuttavate kollaboratiivsete arvamuste mõjul Eesti iseseisvuse liini provokatiivseks ja nationalistlikuks pidanud, maailmavaateliselt "inimnäolise sotsialismi" ihaluses kõikunud noormees hakkab Eesti ajaloolise paratamatuse vooluga päri töötama.

Ikonide mõjuväljas

Kuid ta "ülesärkamine" pseudoõpetustest toimub pärast pikka unelemist seltsimeeste Lenini, Stalini, Brežnevi, Naani jt. ikonide kiirguses. Nn. rahvuskommunistide ja isemajandusteoretikute järelaetud roosa udu oli vaimunäljase ja vabadusjanulise nbores peas visa hajuma. "Pea oli täiesti segi. Kõik, mille küljes rippusin, on Laari esinemise mõjul purunenud. Unistasin ühtsusest, ühiskoorist, kampaaniast, aga kõik on teisiti. Kui rumal ma olen, kui rumal!" (lk. 270), ahastab minapeategelane viimaks.

Mait Raun kulutab üle poole "Wake up'i" teksti näitamaks oma minapeategelase sumpamist liberaalsotsialismi praäniku ja piitsa nõiduse soos. IME jututoast ja partei algatatud perestroika vaimustusest pimestatud meelsus hakkab selginema loomeliitude kultuuripoleenumi paiku. Kohe kanti Tartus

muinsuskaitsepäevadel tänavaile rahvuslipp, loodi Rahvarinne, Moskvasse läkitati NLKP kongressi delegaate, kohalt lendasid Vaino ja Saul, peeti noorsoofoorumit ja loodi ERSP. Oli 1988nda kuum suvi.

Raamatut lugedes tundus alguses, et Rauna minapeategelane lihtsalt mõnuga irvitab ENSVs käibinud ühiskonnateaduste ja võltsajaloo üle. Kuid pikaks, tüütuks ja ühehülaliseks veniv ekspluatatsioon kallutas mind uskuma, et ta ("Wake up'i" Mina ja ka Raun minategelase tõsielulisel autoripositsioonil) ei teesklegi lihtsameelset – ta lihtsalt ongi selline naiivne ja aus, visa ja andekas grafomaan.

Sest tegelikult on "Wake up" olemuselt romaan parimal juhul ehk viis protsenti mahust, ülejäänud tekstilasu moodustab dokumentaaljutustuse, kus on väga vähe romaanile iseloomulikke kujutamist. Kümme aastat vanade kõne- ja artiklilirebenditega pikitud päevikulaadne ekslemine "inimnäolise sotsialismi" ja Eesti iseseisvuse vahel kipub tapma väheseid belletristlikke aistivusi. Domineerib reportaaž, kus pole ruumi lõhnadel, värvidel ega häätel, küll aga poliitjournalistlikust stiilist ja iroonilisest klatšist kantud isklikul, tihti solvunu ja pettunu meelolul. Ja see on kaua minevikus kinni, enne kui tulevikule avaneb.

Gorbatšov ja Kuperjanov käsikäes

Niisiis muutus noormees, kes uskus, et Gorbatšov toob Nõukogudemaale tõelise kommunismi ja Savisaar ENSV-le oma rubladega täieliku isemajandamise, veendunud iseseisvuslaseks. Pole kuigi loogi-

line, et üks mõtlemis- ja analüüsivõimeline ning hästi artikleid kirjutada oskav tüüp, kes kuulab Ameerika Häält ja käib jõulupühal Kuperjanovi hual, nii pikaldaselt sotsialismi-, et mitte öelda punameelne võiks olla. Kuid "Wake up'i" Minas ilmneb vähe seda skisofreeniat, milles manipuleeris valdav enamus teesklevaid komsomoli- ja parteiparatšikuid, kes ütlesid üht, tegid teist ja mõtlesid kolmandat. Noor mees eksleb oma juhi ja õpetaja otsinguis, kuid pettub neis järgemööda.

Autori alter ego ehk "Wake up'i" Mina tahtis juba poisikesena saada kunaagi ENSV rahvakirjanikuks või, veel parem, NSVL rahvakirjanikuks ning takkapihta Nobeli kirjandusauhinna laureaadiks. Kuid isegi Sirbi ja Vasara vabameelsena tuntud publitsistikatoimetaja Olev Remsu ei lase Mina artiklit trükki. Eesti Raamat jälle ei ilmuta vaimustust Mina romaanide suhtes. Ka Mina isa möönab, et sa, poiss, oled rohkem artiklikirjutaja tüüpi ajakirjanik kui ilukirjanik.

Kui aga eeldada psühholoogilise tüübi loomist ja "Wake up'i" Mina autor Mait Rauna isikust ilukirjanduslikus nihkes või päris lahuski vaadata, siis ilmneb isiksuse lõhenemise sündroom. Sest "Wake up'i" puhul on tegu ikkagi päevikulaadselt dokumentaalse ülevaatega, tõsielulise jutustuse rüütatud, autopsühhograafiliselt subjektiivse pihitusega, mis paistab igaks juhaks ja ehk pettekski antud ilukirjanduslikus pakendis. Mine sa mait võta kinni, kui palju on tehtud pulli ja kui palju on siirast tõsielu ja südamevalu. Võimalik, et autor serveeribki oma täiesti dokumentaalse Mina naiivsust erksa

Läbi lähiajaloo läbu

Mait Raun. Wake up. Naiivseid mälestusi ajaloost 1987 - 1988. Kirjastus SE&JS, 1998, 406 lk.

Tean, et mitmete lähiaegade Eesti ajaloo kesksete figuuride, kelle sügavuti minevad tagasivaated Eesti taasiseisvumisele on viimistlusjärgus. Mõningaid olen isegi lugenud. Autorid aga kõhklevad ja viimistlevad. Ajakirjanikud on loomulikult nobedamad. Neid ei vaeva rekonstruktsiooni tõelisuse või faktruuduse probleem, nad on lihtsalt treenitud millekski muuks ja ka sellisena huvitavad. Kahe diametraalselt erinevalt positsioonilt kirjutatud publitsistliku ajaloomeenutusega Heimar Lengi ja Mait Rauna sulest on taasiseisvumise mälestuslik käsitlemine hädavajalikku täiendust saanud (lisaks Valter Udami raamatule "Taasiseseisvumine" ja Rein Veidemanni mosaiigile "Ajavahe", mille päevikulised märkmed on jäänud veel välja arendamata).

Heimar Lengi kirjaniku tundub juba seni ilmunud järjejutu põhjal makroajalooliselt informatiivsem, kuid Mait Rauna meenutuslikel tekstidel on teisi voorusi. Neis on autori kirjanduslikud kalduvused jätnud palju ruumi mikroajaloolistele seikadele: isiksuslikele omadustele, valikute motiividele, arengute allikatele jne. Tinglikult võiks raamatu liigitada isegi nn. psühholoogilise ajaloo (psycho-history) alla.

Autor ise on oma raamatu kvalifitseerinud "naiivseteks mälestusteks". Naiivsusest on raamat muidugi kaugel. Vahel tekib küsimus, kas tegemist on ajaloolise publitsistika või meenutustega lähiminevikust. Autor teab näiteks juba 1988. aastal asju, mis selguvad alles paar aastat hiljem. Žanriprobleeme põhjustavad kohati täiesti kontekstivabad (raamatus motiveerimata) "pasunasse andmised", mis viitaksid nagu sündmõtetele. Kuid mis teeb kirjatöö õigupoolest intrigeerivaks, on ikkagi tõik,

et iseendast ja oma lähedastest kohati õelavõitu följetoni kirjutamine on küllalt haruldane asi.

Mil määral põlvkonna portree?

Raamatule järelsõna kirjutanud Mart Laar nõustub Rauna enesemääratlusega kuulumisest nn. 90ndate põlvkonda. Seega on ta võtnud vähemalt sama suure riski kui need, kes kunagi kirjutasid 60ndate põlvkonnast.

Sotsiaalpoliitiline portree, mis kujuneks 90ndate noortest Rauna raamatu põhjal, oleks enam-vähem siis järgmine. Pärit on nad nõukogude nomenklatuuriga suuresti integreerunud keskkonnast. Perekondlik ja seega ka suuline ajalooline mälu on oluliselt juba katkenud: vanavanema küüditamisest saab autor teada alles perestroika ajal. Sellest on vaikitud, sest noore tuleviku seisukohalt on probleemitus parem. MRP-AEG Hirvepargi meelevaeldus ja sellega seonduv jääb kaugeks ja mõistatavavuse ulatusest veel välja. Tartu rahu aastapäeval 2. veebruaril pole mingit tähendust. Nõukogude identiteet ei luba ka siis, kui 1988. aasta 25. märtsi meelevaeldus Raunale jalgu jääb, sellest osa võtta: autor läheb meelevaelduses osalemise asemel hoopis teatrietendust vaatama. Laul "Saa vabaks, Eesti meri" on teadmata-tundmata. Need on vaid mõned, aga kõnekad detailid. Kaheksakümneendate maailm on loomulikult teine kui 60ndatel veel kättesaadav kogemuse horisont.

Erinevus eelmistest põlvkondadest, aga ka neist, kes 80ndatel löid Noor-Tartu liikumise ja käisid Kuperjanovi hual, on hoomatav. See pole süüdistus, sellega seletuvad raskused, mis Raunal on nõ. süsteemist välja murdmisega.

Mart Laari kirjutatud järelsõnas nn 90ndate põlvkonnale omistatud kahest omadusest – illusioonide puudumine ja süsteemi tundmine – on vahest teine Mait Raunale (tema raamatu alusel otsus-

tades) mõneti omane. Tema illusioonid süsteemi suhtes on aga suured ja paratamatud – pole alternatiivset identiteedi-alust.

Identiteediga seoses võiks süvapsühholoogia järgija üldisemaid tähelepanekuid täiendada veel isiksusliku tähelepanekuga – Mait Rauna vaevab isakompleks. See ilmneb vanaema kasvatada jäänud nooruki kustumatus igatsuses võimsa eeskuju, õpetaja järele, kelle külge võiks klammerduda. Ja nii need õpetajad-innustajad vahelduvad – Naan, Titma, Made, Savisaar.... Ja mida suurem imetus, seda suurem on ka pettumus. Andunud imetlus asendub lõputu vihkamisega. Suhe Savisaarde muutub aga lausa oidipaalselt isatapjalikuks. Lõpuks, viimases peatükis, ilmub lunastav Mart Nutt. Raamat päädib uue valguse saabumisega. Nuti message – pikka ürgvenevastast tiraadi saatev järeldus, paneb ühiskonna asjad paika, hing saab rahu: "venelane tekkis mustast pesust, Nuti jutustuse põhjal saan asjast aru", (lk. 368).

Mälestuslikkuse kõverpeeglid

Ajalooallikaid pole kindlasti kunagi liiga palju. Olulisi sündmusi, millest Raun ise oleks osa võtnud pole siiski palju. Märkimisväärselt uut saab raamatust teada noorte liikumise ja organiseerumise kohta neil aastail. Noorsoofoorum, Võru noorte kolonn, Sõltumatu Infokeskus, Heinakuu, Noorsoorinde loomise farss – need aktsioonid ja saatused on jäänud *mainstreami* varju. Kiiresti küpseval noorukil on ideid, aga tihti on ta kaasalohiseja või vaatleja – ta ei kuulu veel eestvedajate sekka, seega ei tea, kuidas saavad alguse suured asjad. Faktilisi paljastusi asendavad ideoloogilised ja selles on Raun tubli. Seega saab raamatu intriigiks olla vaid autori enese draama – nii individina kui ka õnnetu-õnneliku teadvusena. Ja sellest on Raun hästi aru saanud.

Intriigi aluseks on raevukas identiteediotsing, nomenklatuurses keskkonnas arenev poliitiline hilispuberteet. Raamatu peamine voorus on kuni küünilisuseni ulatuv vahetus oma arengukeskkonnaga ja enda "leidmise" kirjeldamisel. Raun on halastamatu nii enese kui teiste suhtes. "Kõik müügiks" oleks vist natuke julm määratlus, aga nii kuulujutud kui populaarsed kahtlused õige mitme ajaloolise isiku *alter ego* kohta saavad veel kord üle räägitud. Poliitiline parteilisus on seejuures harjumatu vähetajutav. Raun ei heroiseeri kedagi, pigem deheroiseerib ja kujutab isegi oma sõpru kuidagi isevärki poolikutena, täis teostamata kavatsusi.

Inimsuhtes on Raun üsna tähelepanelik vaatleja – paraku ei märka ta inimestes just palju ilusat. Tema teele jäänud (õnnevärinaid tekitavad iidolid välja arvatud) on enamasti paksud, joodikud, liimerdavad, idiootlikud etc. – st. tekitavad temas vastikust. Enamasti teavad nad seda vist isegi.

1998. aasta Laar ei mäleta, mida teadis Laar 1989. aastal

Mart Laari pikk järelsõna on tõlgendatav ka kui raamatu päästmiskatse: taas kord on võimalus üle kirjutada skeem "rahvuslike reeturite" ja "tõeliste patriootide" või "ausate isamaalaste" vastasseisust Eesti teel iseseisvusele. Selleks omistab ta Rahvarindele "juhindumise kõiges NLKP strateegilisest põhiiliniist", väidab, et Rahvarinde algatuskeskus ei näinud "Eesti tuleviku väljaspool Nõukogude Liitu", et Lauristin mõistis põhilist erinevust Noorsoofoorumi ja Rahvarinde vahel noorte poolt "sotsialismi eitamisest" ja nõudes "täieliku iseseisvuse järele, mida Rahvarinne ei toetavat". "Mittekommunistlike noorte" vastsrinnana kujutab Rahvarinne on õhtumaise loogika järgi "kommunistlik".

Paraku ei vasta ei need ega veel mitmed teised selle konstruktsiooni alustodetegelikule ja seda peaks sünd-

vaimuga uudishimuliku poliitullikese maski taha. Aga ma ütlen sulle, Mait – häbeneneda pole sul eriti midagi, kuigi ise ma küll sellist teost eiteneksin. Nii Mina poliitiliselt amorfset ja töödeldavat maailmavaadet kui "Wake up'i" jahust ja malt-sa autopsühograafiat.

Sinimustvalge komnoore armeehirm

Jõustruktuuride (Nõukogude armee, KGB, noori peksev miilits) suhtes on "inimnäolist sotsialismi" ihalev mina-peategelane siiski tõrjuvalt, kuid mitte just vaenulikult meelestatud. NSVL reaalse kommunismi jubedused on ta teadvusse tunginud mentaliteedilt rahvuskommunistlikust kasvatuskeskonnast. Kui komsomol hakkab olude ja suundadega mугanedes perestroikat toetava Rahvarinde sabas venima ning alternatiivsetele ja sõltumatutele, alt isetekivatele noorterühmadele vastutakaaluks täiesti formaalset ühendust (Noorsoorinne) kokku klopsima, näeb "Wake up'i" Mina seda Savisaare jüngerite ponnistust juba läbi. Sündmusterikka 1988nda esimene pool on unerühuseid silmi uhtnud, peale "ärkamist" Võrumaa metsakoolis hakkab Rauna Mina koos Andres Herkeli, Avo Üpruse jt. Sõltumatu Infokeskuse teadaandeid koostama ja levitama ning taipab viimaks koos Herkeliga ka komsomolist välja astuda! Naera või nuta. Mõni Rauna ja Herkeli põlvkonnakaaslane aga taipas oma sunniviisiliselt tasku lükitud punapiletile juba 1976. aastal kusagil provintsi raeplatsil avalikult tule otsa pista. mõistes oma peadiivimist läbiõppimise ajudega, et

kõik on jama, kaasa arvatud isiklik elu. Kollektiivse vaimukatku mõju annab veel tagantjärele pikka aega tunda nii eesti kirjanduses, poliitikas kui ärimaailmas. Igaüks põeb vahelduvate tõusude ja mõõnadega oma pohmelli, igaüks näeb 80ndate lõpu Eestit oma mätta otsast ja (üle)tähtsustab isiklikult läbielatud sündmusi ja ideid. Aga ajalugu pole enam võimalik gustavnaanilikult monopoliseerida, nüüd on igaühel vaba voli oma vaatenurka avaldada.

Mosaiikidest pannakse kokku tege-likkusele vastav tervikpilt. Mart Laari sulest on "Wake up'i" lõppu lisatud üpris objektiivne, tasakaalustatud, kiretu, kuid ladus ajalooline ülevaade, milles on vähe rahvusradikaalset aktsenti.

Noore Rauna "Wake up" on ühe mätta otsast nähtud kitsasnurkselt isiklik väljavaade sündmustele 1987-88, mis hõlmab palju isikuid ja persoone – nii tänaseid prominente kui ka poliit- ja kultuurimaastikul unustusse vajunud originaalseid ja isepäiseid omaaegseid tegijaid. Kirjastus oleks pidanud tingimata lisama isikunimede registri.

SE&JS on välja lasknud mahuka kõite, mida doteerisid Ülemaailmne Eesti Kesknõukogu, Eesti Kultuurifond, Eesti Kultuurkapital ja Balti Soojuselektrijaam. Sirbil on usaldusväärset informatsiooni, et algselt määras Ülemaailmne Eesti Kesknõukogu oma toetuse ajaloolise uurimuse kirjutamiseks. Välja aga lasti läbi kitsa isikliku prisma ja roosa udu tunneldud poliitjournalistlik autopsühograafia kapsas.

TARMO TEDER

muste kaasosaline ja ajaloomagister Laar ise hästi teadma. Kõigepealt – Noorsoofoorum, kui otsustada selle Vikerraadios avaldatud deklaratsiooni järgi, (koos õiendustega tsensuuri suhtes) ei püstitanud Eesti iseseisvuse nõuet. Sotsialismis ei kahtle avalikult veel keegi. Õigusriik ja Eesti kodakondsus olid need asjad, mida taotleti. Sellest kaugemale ei läinud tollal ka ERSP, kes pidas algul võimalikuks isegi ENSV kodakondsust.

Meenutaks, et vahetu ajaloo kommentaarina 1989. aastal ilmunud raamatus "Kodulugu" on Mart Laar tegelikkusele hoopis lähemal: "Foorumil ilmneseid ka teatavad vastuolud reaalpoliitikat ajava vanema generatsiooni ja oma nõudmisi otse välja ütlevate noorte vahel". Samas raamatus mäletab ta veel, et Savisaar "tegi masside aktiveerimiseks ettepaneku perestroikat toetava Rahvarinde moodustamiseks" ega kahtle, et see oli suunatud EKP/NLKP vastu. Samas raamatus väidab Laar, et esimest korda ütles avalikult iseseisva Eesti mõtte välja Trivimi Velliste 11. septembril 1988. ("Kodulugu II", lk. 100 – 102). Noorsoofoorumil peetud kõnes õpetas Laar muuseas väga kenasti: Meie teed vabadusele on erinevad, kuid armastus

on ühine. Loomulikult on igaühel, ka Laaril, õigus oma mälu parandada ja arusaamu muuta, st. areneda, aga siis tuleb oma uusi seisukohti ka argumenteerida. Seda enam, et antakse hinnang lähimeneviku kesksetele protsessidele.

Väga huvitav oleks teada, kuidas Laar muuseumi seletab iseenda samas järeldõnas esitatud väidet, et Kogani Interrinne loodi ERR-le vastutakaaluks. Kui viimane oli tõepoolest kommunistlik, ei toetanud Eesti iseseisvust, toetas kõiges NLKPd jne., nagu kinnitab Laar, siis oleks olnud ju loogiline, et Interrinne looduks ERRi toetuseks!

Tundub, et uurimusliku ajalookirjutamise nappuse kõrval on tekkinud ka hea ja soliidse memuaristika põud. Oma karjääri olulises osas lõpetanud on mujal maailmas tavaks kirjutada mälestusi (võtkem kasvõi Soome poliitikud). Eestis see millegipärast nii ei ole (Väljas on koguni teatanud, et ta ei kirjuta kunagi memuaare). Mille määrgina me peame seda võtma? Kas midagi on lahti meie lähiajaloo heroilisusega või meie endiga?

REIN RUUTSOO

Betti Alveri kirjandusauhind

Eesti Kirjanike Liidu Tartu osakond taastas Eesti Kultuurkapitali toel Betti Alveri kirjandusauhinna, mis antakse üle Tartu Kirjanduse Majas Betti Alveri sünnipäeval 23. novembril.

Betti Alveri testamendis väljendatud soovi kohaselt auhinnatakse aasta jooksul ilmunud silmapaistvaima ilukirjandusliku esikteose autorit. Aasta on piiritletud hingedepäevaga (2. novembril), kuid erandkorras võetakse tänavu arvesse ka kõik 1997. aastal trükivalgust näinud debüütraamatud. Siit ka üleskutse autoritele ja kirjastustele: kellel esimene raamat ilmumas või just ilmunud, võiks sellest teada anda aadressil Eesti Kirjanike Liit, Vanemuise 19, EE2400 Tartu või e-mailiga ekl@ilmamaa.ee. Veel parem, kui autor saadab ka viite selle kohta, kust raamatut saada, ja suisa ideaalne, kui läkitab auhinnale kandideeriva teose enese. Et olukorras, kus igaüks saab kirjastada, kuid raamat ei pruugi levida, ei jääks ükski raamat tähelepanuta! Betti Alveri kirjandusauhinna tänavune žürii koosseisus Andres Ehlin, Luule Epner, Indrek Hirv, Kajar Pruul ja Mart Velsker on asunud tegevusse. Varem on auhinna antud kahel korral: 1991. aastal said selle Valeria Ränik ja Jaan Undusk, 1992. aastal Hannes Varblane.

JANIKA KRONBERG

"Eesti kirjarahva leksikoni" täiendatud väljaanne tegemisel

Ajakirjanik Airi Halliku kirjutisest "Tark mees taskus..." (Postimehe lisa Kultuur 21. VIII 1998) kipub jääma mulje, et olukord teatmeteoste väljaandmisega Eestis on kurvapoolne. Tegelikult on asi vastupidi: kunagi pole avaldatud nii palju leksikone ja entsüklopeediaid kui praegu. Lisaks Eesti Entsüklopeediakirjastusele tegelevad sellega ka muud (Eesti Raamat, Virgela jt.). Ilmumas on täiesti uusi, eesti trükisõnas esmakordselt avaldatavaid teatmeteoseid.

Ajalookandidaat Karl Martinson on koostanud ja toimetanud ulatusliku eesti teadlaste biograafilise leksikoni, mille esimest köidet loodame näha veel sel aastal. Kunstiteadusemagister Kalju Haan on teatriarhiivide ulatuslikust hävimisest hoolimata saanud hakkama näitlejate ja muude teatritegelaste leksikoniga, mis on samuti trükikojas. Kirjastus Virgela avaldas kevadtalvel kooliõpilastele "Väikese eesti kirjanike leksikoni", Tallinna Pedagoogikakooli professor Tiina Aunin on koostanud samasuguse leksikoni välismaiste kirjanike kohta, sellegi kirjastab Virgela. Võib ennustada suurt nõudmist selle järele, sest varem pole selletaolist teatmeteost eesti trükisõnas olemas.

Kirjastus Eesti Raamat avaldas 1995. aastal 5000 eksemplaris "Eesti kirjarahva leksikoni", mille tiraažist aga ei piisanud. Turumajanduse olukorras ei tohi aga ükski nõudlus jääda rahuldamata ning nii on ka Eesti Raamat asunud ette valmistama kirjanike leksikoni uut, parandatud ja täiendatud väljaannet. Lisatakse andmed viimase poole tosina aasta kohta ning kirjutatakse üle saja uue artikli nooremate, vahepeal juurde kasvanud literaatide kohta. Uusi biograafiaid lisatakse ka mõnede varasemate nii väliseesti kui kodumaiste kirjameeste kohta, kes mingil põhjusel puuduvad

1995. aasta väljaandes.

Kuid toimetusel on tekkinud raskusi mitme kirjamehe andmete täiendamisel, sest paljud on muutnud oma elukohta ning kadunud avalikkuse silmapiirilt. Nii on seni täiendamata artiklid Peeter Ilusa, Hendrik Lindepuu, Maie Remmeli, Kaie Talviste jt. kohta. Käesolevaga palub toimetus kõigil 1995. aasta "Eesti kirjarahva leksikonis" esitatud isikutel kontrollida, kas toimetusel on andmeid nende elulugude ja teoste nimekirja täiendamiseks. Praegu on ka viimane aeg esitada igasuguseid parandus- ja täpsustamistepanekuid nii enda kui ka teiste kohta.

Toimetus vajab andmeid peamiselt kolme ala kohta: 1) mis ametid ja töökohad on isikul olnud 1992. aastast alates, 2) millised uued raamatud, näidendid ja muud kirjandusliku iseloomuga tööd on avaldatud neil aastail ja 3) milliseid kirjutisi (retsensioone, juubelikirjutisi, artikleid jne.) on leksikonis tutvustatava isiku kohta viimastel aastatel ilmunud (kirjutise autor, ajalehe nimetus koos kuupäevaga, ajakirjal number ja aasta). Toimetusel on raske saada andmeid ka teoste tõlkimise ja muu leviku kohta, sellegi kohta on autoritel endil kõige rohkem infot.

Leksikoni biograafilisi artikleid täiendavad peamiselt nende senised kirjutajad, kuid mõned neist on surnud või sellest tööst loobunud. Andmeid võtab vastu ja probleeme lahendab esmajoonel Heino Puhvel (Kirjanike Liit, Vanemuise 19, EE2400 Tartu; telefon 27 428 561), Tallinnas võib pöörduda ka allakirjutatu poole (Kirjanike Liit, Harju 1, EE0001 Tallinn; telefon 6440 317).

OSKAR KRUIUS

SÕNUMIK SÕNUMIK

Kolmas tee – otse üles

Kolmnurksena mõjuvas valges Nurgasaalis, rahvusraamatukogu seniavastamata alal, esitles kirjastus Varrak 22. septembril hooaja avateost, Viivi Luige luulekogu "Maa taevas".

Kõigepealt kõneles, lühidalt ja konkreetselt nagu ikka, kirjastuse poolt Krista Kaer, seejärel luges Jaanus Rohumaa vastilunud raamatust tekste, mis enamusest kuulajatest vist küll mälus kaasa kumisesid. Ning siis oli sõna autoril, keda küsitles Kalev Keskula.

See on mu esimene ilus raamat, olla Viivi öelnud. Ja küsimusele, miks on raamatul punased kaaned ja sinine sisu – viimase all oli mõeldud küll vaid vahelehte – vastas Viivi: kas inimese elu ei ole siis punane ja sinine?

Ligi kümme aastat ei ole luuletaja, kelle varasemad sõnad on kirjutunud, kinnistunud lugejate teadvusse tahtmatultki, paratamatult nagu tätoveering, kirjutatud ühtegi luuletust. Miks, küsis Kalev. Miks ei ole Eesti iseseisvuspäevil sündinud enam luuletusi, vaid muud, aiva muud? Sünnib see, mis on tähtis, vastas Viivi.

Mis on kirjaniku osa? Kirjaniku osa, vastas Viivi, on olemas olla – ja mida läbi- paistvamalt, kaduvamalt, seda parem. Need, kes peavad palju kõnesid, esinevad ja esindavad, kaovad; nähtavale kerkivad aga teised – nagu Juhan Liiv, nagu Artur Alliksaar. Kunagi ei tea, kes on see tähtis, suur on enamasti nähtamatu.

Kuidas kõlavad need tekstid praegu luuletaja enda jaoks, millisesse aega nad kuuluvad? Hea, kui luuletus ei kuuluks

ühtegi aega – aga eks paigutamine ole lugejate asi.

Kuidas mõjuvad, kuidas mõjutavad muud maad luulet – on nad sünnitanud või kas peaksid nad sünnitama teistsuguseid tekste? Kõik maailm on üks, üsna ühesugune, vastas Viivi, kõik on üks inimese elu. Ja iga pool on inimesed mingis mõttes sunnismaised. See just ongi imelik kogemus.

Eesti Ekspressis viimati ilmunud Viivi tekstile, võrdlemisi kõledale, troostitule tulevikuvisioonile viidates küsis Kalev: ehk on taevast kogu, kuhu minna? Kas maal ja taeval ongi niiväga vahet? Taevast on siinsamas, vastas Viivi; me hingame taevast kogu aeg. Muidu ei oleks me elus. Ja sellest on kirjaski öeldud: kolmas tee läheb otse üles.

Luuletaja tänas neid, kes olid leidnud aega tulla nii imelikul ajal nii imelikku kohta, Jaanus Rohumaa luges veel aegadetaguseid, ajatuid luuletusi, küllap nii mõnigi aga mõtles Juhan Viidingu sõnadega: kas ta hääle küsib ülevalt?

DORIS KAREVA

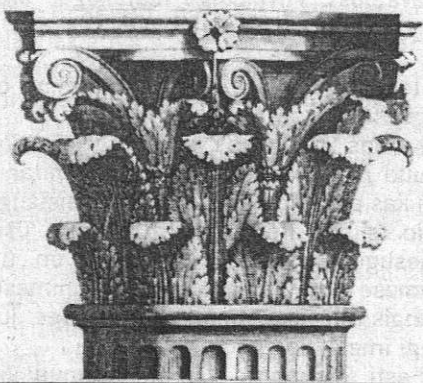
Akantus

Ajaloolise kunstiteose professionaalsel vaatlejal on alati silme ees kaks üldist küsimust: mida tähendas teos omas ajas ja missugune on tema tähendus täna? Muidugi saab edasi küsida veelgi täpsemalt: kellele, missuguste teadmiste ja sotsiaalse taustaga vaatlejale teos mida ütles ja ütleb? Ja lõpuks, selleks et midagi tähendada, peab tähenduse enne looma ning uurimus peaks suutma selgitada selle loomeprotsessi põhjusi, kulgu ja tulemust.

Nagu äsja Akadeemia vahendusel eesti lugejanigi toodud terases M. W. Rowe'i artiklis "Kunsti definitsioon" (1991) tõstatatakse, on tähenduse mõistmine või äratundminegi üks esteetilise elamuse vahetuid tekitajaid. Niisiis: kunagiste, tänaseks sageli ununud või tundmatuseeni deformeerunud tähenduste teadmine ei kulu ära mitte ainult professionaalile, vaid see aitab kaasa igaühe "kütkestamisele". Just nii formuleerib Rowe esteetilise elamuse olemust kõige üldisemalt.

Ornament kui kuritegu

Nõnda töötab teadmine koos silmaga ja vastupidi. Selle tõdemuse juurest ongi sobiv minna akantuse teemale. Meie jaoks on too Vahemeremail levinud taim, mille eestikeelne nimi on karusõrg (*Acanthus mollis*), tavaline klassikalises arhitektuuris ja kunstis ettetulev ornament. Modernistlik käsitlus, mis juba möödunud sajandi lõpul problematiseeris ornamendi kasutamise arhitektuuris ja esemekunstis, tegi dekooriga arhitektide ja kunstnike meelest eelkõige luksusliku lisandi või mängupoolest lisatud aksessuaari. Adolf Loos kirjutas juba sajandi algul artikli "Ornament ja kuritegu" (1908), milles ta pidas ornamendi kasutamist arhitektuuris ja kujunduses üldse ka sotsiaalselt mitteaktsepteeritavaks: selle teostus raiskab asjata aega ja inimtööjõudu ega anna seejuures midagi juurde arhitektuuri olemuse väljendamisega. Loosi idee polnud seejuures siiski suunatud ajaloo vastu, vaid ta uskus, et kujunduslik dekoor ei anna midagi juurde tema kaasaja väljendamisega arhitektuuris ja disainis. Eelnenud ajalooepohhidel oli aga ornamendilgi kanda oma ajastuline tähendus.

Korintose order

Vitruvius (ca 46 – 30 e.Kr.), kes teadupärast on ainsa antiigist meieni säilinud arhitektuurikäsituse autor, kirjutas oma keiser Augustusele pühendatud "De architectura" sellest, kuidas akantus õieti ehituskunsti jõudis. Nimelt suri kunagi Korintose linnas noor neiu, kelle hauale leinav hoidja otsustas panna korvi mõne neiu lemmikesemega; et korv püsiks, asetas ta raskuseks peale katusekivi. Juhuslikult osutus korvi alla peitunuks akantusetaime juur, mis hakkas kevadel ajama võrseid. Kuna korv oli peal, sirutas taim oma krussis lehed välja selle alt ning need kasvasid päikese poole, korvi igast küljest otsekui emmates. Ateena arhitekt Callimachus juhtus kalmistule jalutama ning vaimustus lehtedest põimitud korvi nähes, modelleeris selle järgi kapiteeli saledale sambale, mis meenutas noore neiu siredat figuuri (Vitruvius IV, 1). Siit ka korin-

tose orderi tähendus, mis on ühtlasi Vitruviuse käsituses otsustav ka tema funktsionaalsele rakendamisele: akantuskapiteeliga order sobib kõige paremini nii-öelda õrnadele, mittesõjakatele naisjumalatele: Venusele, Florale, Proserpinalle, kevadvetejumalannadele ning nümfi-tele pühendatud templite arhitektuuri kujundama (Vitruvius I, II). Siitpeale olevat korintose sammast ning akantusmotiiv leidnud laia kasutust, kehastades legendi sisuga seotult muidugi ka kestva elu ideed. Kunstiajalugu on tänaseks tõestanud, et tegelikult polnud antiigi arhitektid-kujundajad akantuse kasutamises siiski sugugi sedavõrd ühekülgsed, et reserveerinuks motiivi ainult "neitsilikule" majadele ja esemetele.

Vitruviuse osundamine kirjeldatud legendile osutab aga muulegi. Nimelt peame järelutama – ja ka Vitruvius väidab seda – et inimene ehitas oma maailma üles inimlikule mõõdule ja välisele tegekkusele toetudes. Pole kahtlustki, et selles seisukohas on Aristotelese mimesise kontseptsiooni mõjutusi.

All'antica – imitatsioon ja assimilatsioon

Akantuse ja korintose orderi edasine ajalugu on seotud renessansiga. Ajastu põhiidee oli teatavasti barbaarse keskaja ületamine ja unustamine ning õilsa ja õige antiigi taaselustamine. Kunstitegemine all'antica kuulus vältimatult tsiviliseeritud kultuurse olemise juurde ning iga etteantud normist kõrvalekaldu mist põhjendati kirjalikult, piinlikkusega ja pikalt. Kõrvale kalduda ja ise leiutada aga oli siiski sageli vaja. Nimelt seisnes probleem ju selles, et 1500 aasta tagune Kreeka ja Rooma ei tundnud kõiki neid vajadusi, mida uusaja alguse eurooplane: kui tuua näiteid arhitektuurist ja esemekujundusest, siis puudus antiigis kasvõi selline hoonefunktsioon nagu rae-koda, antiik ei tundnud sellist mööbliset nagu kapp jne. Kõike, mis vähegi andis, aga koopeeriti, ka antiikset ornamendi. Sellega seoses tekib muidugi mõista küsimus – kui palju oma algsest tähendusest/märgilisusest oli ornamendis selleks ajaks alles? Kas keegi veel üldse teadis midagi sellest, kuidas Callimachus akantuse leidis?

Vastama peame nii, et arhitektuuriteoreetikud-humanistid nagu Leon Battista Alberti või Andrea Palladio muidugi tundsid Vitruviust ning nende arhitektuuritraktaadid olid sisuliselt Vitruviuse kommentaarid (Palladio oli muide ka Vitruviuse tuntumaid illustraatoreid; antiigist jõudis uusaega ju ainult joonisteta käsikiri). Siiski näib, et põhimõtteliselt on tähendused juba nihkunud. Nimelt oli

renessansi kujundajatele oluline eelkõige antiigi kui tervikkontseptsiooni enda retoorika. Seda analüüsib ilusti Ernst Gombrich oma seerias artiklites, eriti aga "The Style all'antica: Imitation and Assimilation" (1961). Renessans imiteerib ja assimileerib antiiki, sest tema käsituses on see kultuuri legitiimsiooniks vajalik. Renessans kasutab antiiki nõnda siis teatud kindlal representatiivsel eesmärgil ning selles kontekstis pole üksiku ornamendi või dekoormotiivi algtähendus enam oluline. Kujutatavates kunstides oli see muide pisut teisiti: antiikmütoloogia tundmine oli hädavajalik, et kunsti üldse moraliseerivana vastu võtta, nagu ajastu kunsti eesmärki nägi.

Leon Battista Alberti traktaadi "De re aedificatoria" ("Ehituse asjadest", Firenze 1485) Vitruviust revideeriv mõte, et ornament pole arhitektuuris tõepoolest mitte vältimatu, vaid komplementaarne, vallandas aga ühtlasi pikaajalise, kuid vääramatu protsessi: dekoor jäi küll antiigist lähtuva XV – XX sajandi klassitsistliku arhitektuuri vältimatuks osaks, kuid selle paigutus ei olnud enam endise normatiivsusega käsitletav. Fassaadi-, ruumi- ja esemekujundamises võis endale lubada märksa suuremat vabadust, vaid arhitektuurne proportsioneerimine korintose (ka teistest) orderist lähtuvalt jäi veel hoone kavandamise aluseks. Alberti ketserluse üks tagajärgi oli ka see, et alates XVI sajandist hakkas ilmuma massiliselt mustiramatuid, milles ornament oli ehituskunstist täiesti võõrandatud ning käsitöölise poolt vaselõikejoonistes eeskujuks pakutavat dekoori võis kasutada igal ajal, olgu see siis maalitud lagi või nikerdatud friis, siidist või sametist seinapannoo, hõbekann või heegeldatud pits. Akantus oli nende mustrite seas kindlas liidrirollis, muutes küll stiilivaheldusega oma vormi: renessansi akantus on peen ja lame, maneristlik jõuline ja nurgeline, barokne ülevoolavalt volüümne, rokokoo oma asümmeetriline ja sale. Eriliseks akantusesajandiks kujunes seejuures just XVII sajand, milles on suuri teeneid eriti Päikese kuninga Louis XIV *decorateur du Roi* Jean Le Pautre'il. Le Pautre'i publitseeritud mustri- ja interjööriavandid olid Euroopas üldtuntud ning neid või nende imitatsioone kasutasid oma töös kõik käsitöölised. Muide, ka Eestis oli akantus ülilevinud nii põlükroomsete talamaalingute mustrina (vt. näiteks Linnateatri kassaruum) kui ka altarite ja kantslite dekoorina. Eesti suurim akantusemeister oli kindlasti Königsbergi päritolu puunikerdaja-meister Christian Ackermann (tegi mh. Tallinna Toomkiriku altari ja kantsli, 1684 – 86).

Miks akantus sellise populaarsuse

saavutas, seda võib vaid oletada: viide antiigile oli kindlasti oluline, samas oli aga ka taim ise oma elegantselt kaarduvate harali lehtedega tõepoolest väljendusrikas, vormilt mitte ka liiga keeruline kujutada. Viimane aspekt oli aadlibarokki imiteerivale käsitöölisele ilmselt oluline. Omaette küsimuseks jääb ka, kui palju oli antiiksele lisandunud kristlikku tähendustasandit, mis seostas akantuselehe nõel-teravaid okse ka Kristuse kannatuskrooniga ning inimliku patuseusega üldse. Igatahes on silmatorkav akantuse vohamine eriti vastureformatsiooni kirikute kujunduses.

Tähendused

Kunstiteoreetilisest vaatenurgast on ornamendi probleemistikuga põhjalikult tegeelnud nn. ikonoloogiline koolkond eesotsas Erwin Panofsky ja juba mainitud Gombrichiga. Koolkonda kuuluv austria kunstiteadlane Günter Bandmann on kirjutanud ka spetsiaalse artikli "Ikonologie des Ornaments und der Dekoration" (1958) ning põhjamaalastest on sel teemal palju publitseerinud kunagise Tartu ülikooli kunstiajaloo professori Sten Karlingi Stockholmli üliõpilane Erik Forssman. Nende kõigi käsituses on ornament tähendusekandja, mis avab selle maja või eseme mõtet, millel ta esineb. Ikonoloogide põhiidee, mille järgi kunstiteose uurimise eesmärgiks ei ole mitte üksnes selle esteetilise ilme vastu võtta ja kirjeldamine, vaid seda koos muude ajalooallikatega seostades vastava ajastu vaimu tungimine, on sügavalt mõjustanud kogu sõjajärgset kunstisemiootika-alast uurimust ning puutumata pole jäänud ka strukturalistid. Ikonoloogidest eristab mõlemad eelkõige suur huvi märgi kui sõnumikandja otsest (visuaalsest) vastavusest tähendusekandjale ning subjekti retseptsiooni.

Siinset juttu tasub veel kord akantusele viies lõpetada tsitaadiga Erik Forssmanilt, kes, osundades omakorda Friedrich Nietzsche käsitusele kunsti kahesest – dionüüsilisest ja apolloonilisest päriolust, kirjutab: "Algselt pole festoonidel ja vanikutel, lillekorvidel ja puuviljapargadel, muusikariistadel ja muudel mustritel midagi pistmist vajadusega end ornamentaalselt ja mänguliselt väljendada, need on vaid kiviseraiutud (*festgemachten*) ohvriannid, pühitsusasjad, seega ka otseselt seotud dionüüosliku algupäraga". Seega veel üks seletus ka akantusele.

KRISTA KODRES

Vahemere taim Põhjamaa mullas

Norra kunst seostub meie ettekujutuses eelkõige keskaegsete püstpalkkirikute, draakonipeade ning paelornamendiga. Stereotüübi järgi on see neile igiomane ja rahvuslik. Seda imetlusväärsem on, et kuningliku visiidiga kaasnes näitus "Akantus norra rahvakunstis".

Armastus akantusornamendi vastu näitab norralaste olemuse avatust, vastuvõtlikkust ja olekuvabadust. Norralased ei hääbene näidata enda seda külge, mis on teistelegi euroopa rahvastele tuntud. Pigem vastupidi, nad tunnevad uhkust, et neil on midagi internatsionaalselt "oma".

Akantus ja Ackermann on sünonüümid

Eestis võttis akantusetaime kasutusele XVII sajandi lõpus nikerdaja Christian Ackermann. Nime algussilbi sarnasus on lihtsalt juhuslik, kuigi Maarjamaa kunstis on akantus ja Ackermann peaaegu sünonüümid. Siinkohal nimetagem vaid Tallinna toomkiriku rikkalike akantusmantlitega ümbritsetud vapp-epitaafe või siis altareid Järva-Madisel, Türil ja Martnas ning Ackermannilt ilmseid mõjutusi saanud meistrite tehtud inventari paljudes teistes kihelkonnakirikutes.

Näitusel on eksponeeritud mõned nämed ka Eestist. Meil on näiteid nii dekoratiivmaalingutest kui ka sepikest, kuid otsest jälgendamist akantus rahvakunstis ei leidnud, siin jäi ta rohkem professionaalsete käsitöölise pärusmaaks. Kaudset seost võib näha Põhja-Eesti käiste lilltikandi ja akantusevädi vahel. Eesti puhul on akantus tihedalt põimitud lilled ja viinamarjakobaratega: parim näide on II maailmasõja ajal hävinud Märjamaa kiriku altar.

Üksikuid akantustaimemotiiviga näiteid on norra kunstis olnud keskajast alates, kuid taaskasutusse võeti see umbes samal ajal, kui Ackermann tegutses Eestis. 1699. aastal tegi Hollandi päritolu meister Oslo toomkirikusse suurejoonelise, akantusornamendiga kantsli. Võõrapärane töö leidis imetlejaid ning kohalikud käsitöölised võtsid selle eeskujuks. Samm kihelkonnakiriku inventarist talupojamööblini oli väga lühike ning XVIII sajandi algul kodunes lopsakas leht Gubrandseni orus – sealt pärineb enamik näituse eksponaate.

Norralaste meelisornament

Küllap oli oma osa ka osavatel norra tiseritel, maalermeistritel ja seppadel, et akantusornament laialdase kasvupinna leidis. Kus seda ka ei leidu: kappidel, kirstudel, saanidel ja toolidel on see üpris tavapärane, kuid akantusekerad õllekap-pa kaunistamas mõjuvad üllatuslikult. Kõrgreljeefne lehemuster hõõvliitel, pesukurikatel ja muudel igapäevastel tarbe- ja tööriistadel on tõendiks selle sügavast omaksvõtust ning nii on mõistetav ka tahe koostada oma maa esindusnäitus rahvusvaheliselt tuntud taimest. Keskaegses Euroopas viikingeid kardeti. Nüüd tulevad norralased külla avatuna ja tuttavana, viikingi sõjakuseta ning talupoegliku eneseteadvuse ja sõbralikkusega.

Näituse on koostanud Kåre Hosar Maihaugen-Sandvigi kogudest Lillehammeris, Eestis kureeris Kersti Koll.

REET RAST

José Bernardo

Kas nahakunst on olemas?

Augusti lõpul viibis nädal aega Eestis nahakunstnik José Maria Bernardo Sappia. Ta tuli Mehhikost, maalt, mis asub kaugel Jumalast ja lähedal Ameerika Ühendriikidele, nagu ta ise ütelda tavatses.

Kus on Eesti, küsiti temalt Amsterdamis turismibüroos. Euroopas?! Huvitav! Estonia? See on vist üks väga kivine ja kaljune (stony) koht, oletasid sõbrad kodumaal.

Palju üldse on käinud Eestis nahakunstnikke mujalt maailmast? Palju neid ülepea olemaski on? Kuivõrd leidub mujal nahakunsti, mis on käsitööst iseseisvaks tarbekunstiharuks kujunenud ja milline on olukord Mehhikos?

Mehhiko avatud vaim

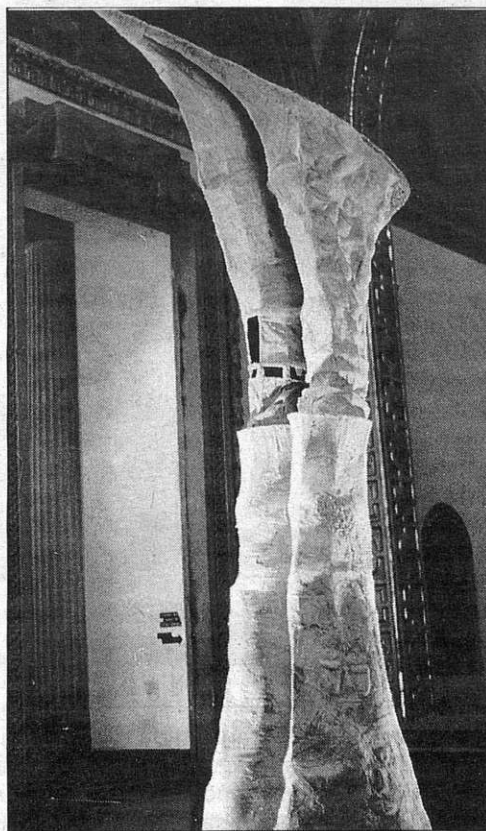
José Bernardo saabus sõbraliku ja avatuna, valmis lõputult kõnelema oma tööst ja maast. Ent ta oli ka uudishimulik ja tähelepanelik kuulaja, katkestades end kohe, kui keegi teine rääkida tahtis. Et siis vaikushetkel oma juttu täpselt sama koha pealt jätkata.

Hispaania-itaalia päritolu Bernardo on sündinud Argentinas diplomaadi perekonnas. Isa ameti tõttu elanud mitmel maal, hariduse saanud Hispaanias ja Marokos. Bernardole oli otsus nahakunstnikuks saada radikaalne ja põhimõtteline. Tema diplomaadist isa oleks soosinud mõnd rahatoovamat, ühiskonnas tunnustatumat elukutset, kuid José, kellele oli vastukarva perekonna kodanlik kindlustatud elulaad, loobus isa finantseeritud rahateenimiskarjäärist ja lahkus igaveseks kodunt. Sooviga saada nahakunstnikuks? Kes too selline on? Sellist pole ju olemaski, oli isa öelnud.

1970ndate teisel poolel, mil Argentinas tuli võimule rassistlik valitsus, siirdus Bernardo poliitilise põgenikuna Mehhikosse, kus sai elamisloa tingimusel, et õpetab kohalikele elanikele nahatööd. Bernardo elab Mehhikos siiani, pidades seda oma kodumaaks. Elu Mehhikos on vaene, ent rõõmus ja elujaatav, rääkis ta ise. Elatakse käesolevale hetkele, tuleviku pärast eriti ei muretseta, kapitali ei koguta, ent midagi ei visata ka minema ning kõik olemasolev kasutatakse ära. Ühiskonnas, mis jaguneb vähesteks väga rikesteks ja paljudeks väga vaesteks, on keskklass, kuhu kuulub Bernardo, peaaegu olematu.

Nahakunsti kui kunstiiliki Mehhikos õieti ei olegi, ehkki käsitööharuna on nahk levinud ja odav, mis teeb kunsti müümise kunstile sobiva hinnaga keeruliseks. Mehhiko omapäraks on ülim loomarahkus nii looduses kui ka rahvakunstis – kõik otse kihiseb putukaist, roomajaist ja muist elusolendeist. Head kvaliteetset nahka aga praktiliselt ei valmistata, sest kariloomad, st. nende nahad, on putukatest auguliseks ja täpiliselt söödud ning hoolitsetud tõukari puudub. Seetõttu on kvaliteetne nahk ülimalt kallis, umbes 4 dollarit ruutdetsimeetri.

Bernardo on kunstnikuna omaks võtnud vaese mehhiklase elustiili: mitte midagi ära visata, ära kasutada viimne kui üks nahajupp. Selline keskkonnahoidlikkus vabastab ta ühtlasi loomingulist spon-taansust pärssivast suhtumisest nahka kui kallisse ja soliidsesse materjali. Iga kübeme ärakasutamine on ühelt poolt põhimõtte küsimus, teisalt omamoodi hasart – tulemuseks põnev looming.

Jose Bernardo Sappia. Maelind. 4,6 m x 1,2 m.

Bernardo lemmikmaterjal on võimalikult paks, jäik ja viimistlemata, nõ. tallanahk, selline, mida meie turul nõudmise puudumise tõttu ei leidugi.

Mehelik nahakunst

Et Bernardo nahakäsitlus üllatab eesti nahakunstnikke, selles veenduti tema viietunnisel demonstratsioonesinimisel rahvusraamatukogu ruumes. Juba ettevalmistused mõisid värskendavalt: José korjas meie Hiumaa kuuri alt kokku mitmesugust roostes rauakola ja paar telliskivi. (Kui pakkusin talle transpordiks vana kokakoola kirjadega kilekat, kirtsutas ta nina: äkki leiad midagi vähem ameerikalikku!). Vajaminevate töövahendite nimekiri kujunes mehelikuks: haamer, trellpuur, pitskruvid, mõned tugevad naelad, sirkel, peene teraga saag, liivapaber ja ruum, kus võiks vabalt tolmutada ja prahti tekitada.

Tema teos sündiski nahka haamriga pehmeks või lausa katki tagudes, sinna trelliga auke puurides, lihvides, hõõrudes ja venitades, lateksliimi või värvi üle ujutades. Üks meile tundmatuid võtteid oli 3-4 mm paksuste nahakihtide üksteise peale liimimine ja siis tihkest nahakamakast soovitud vormi väljalõikamine ja viilimine. Ehkki Bernardo teeb äraelamiseks ka näiteks kotte ja ehteid (mis on muuseumis väga uhked ja unikaalsed), moodustavad tema tööde paremiku 4-5 meetri kõrgused tootemid, detailselt läbitöötatud faktuuri ja vormiga jõulised ning impulsiivsed nahkskulptuurid, aga ka vaibataolised pildid või kompositsioonid, mille valmistamist ta Eestis minimöötmise viiduna näitaski.

Bernardot vaevab komerts ja kunsti vastuolu ning toimetulek nende kahe vahel – südametunnistuse puhtaks jäädes. Riik toetab kunstitegemist tasuta näituseruumidega, makstes kinni transpordikulud ja piiratud ulatuses ka materjaliraha, ent suurte tööde ostjat riigist ei ole.

Bernardo kotid on rasked neetidest ja pannaldest ja neis lööb läbi tugev mehhiko ja indiaani rahvakunsti mõju.

Nahatöö võtteid ongi ta õppinud põhiliselt indiaanlastelt ja rahvakunstist, neid oma tahtmist mööda edasi arendades. Kunstihariduse on ta omandanud hoopis juveliirina.

Nahakunsti paremad päevad on ees

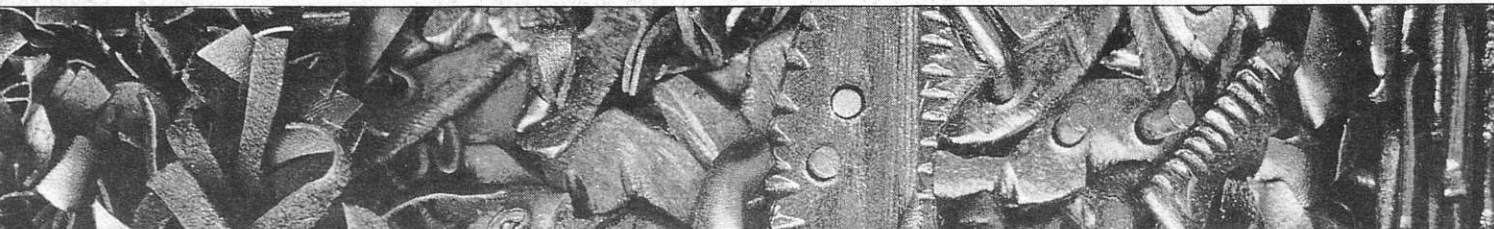
Maailmas leidub ainult üksikuid entusiaste, kes nahainimesi omavahel kokku viia ja organiseerida on üritanud. Üks neist on portugallane Franklin Pereira, kes mõned aastad tagasi Riina Kermiku õhutusel ka Eestit külastas ja end meie nahakunstiga omajagu kurssi viis. Pereira on alustanud ajakirja The Leather Times väljaandmist, seda saadetakse tasuta ka soovijaile Eestis. The Leather Timesi on esialgu ilmunud kaks numbrit, esimene neist 0-number mustvalges koopiapaljuduses, teine aga käsitsi valmistatud paberkaante vahele köidetult ja värviliste paljudustehnikas piltidega varustatult. Ajakirjas on muuseumis ilmunud Elo Järve väike artikkel eesti nahakunstist.

Võrreldes enamiku teiste tarbekunsti-harudega on nahakunst alles lapsekingades ja käsitööst veel poolenisti irdumata. Nahk on ilmselt sedavõrd käsitöine, kalliduse ja naturalistlikkuse tõttu sedavõrd piiratud kasutusala materjal, et sidemed kunsti ja käsitöö vahel peavad tihedaks jäämaga. Olulisem on vahet teha kunsti ja kitši vahel. Ülemaailmses nahapildis kipuvad need kaks veel segi minema. Bernardo on veendunud, et nahakunsti paremad päevad on alles ees ja seetõttu oleks meie, sealhulgas ka eesti nahakunstnike ülesanne koonduda rahvusvaheliseks professionaalseks ühenduseks. (Siinkohal tuleb vahet teha naha- ja köitekunstil, sest viimane funktsioneerib rahvusvaheliselt kõrgel tasemel.)

Üks nahaeriala entusiaste on Hamburgis tegutsev Rene Berends, sealse Karu galerii omanik, kes andis mulle välja põhjaliku kataloogi "Leder-Gilde". Kataloogi kaante vahel esineb ligi viiskümme nahaeriala inimest Euroopast, Ameerikast, Austraaliast, Jaapanist jm., kes on koos käinud ka seminaridel ja konverentsidel. Berends ütleb kataloogi eesõnas, et tema eesmärk oli koondada nii profikunstnikke, isetegevuslasi kui ka elukutselisi käsitöölisi. Tulemus on küll huvitav, ent ka hirmutav: kataloogis on läbi-segi nii käsitööd, kitši kui ka (vähesel määral) kunsti. Sealjuures ei maksa kahelda kõige esitletu kõrges tehnilises tasemes. Ometi oleks meie kunstnike lülitumine rahvusvahelisse naha-ellu praegu võimalik just eelnimetatud kooslusega ühinedes. Vähemalt seni, kuni me omal jõul (koos Bernardo, Pereira ja mõne teise nahakunstnikuga väljastpoolt) midagi sobivat välja ei mõtle.

Bernardo on kindlalt veendunud, et eesti nahakunst on unikaalne ja kõrgel tasemel. Eestisse ajendas teda tulema eelkõige reprode kaudu tuttav Elo Järve looming. Meie siin oleme tema loominguga ehk juba üleliia harjunud, ent teisalt tulnule avaldab see sügavat muljet. Ka portugallane Pereira nimetab Järve üheks suurimaks nahakunstnikuks maailmas. Aga ärgem unustagem ka Leanika Korni, Tiina Piisangut, Kaja Kits-Karmi, Katariina Gildi Nahakoda, Art Garage'i ja mitmeid teisi, kes alaväärsuskomplekside käes vaevlemise asemel üritavad teha head nahakunsti.

MAARJA UNDUSK

Fragment José Bernardo Sappia tekstuurist. Nahk, metall, 1995.

Armastusega tühjusse

Härra Arnaud (Michel Serrault) ja Nelly (Emmanuelle Béart).

Järgmisel nädalal esilinastub Eestis prantsuse mängufilm "Nelly ja härra Arnaud" ("Nelly et Mr. Arnaud", Prantsusmaa 1995. Režissöör Claude Sautet; osades Emmanuelle Béart, Michel Serrault, Jean-Hugues Anglade, Michael Lonsdale, Françoise Brion, Claire Nadeau), mis kujutab noore naise ja soliidse härrasmehe eriskummalise armastuse lugu, mida alljärgnevalt selgitab filmi režissöör Claude Sautet.

Võiks öelda, et see on optimistlik film, mis räägib kahe üksiksteisele võõra inimese võimest leida ühine armastus; või on see film võimatu armastuse tragöödiast?

Nonoh – optimism, pessimism, tragöödia. Need märksõnad ei loe mulle filmi tegemise ajal mitte midagi. Arnaud põgenes, kuna tundis hirmu iseenda ees, hirmu, et ta ei suuda seda armastust õilistada. Ja see tekitab Nellys tühjuse, mida ta ei osanud oodata. Ta tahab, et Nelly küpseks. Vaevalt jõuab talle kohale, et on midagi saavutanud, kui on juba liiga hilja – ja see jätab sügava jälje.

See on järelikult humanistlik film?

Ma olen absoluutne skeptik – aga milleks nutta selle pärast, et oled sündinud, kui juba siin maa peal oled. Mind on alati ligi tõmmanud viis, kuidas inimesed kannatavad alandusi, kuidas nad kannavad endaga kaasas haavu, mida nad küll üritavad peita, kuid mis tegelikult kunagi täielikult ei armistu.

Kuidas sündis film "Nelly ja härra Arnaud"?

Mul oli leping Alain Sarde'iga satiirilise komöödiafilmi tegemise kohta. Hakkasin selle filmi kallal töötama Jacques Fieschi ja Yves Ulmanniga. Oli palju ideid, aga me ei suutnud saavutada tõelist sügavust. Niisiis loobusime sellest mõttest. Mulle jäi palju kentsakaid ideid teemade kohta, mis Fieschi kõrvale jättis, nii et lõpuks jäi järgi ainult üks teema – noore naise ja vana mehe suhe.

Kas sa tead, kust on pärit see idee?

Seda vaatepilti olen ma mitmeid kordi kohvikutes näinud: vana mees ja noor naine ühe laua taga istumas. Ma olen öelnud, et kohvik on üks minu meelispäiku. Seal saab jälgida tundmatuid inimesi ja seltskondi. Ilma et isegi kuuleksid, millest nad omavahel räägivad, hakkad endalt küsima, millised on nende suhted, kuidas nende erinevad üksiolekud pörkuvad jne.

Nii siis mõeldaksegi lugusid välja...

Sellise paari puhul tekkis mul küsimus: milline on tegelik suhe selle tüdruku ja vana mehe vahel, mispärast on nad nii õnnelikud? Kusjuures on aru saada, et neid ei seo perekondlikud sidemed, samas pole see ka prostitutsioon.

Eriti kui kujutada ette neid oletusi, mida teevad selle luksusrestorani kliendid, kuhu Arnaud Nelly viib...

Jah, loomulikult, sellele kontsentreerime ka meie stsenaariumi kirjutamise esimeses staadiumis. Aga peagi asetus esiplaanile noore, 25aastase naisterahva isik. Kooselu selles staadiumis, mis on rahutukstegevalt rahulik, kus enam isegi ei tülitse ja kus peale tööprobleemide ühendab paari vaid majanduslik ebakindlus.

Me mõistsime, et vanem üksik härra pidi igavlema ning et juba esimene kohtumine Nellyga puudutab kohe tema nõrka kohta. Talle avaldab muljet see külgetõmbav, reserveeritud ja uhke neiu. Ta avastab, et Nellyl on probleem – täpsemalt rahaprobleem, ning pakub talle raha laenuks. Sellest sünnib kooslus, mille müüdavana näiva pealispinna all vallandub tegelik külgetõmbesuhe selle varal, mis kummaldi puudu on.

Peale selle ei olnud tal ühtegi tagamõtet?

Õigupoolest mitte. Talle on see algul ainult üks võimalus, samas ka suuremeelne žest, kuid ilma tegeliku perspektiivita. Peale selle on olemas ka müüdavuse aspekt, ning tüdrukul on tegelik hirm olla müüdav. Kuid tegudel (žestidel) ei ole ju kunagi ainult üks tähendus. See, kuidas näitleja Michel Serrault teiega nii soengu, žestide kui näojoonte poolest sarnaneb, on lausa šokeeriv...

Ma ei mõelnud sarnasusele, enne kui fotograaf ühel päeval meist kõrvuti pilti tahtis teha. Tulemus hämmastas meid mõlemaid.

Ei saa jätta mainimata, et teie kuulsast tagasihoidlikkusest hoolimata räägib see film siiski natuke ka teist endast.

Saan aru, mida mõtlete, eriti kuna ma olen üle 70 aasta vana. Aga tegelikult olen ma neile teemadele juba üle 30 aasta mõelnud. Loomulikult ei oleks ma varem seda teemat samal viisil käsitlenud.

Te andsite Emmanuelle Béartile rolli, mis on väga erinev tema eelmistest osatäitmistest...

Jah. Alguses ma polnud kindel, kas üldse võtan Emmanuelle'i. Ükskord küsis ta minult, mida ma täpselt ette valmistan, aga idee oli veel liiga hägune, et sellest talle rääkida. Seejärel mõtlesin võtta hoopis teise näitlejanna. Ja lõpuks sain aru, et just Emmanuelle'is peitub kogu see register, mida ma oma tegelaskuju jaoks vajasin: küllalt omapärane iseloom, eriline viis kuulata ja tunda, üks eriline vähemärgatav omadus, mida tal veel ei olnud filmis "Üks süda talvel". Emmanuelle oli lihtsalt küpsenud. Ma teadsin, et Nelly tegelaskuju laiendaks tema väljendusoskust. Seepärast tahtsin hakata temaga töötama. See on nagu siis, kui kohtad elus kedagi ja tahad teda panna väljendama asju, mida ta kunagi kellelegi näidanud pole.

Kas seda filmi võib võtta kui kibedat ja kaudset rünnakut perekonna vastu? Filmis ei näe ei Nelly vanemaid ega Arnaud' lapsi.

Film räägib inimestest, kes on erilistes tingimustes: respektiiv distantis nende perekonnasuhete näitamisel tugevdab nende omavaheliste suhete olemust. Aga samas tunneb Nelly süütunnet ja Arnaud mõtleb, et ta elu on purunenud. See ei ole rünnak perekonna vastu. Igall juhul ei ole perekond süüdi, et asjad niimoodi lähevad.

Miks Nelly oma mehele valetab, öeldes, et ta võttis Arnaud' pakkumise vastu?

See on spontaanne. Ta on endast väljas, kuid ütleb seda justkui muuseas, nagu mänguna, ning see ohtlik mäng tõukab ta selleni, et oma vale tõeks muuta. Sama korub siis, kui ta ütleb Arnaud'le, et veetis öö Vincent'iga.

Kas Arnaud teab, kuhumaani ta läheb? Kas see käitumine on tal teadlikult ette kavetatud?

Ei. Pealegi selle on ta algusest peale väga kohmakas. Näiteks nende esimesel tööseansil pakub ta neiole peavarju. Ta pole Don Juani strateegilist mõtlemist. Ta üritab ennast kontrollida, kuid ta on vaimustunud sellest kujust, mis tundub nii kättesaamatu, kuid tuleb iga korraga aina lähemale ja lähemale.

"Nelly ja mr. Arnaud" jätkab teie koostööd Alain Sarde'iga.

Jah, esimest korda töötasime koos "Ühe naise elu" kallal. Ta osales aktiivselt meie viimase filmi tegemise juures. Tema rääkis mulle Michael Serrault'ist, juba sellega demonstreeris ta oma head otsustusvõimet. Mul ei ole midagi produktentide vastu, kes filmimises osalevad – vastupidi, nad aitavad meid väga palju.

Kohutav, et on selliseid, kes esitavad projekti ning jätkavad su siis sellega täiesti üksi. Mulle ei meeldi selline vastutustundetus. Üksi jääda on väga valus. Sama toimus ka käsikirja kirjutamisel. Viimasel ajal on tendents ütelda vastupidist, aga kino ei ole nagu Faulkneri raamat, seal tuleb valida. Mida rohkem režissöör sekkub, seda lähemale ta oma filmile saab, samas rikastades ja toites teisi.

Filmiga kaasnevast pressimaterjalist tõlkinud

PILLE PALDRA

M E E D I A

Tähelepanu, kõik sulelised ja karvased – "Rocky" tuleb!

Laupäeval, 19. septembril näitas YLE TV 2, küll mitte esimest korda, inglise kultusmuusikali "The Rocky Horror Picture Show" (režissöör Jim Sharman, Suurbritannia 1975).

Eestis see pole minu teada pärvinud erilist tähelepanu, ehkki kuulub inglise 1970. aastate kultusfilmide hulka, mida vaadatakse tänaseni. Tegemist on rockooperi "The Rocky Horror Picture Show" filmiversiooniga. Ilta-sanomat avaldas sel puhul pikema valgustusliku artikli, mida siinkohal lühidalt refereerin.

Ooperi autor, näitleja Richard O'Brien parodeeris rockooperit luues vanu ulme- ja õudusfilme. Rockooperi iva oli aga oma ajastu seksuaalsete ja kultuuriliste tabude torkimine. Täna homoseksuaalsust, transvestiite, S/M ja kõik muud sarnast tabuks nimetada pole muidugi enam põhjust, (lääne) avalikkus on nende teemadega pigem üle ujutatud. Maitse ja fantaasia, millega kõikvõimalikke teisitioliidajaid esitatakse, väärrib aga tähelepanu tänaseni.

"Rocky" sai omal ajal maailmakuulsaks. Londoni teatriringkonnad võtsid show kohe hästi vastu, Broadway vallutamiseks läks rohkem aega. Ka filmiversioon ei löönud Ameerikas kohe läbi. Samas kujunes just New Yorgi boheemlaskvartalis Greenwich Village'is välja selle rockooperi filmiversiooni vaatamise traditsioon: vaatadajad ilmusid öisel ajal näidatavale kinoseansile kostümeeritult, igaüks oma seksuaalseid suundumusi rõhutades. Ühisest filmivaatamisest tekkis totaalne interaktiivne show, kus laval toimuva esituse vahele lendasid repingid publiku seast. Publik vastas ka asjakohase käitumisega. Näiteks, kui kõlas repliik "pimeduses süttib valgus", süütas publik välgumihklid, pulmastseenis pilluti ekraani poole riisi, tantsustseeni "Time Warp" saatis publiku tants ning kui laval oli torm, pihustas publik veepüstolitest lavale vett.

Ooper leidis tsiteerimist 1980. a. kuulsas muusikalis "Fame". Seal on stseen, kus "Rocky" öisele seansile sattunud nooruke naiivitar käskis publikul vait olla. "Meie olemegi show," karjusid karvased ja sulelised talle vihaselt vastu.

Juba ilmusid esimesed teaduslikud käsitlused ooperi ja selle ümber kujunenud liikumise fenomenist. Arenes ka "Rocky"-teemaline klubikultuur, korraldati iganädalane maskeraad ja temaatilise tráni müük.

Ooperi 1975. aasta filmiversioon tähendas ühtlasi seda, et "riigikirik" – televisioon sulatas endasse "paganliku riituse" ehk alternatiivkultuuri öie.

Meedia- ja kultuurikriitikud on "Rocky" fenomeni selgitanud 1960. – 70. aastate teatrieksperimentide valguses, kus publiku ja lava piirid hägustusid, lubatuks muutusid nii avalikud seksuaalsed signaalid kui publikule suunatud vihapursked.

"Rocky" puhul ei saa mööda minna ka ajastu kultusfiguuridest Alice Cooperist, David Bowie'ist ja Mick Jaggerist, kes keerasid tollal soorolle mängeldes pea peale ning kelle kostüümid on rockiajaloo ühed värvikamad. Lisaks kuulus asja juurde, et nendele kontsertidele tuli publik kostümeeritult või vähemalt asjakohase meigiga. David Bowie, Ziggi Stardust ja Aladdin Sane on "Rocky" peategelase Frank F. Furteri lähimad vaimusugulased.

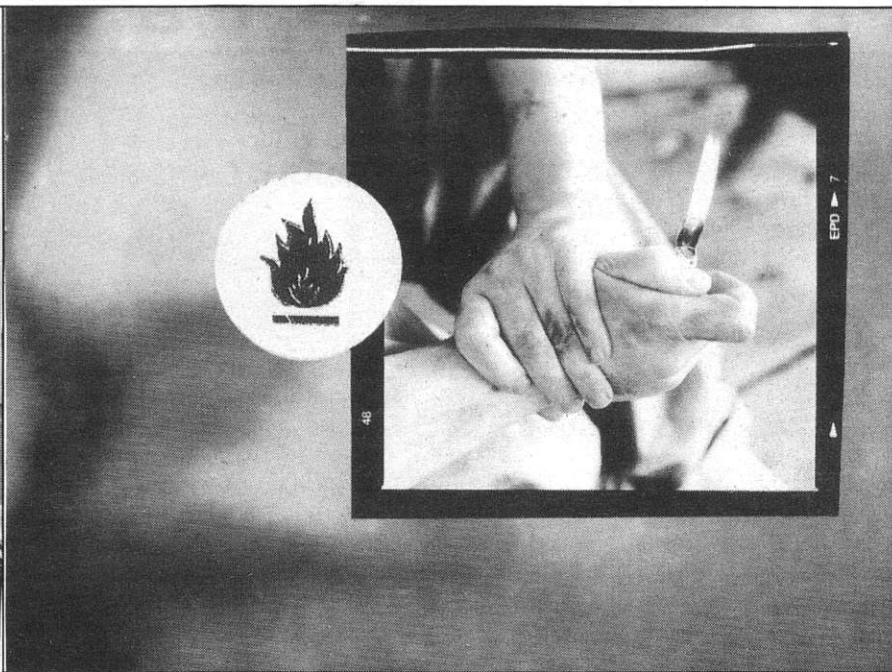
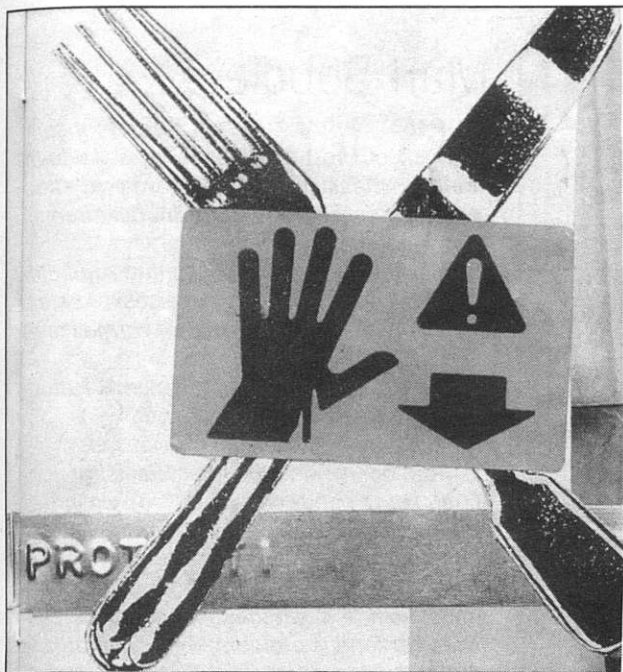
Üllatava rolli teeb Hollywoodi hilisem täht Susan Sarandon, tuntud tarmukate naistegelaste kehastaja (näiteks "Thelma ja Louise"). Rikkumatu tütarlaps kasvab Frank F. Furteri õukonnas kiiresti ümber ja temast saab kiimas fuuria. Tim Curry peategelase Frankina on muidugi kogu asja kande jõud.

Ehkki televisioon pole kultusfilmile jaoks parim näitamise koht, on see siiski parem kui mitte midagi. Igaüks võib ekraani ees ju kaasa elada, kuidas tahab, miks mitte kasvõi kostümeeritult.

"Rocky" oleks suurepärane peoteema kõikvõimalikele alternatiividele.

Loodetavasti võttis keegi filmi linti?

BARBI PILVRE

Pop-kultuur

Üldmõtteid populaarsest popmuusikast

Mõeldes sõna "pop" etümoloogia suunas, võib leida viiteid ladina keelest, kus *populus* üks tähendustest viitas hulgate, parvele, massile, sama sõna tähendas ka rahvast, rahvastikku. *Popularis* tähendas ühelt poolt kodumaist, teisalt jälle rahvasse kuuluvat, rahvale määratud. Me ei peatu põhjustel, miks sõna "rahvas" on saanud varjundi, mille vastas asetseb sõna "kultuur". Popkultuur viitabki justkui sellele, mis on populaarne ehk rahva seas levinud. Popkultuuris ei nähta kultuuri, meeleliitmist, vaid meelelahutust. Võib öelda ka freudilikult: kultuuri tahetakse lõpetada seal, kus tunge ei nähta enam piisavalt sublimeerituna. Peab täpsustama, et näiteks paljud muusikastiilid, mida praeguseks asetatakse klassikalise muusika jaotuse alla, olid sajandeid tagasi samuti seotud rahvaga, rahvapärasusega ning alahinnatud muusikameistrite või kultuuri kandvate seisuste, näiteks religioosse segmendi seas ("popmuusika" mõistet tollal loomulikult ei kasutatud, mõiste "popular music" on pärit käesolevast sajandist). Kultuurituses ei süüdistatud tänapäeva klassikuid mitte ainult muusikas – mõtelgem Globe'i leekides lõppenud saatusele. Niisiis – käesolev mõttejoon keskendub XX sajandi viimase veerandsaja popkultuurile.

Paljud seostavad sõna "pop" levimuusikaga (levi – levinud – populaarne), kuna levimuusika kõlapind on hetkel laiem ükskõik millisest teisest loomingulise tulemi kõlapinnast. Levimuusika ümber on kasvanud suurtööstus – kultuuri aga ei saa paljude meelest tööstusega seostada. Tööstust näikse üleval hoidvat rahvas, kultuuri aga üksikisikud, "isiksused". Popmuusikas ollakse harjunud seega nägema eelkõige ja/või ainult tööstust. Miks?

Karl Jaspers kirjutas lõppeva sajandi esimesel poolel: "Liikumiste tempo on sajandist sajandisse üha kasvanud." XIX sajandil alanud paisuv ja kiirenev tehnika areng on tinginud suureneva rahvastiku, mis omakorda tingib aga tööstuse arengu. Tööstus toodab, rahvas tarbib. Popmuusika on sellise liikumise tulem ja kajastus. Popmuusika on oma iseloomu tõttu tõrjunud klassikalise muusika marginaalseks, jättes ta otsapidi kultuuri ja tööstuse piirile, kuna ta ei suuda vastata aja kiirenemisele – viis minutit on, eriti tööstusliku poploo kestmise jaoks, juba pikk aeg. Teater ja film pole nii kiirel moel kättesaadavad; keskmine mängufilm kestab poolteist tundi. Popkultuuri kiireloomulisus väljendub ka muudes kanalites. Beat Generation, mida tihti peetakse viimaseks kirjandusvooluks, andis juba kasvõi Jack Kerouac "Teel" näol aimu popkultuurile omase liikumise vältimatusest (biitkirjanik Burroughs on osalenud mitmetes popmuusika projektides). Popkultuuri puhul kirjandus on aga koomiks või slogan plakatil – pilti haarab pilk tekstist kergemini. Muusikas ja filmis aga on kiirus võtnud vormid (*heavy-metal, drum'n'bass, splatter-movie*, nn. märul) mis hülgevad rohkem kui tihti kultuurseks arvatud mõtiskluse ja teooria, keskendudes varjamatule, otsesele praktikale – sündmusele, sündmuse kiirele tootmisele või toimimisele, sündimisele, *actionile* (*performance, show, reklaam, saade*).

Teisalt kajastub popmuusika kiire iseloomu tema arengus, tema "ajaloos". Popmuusikas saavad uutest suundadest vanad aastate, mõnikord isegi kuudega. Popmuusikat võib võrrelda paisuva õhupalliga, universumi mudeliga, kusjuures õhupalluniversumi sisemus ei muutu ega jahtu. Samas tekitab stiilide paljusus mõõruse ja segunemise hägustumise. Fredric

Jameson küsib: "Kas tuleks näiteks Michel Foucault' teoseid nimetada filosoofiaks, ajalooks, ühiskonnateooriaks või poliitikateaduseks?" Samamoodi võib küsida mõne popmuusika artisti või ansambli suunas. Mis stiili alla kuulub David Bowie? David Bowie on David Bowie. Ta on üks neist paljudest popmuusika kujudest, kes peab tahtmatultki dialoogi mitte ainult *populuse* ja/või kultuuriga, vaid ka ja eelkõige enesega, moodustades nii ühe peaaegu eraldiseisvatest semiootilistest aladest popkultuuri maastikul.

Popmuusika populaarsus võib olla seotud ka veel tõsisajaga, mille kohaselt sisaldab ta endas teatrit (kontserdilava, kostüümid, valgustus jne.), filmi (videoesthetika, mille iseloom näitab jälle meie ajastus jooksva aja kiirust), kujutavat ja fotokunsti (plaadiümbrisid) ja sõnalist loomingut, mida näiteks The Sparks, Nick Cave'i, Morrissey ja veel mõne puhul võib nimetada poeesiaks.

Kui aga naasta tööstusliku popmuusika ja kultuuri vastanduse juurde, siis Eestis valitseb siiaamaani (ehk viimaseid hetki?) olukord, kus saab teha vahet *mainstreamil* (ehk tööstuslikul muusikal) ja *undergroundil* (popmuusikal, mis pole rahalistel eesmärkidel tootmisega seotud, muusikal, mis (taas)loob ennast ainult läbi vajaduse luua, sublimeerida). Samas võib öelda, et popmuusikat toodetakse Eestis "põlve otsas". On midagi tööstuse sarnast, tööstuseks pürgivat. Mujal maailmas on loomingulisi eesmärke teenival artistil või grupeeringul võimalik saavutada rahalises plaanis hiiglaslikke lepinguid (R.E.M.). Ühe plaadifirma leival viibiv artistide kogum võib olla vägagi kirju – Island on tööd teinud Tom Waitsi, Crace Jonesi, U 2, Brian Eno, Pulpi ja Cranberriesega. Eestis aga asetatakse liiga tihti kommersilikkus, "tööstuse" eelistused ettepoole artisti(de) kunstilistest ambitsioonidest – seega võibki inimesele, kes näeb tööstuses kultuurile ebasobivat rütmi, arvata, et popmuusika on ainult tööstus, mis ei suuda midagi jäävat kultuuri elusale tervikule lisada. Ent Eestis elutseb *underground* – heterogeenne segu erinevaid stiile esindavaid artiste, kelle lugusid mängitakse raadiotes harva – sümpaatia, mitte kommersiliku kokkuleppe alusel.

Samas – nagu juba mainitud – ei välista kuulumine tööstuse kiireloomu artisti(de) kõrget kunstilist taset. Siin ilmneb popmuusika postmodernsus selgemalt – olles *populuse* mugavusele kättesaadavaim, võib ta kohati olla vägagi esoteeriline, mitmekihiline ja (enese)irooniline, näiteks U 2 viimaste aastate megakontserdid. Meelelahutust ei kasutata ideoloogiate teenimiseks ainult reklaami vormis. Rap-esthetika sisaldab endas juba sajandeid jätkuva protsessi meelelisi ilminguid. Lõviosas rap-videotes näeme sihvaka kehaga musti neusid, kelle kehavormid on napilt kaetud kleepuva siidi ja nahaga. Muskiline räppar ronib motika seljast ja lausub ülbelt: "Yeah!" Igas tema sõrmes ilutseb klotser või kalliskivi, ta virutab jalaga kaamera suunas – ta annab mõista, et ta ei karda, et ta on olukorrast üle. Võib sattuda nägema klippi, kus valge poliitiku seest ronib välja mustanahaline mees. Sedasi üritatakse tõsta rassilist mentaliteeti.

Eesti piires tundub tihti võõrastav popiga kaasaskäiv inglise keel. Tegelikult pole inglise keelt kasutavas eesti popansambli midagi loomuvastast või ohtlikku, kui ainult keegi puhast *campi* – Susan Sontagi sõnade

kohaselt luhtuvat tõsidust – ohtlikuks ei pea. Inglise keel on tänapäevalise maailma ühiskeel – popkultuuri sünnimaa USA keel. Teisalt oli Euroopas aastasadu religiooni ja mõtlemise keeleks ladina keel. Kodus võis inimene olla normann või frank, kuid hariduse omandas ta ainult ladina keele abil, ladina keele sees. Ka tänapäeval ei peeta imelikuks, et zooloog peab une pealt teadma, kes on *Felis lynx*. Tänapäeval kasutavad nii *populuse* kui ka kultuuri esindajad uut universaalkeelt. Arvutil on nupud "escape" ja "enter". Sõna "send" peale vajutades saadab inimene Maputost sõnumi – meili – inimesele, kes elab Kyotos. Keel viib pidevas evolutsioonis – juhul kui nooremate, popkultuuri mõjusfääris üleskasvanud põlvkondade mõjul satub eesti keelde anglistilisi neologisme, ei pea see veel tähendama indoeuroopalikku ohtu eesti keele struktuurile.

Popkultuur – ja eriti popmuusika – on ka isiksuste kultuur, ning "jumalateta maailmas" on karismaatilis(t)el artisti(de)l vahest suuremgi mõju kui usuliidritel või poliitikutel. Kõik popmuusika ajaloo tähtsaimad artistid ja grupeeringud võib üles ehitada karismaatilis(t)ele isiksus(t)ele. Juba jazz'i väljapaistvamaist muusikuist on tehtud romantilisi geeniusi, näiteks Clint Eastwoodi filmis "Bird", mis pajatab Charlie Parkerist. Mis siis rääkida Oliver Stone'i filmist nimega "Doors", kus sekundeeritakse Milos Formani "Amadeusele": Mozarti kombel näeb Jim Morrison nägemusi, ta geniaalne vaim vajab ja tarbib ebaharilikul moel ning tema elulugu on loomise ja hävingu kummastav epopöa. Seega teeb Oliver Stone popiidol Morrissonist renessansi vaimus kultuuri-inimese – iseseisva isiksuse, kes oma kordumatuses lõi midagi surematut. Stone justkui annaks mõista, et "Doors" püsib Mozarti kõrval Päikese super-noovastumiseni. Michael Jackson peatab laval paljaste kätega tanki, Depeche Mode'i lava Tartus meenutas ülesehituselt kreeka templit – sedasi tahavad nii vaatajad kui ka artist ise anda artistile kestmajäävaid mõtmeid. Allkirjutanu teab inimesi, kes kuulavad Prince'i, kuid kellele *funk*, jazz või *soul* ei meeldi.

Jüri Lotman räägib semiosfäärist – kultuuri eneseteadvuse metataseandist. Kui näha kultuuris esiteks vaadet kultuurile ja teiseks mitte kitsa(ste) inimrühma(de) poolt loodud ja hallatavaid väärtusi, vaid kõiki ühiskonna tasandil kaasa- ja sissehaaravat semiootilist ruumi, mille moodustab kõik mittegeneetiliste vahenditega loodu, edastatu ja säilitatu, siis kuulub kahtlemata popkultuur ja tema tugevaim haru – popmuusika ja teda ümbritsev tööstus – kultuuri kooslusse, asudes samal tasapinnal "kõrgkultuuriga". Popkultuur on meie vaimse ruumi kajastus, mitte miski, mis tegelikult ei kuulu meile. Me kuulume ruumile, kus kõrge kultuuri ja *populuse* vastuvõetava meelelahutuse vahel seisev eraldusjoon ilmneb kogu oma illusoorisuses: madal võib ühel hetkel kasvada kõrgeks – erinevate ajastute eneseteadvused sisaldavad erinevaid eelistusi. Popkultuuri kui rahaga tugevalt seotud nähtust ei tasu eirata – popmuusikatööstus on võimaldanud mitmele põlvkonnale sõnade võimu ületava muusika ilu. Ning veel – raha paneb rattad käima – tuletagem meelde Maecenase ringi ja Medicite sugukonda.

Kaks monoloogi popist – dialoogina

Sütevaka Andres Kiriküüdi maanteenäitusel "Kiirus II".

Hanno Soans:

1. Väide, et mõni kunstnik (kriitik, turvamees, koonderakonna aseesinaine, muusik või jäätisemüüja) on popp, eeldab, et tal on ühiskonnas laia kandepinnaga huvigrupp. Tema suhtes kehtib nõudmine, mis on osaliselt sõltumatu tema tööülesannetest: läbi elada, teostada, kehastada neid soove ja unistusi, mis huvigrupi kuuluvate inimeste enese elus vastuseta peavad jääma. Ja nagu oleks sellest veel vähe; ta peab need ka ühiskonnas nähtavaks tegema.

2. Kui miski on popp, ei järeldu sellest veel midagi sisulist, küll aga kvantitatiivset: asjal on mõõtu, hulka, menu, võimu ja volüümi. Ühesõnaga edu. Edu on meediaühiskonnas absoluutne iseringluses pöörlev investeering; edu toodab ja tagab edu, toimides meedia vahenditega. Ainus algtõuge, mis on tingimata vajalik, on eriline oskus ja võime äratada huvi.

3. Loomulikult on kunstnik ja muusik palju paremas lähteasendis, et olla popp, kui poliitik või linna varade eest vastutav ametnik. Täiesti objektiivsetel põhjustel muuseas; populaarsete kunstnike elustiil, väärtused ja maailma-vaatelised tõekspidamised võivad olla erinevad nagu kaleidoskoobivaated. Kõik kellelegi samastumist väärt. Mark Kalev Kostabi näiteks esindab harva realiseeruvat unistust kunstnikust, kelle nime taga on majanduslik edu; ta on yuppie väärtuste ja elustiili ning läbilöögivõime

kehastus. Teiselt poolt võiks mainida Kurt Cobaini, pesemata, harimata ja surmani keemiast puretud muusikut, kellega pohmelusehetkedel samuti tore samastuda. Kunstnikul tuleb paratamatult keskenduda sellele, et olla huvitav.

4. Nietzsche kirjutas oma mõtetest kui hõredast kõrgmäestikuõhust, sobivast vaid vähestele. Kui mõelda tunnustamata geeniusi poosi üle, mida see väide esindab, siis on mõistetav, miks see nii kergesti samastamist leiab. Kes siis meist ei tahaks oma hõlusa ajutegevuse kohta samamoodi arvata kui Nietzsche. Ja tema filosoofia on tänaseks popp. "Nietzsche filosoofia" sellises kitsamas tähenduses ja kasutuses on eelkõige argument, käibemõiste ja märk, millele saab näpuga osutada. Algteksti ja isikuga pole sellel kindlat seost.

5. Popi kunstniku tööd ei pea just tingimata olema lihtsa süntaksiga. Ammugi aga ei tohi need olla põhjendamatult rahvalikud. Popi kunstniku krestomaatiliseks näiteks võib kasutada Andy Warholi, kes keskendus sellele, et tema superstaaride portreed oleksid ihaldusväärsed ühtaegu nii rafineeritud kunstikriitikule kui ka igale koduperenaisele. Samuti aga sobib popi kunstniku krestomaatiliseks näiteks Joseph Beuys, kellelt pärinevad mõned krüptilisemad installatsioonid XX sajandi teise poole kunstis. Ta esines avalike kõnedega, oli Lääne-Saksamaal esmajärguline meediafiguur, asutas hulga parteisid, millest üks – Saksamaa rohelised – oli omal ajal vägagi oluline poliitiline jõud.

Huvi äratada on ainus imperatiiv popile kunstnikule. Selles suhtes on kunstis popp olemine ikka midagi muud kui müügiedu. Isegi kui Tauno Kangro või Aapo Puki kunstist saadavad sissetulekud küüniksid miljonitesse kroonidesse, ei saaks neist poppe kunstnikke. Ükskõik kui populaarsed nad on ostjate hulgas, pole nende kunstis ühtegi kandvat väärtust (või antiväärtust – pop pole selles suhtes ei moraliseeriv ega valiv) ega ka elustiilis midagi, millest salamisil unistada võiks.

6. Popiga kaasneb meediakahurivärk, mis kõige keerulisemast kunstilisest tekstist üle sõidab. Tarbijaga tegelemine, popi preestriroll on arvestatava pop-kultuuriga maades just meediaal. Vähemalt illusooriselt on popi keskmeks alati kultusfiguur. Teatavat tüüpi kunstnik sobib selleks suurepäraselt.

7. Mind huvitab populaarsus ja sellega kaasnevad ühiskondlikud mehhanismid. Popis nii nagu mina seda mõistan, sotsioloogilisest vaatepunktist lähtuvalt, on ka visuaalsetel kunstidel võimalik leida üldises ühiskondlikus mastaabis mõjunis. Selles on võimalus ületada visuaalsete kunstide lohutu marginaalsus. Ühtlasi kätkeb pop võimaluse kunsti anonüümsuse ja abstraktsuse üles võimendada, kunstnikku tema isikust ning kunstist võõrandada. See on oluline, sest kui see tööle hakkab, pole tegelikult mingit sundust eneseväljenduse lihtsustamisega kultuuritarbija ees lipitseda.

Mari Sobolev:

1) Popi keel on kõige ülemaailmse suhtluskeel, sest ta tuleneb massikultuuri keelest, massikultuur omakorda tuleneb turumajandusest, mis on levinud suuremas osas maailmast.

2) Popi keele aluseks on üldtuntud kujundid.

3) Popi keeles, nagu igas teiseski keeles, saab väljendada ükskõik mida – vorm ei tingi otseselt sisu.

4) Pop ei rajane mälul, nagu enamik kultuuri, vaid unustamisel.

5) Popi päralt on olevik.

6) Pop on mõeldud inimestele isegi juhtudel, kui ta nendeni ei jõua.

Sõnal "pop" on üsnagi keerukas etümoloogia. Oled teemat käsitletud tähenduse "populaarne" valguses, kuid see pole ainus võimalik lähenemisnurk. Oma teesides keskendusin pigem ühele võimalikule viisile, kuidas sõna "kunst" ette tuli sõna "pop" – seda nimelt sõnast "lollypop", mille pole populaarsusega midagi pistmist. Pulgakomm on üks massikultuuri sümboleid, ja massikultuuri keel oli minu teeside aluseks. Pulgakomm on tähenduslik mitmeski mõttes: nimelt figureeris ta arvataval esimesel popkunsti teosel, Richard Hamiltoni kollaažil. Ka Eesti karismaatiline transpop-kunstnik Kiwa tuli esialgu välja üritusega, mis kandis nimetust "Lollypopi fiktsioon". Ja lõppude lõpuks on pulgakomm üks esimesi massikultuuri ilminguid, mille- ga ilmale tulnud kodanikuhaakatis kokku puutub.

Samas ei saa eitada ka populaarsuse- aspekti popkunsti juures. Kuna olen selle nähtuse praegusaegsele Eesti variandile kogu hingega lähedal seisnud, olen võibolla edevust kui katalüsaatorit alahinnanud. Kuid teatud annus edevust on sellesama huvi äratamise jaoks eluliselt vajalik – muidu ei saa kunstnik tegutseda –, se ei pruugi olla aga peamine tõukejõud.

Ausalt öelda mind Warhol ja need teised sellid eriti ei huvita (teisistõnu, ma ei tunne mingit tungi nendega samastuda (kuigi on kahtlemata vajalik teada, millega nad tegelesid)). Mind huvitab transpop. "Trans" on samavõrd mitmemõtteline eesliide kui "pop" ja kahtlemata on transpopis esindatud transtsendentaalne aspekt (eriti näiteks Tarrvi Laamanni puhul), transs kui seisund (Toomas Altnurme puhul), trance kui klubikultuuri alustala (Kiwa puhul), transparent kui loosung, plakatlikkus (Sütevaka Andres). Need tähendused ei jagune loomulikult puhtalt isikute, vaid on erinevates proportsioonides hajutatud kogu selle kamba teostesse. Praegu tootsin esile transparentsuse aspekti, millest omakorda otseselt tuleneb "trans" – millestki läbi läinud olemine.

Teisistõnu võiks seda nimetada süütuse- tuseks. Kunstis on justkui kõik tehtud. Tuleb mõni mõte ja siis selgub, et see on kusagil juba olnud. Järelikult tuleb unustada olnu ja lähtuda ümbritsevast tegelikkusest. Kunstnikud näevad kunstiajalugu läbi, kunstiajalugu on muutunud transparentseks, seda pole enam näha ja seega on ta ebaolu- line (ebapopulaarne).

Samuti näevad nad läbi ühiskonnakorraldust. Popkultuuri tekkeajadel oli kõigil veel II maailmasõda mees, rahu oli kergendus ja sisendas optimismi. Teaduse ja tehnika areng lummas, demokraatia ja sotsialism õitsesid. Nüüdseks on selge, et üleüldist õnne ei saabu ja parim võimalik tulevikustsenaarium on ellujäämine. 1960. aastatel polnud selliseks pessimismiks põhjust ja piisasi uute nähtuste tekke konstateerimisest. Toasuurune hamburger või rida ühesuguseid Monroesid on kahtlemata absurdne, kuid pigem siiski naljakas, vihjab küll sellele, et ühiskonna väärtushinnangud on muutunud, kuid ei anna selgepiirilist hinnangut. Kuigi aasta-paar tagasi, kui arutleti selle üle, kas noorsookultuur kajastub kunstis ja kas on olemas mingi noortekunst ja kas see vastandub millelegi, jõuti järeldusele, et noored on täiesti ebadeklaratiivsed ja cool-

Jasper Zoova Kiriküüdi maanteenäitusel "Kiirus II".

EE - Elektrooniline Ekstaas

id, on aeg praeguseks näidanud, et päris nii see ei ole.

Kui vaadata transpopi üritustel esitatut ja tegelaste personaalprojekte, siis rõhuv enamik neist väljendab kindlat seisukohta ja vastandab end prevaaleerivatele väärtushinnangutele. Vahe möödunud aegade "isatapjatega" seisneb selles, et enamasti ei polemiseerita mitte varem olnud kunsti-ga, ei püüta eristada isade loominguprintsi-ipedest, ei väideta, et tehakse midagi uut ja neist erinevat – manifestatsioon on suu-natud sootuks teisele kanalile. Mitte kunsti-le, vaid kõigele muule, mis meie ümber toimub. Eelkõige ühiskondlikele väärtushin-nangutele kõige laiemas mõttes. Siinkohal pole üldsegi oluline, millist kunsti tehti n aastat tagasi, olulisteks saavad pigem vali-mistulemused, börsitehingud, seadusand-lus, massimeedia, religioon jne.

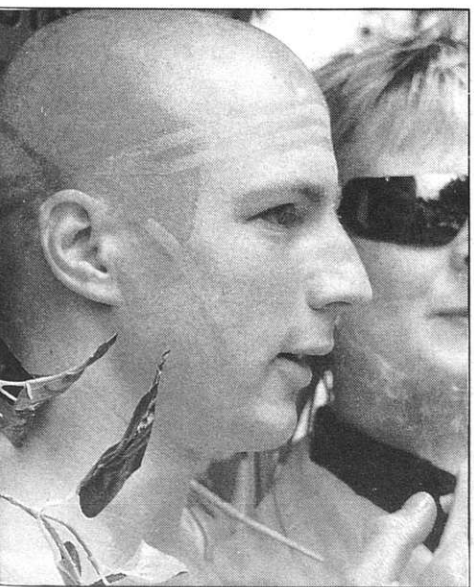
Olla ise kultusfiguur omaenese kunsti keskel pole primaarne. Enamasti kipuvad transpopi näitused muutuma anonüüm-seteks massiüritusteks, seda enam, et näiteks maanteenäituste töödel pole võima-lik eristada kellegi personaalset käekirja. Meelde jäävad pigem hüüdlauseid à la "pekske pihku, kodanlased!" või "fuck \$1000000" kui kunstnike nimed.

Loomulikult on kunstnikke, kes kasutavad oma kunsti ka ennast. Transpopi kohta on palju kõrvõimalikke järeldusi tehtud Kiwa tegevuse järgi otsustades (viljeleb väga erinevaid asju väga erinevatel üritustel, tema imidž on osa tema kunstist), kuid tema pole üldsegi tüüpiline. Transpopkunstnike hulgas on palju selli-seid, kes on teinud ühe või paar väga head tööd ja rohkem pole neist iialgi midagi kuulda olnud. See ei muuda neid töid väär-tusetumaks või vähemtähtsaks.

Võiks tuua teatava paralleeli muusikaga: kunstnikukeskne, traditsiooniline kunst on nagu rock, kus keskel kohal on lihas ja luust staar (koos oma ärakukkuva nina, per-verssuste ja süstlajälgedega käsivartel). Klubimuusika loovad aga mitmesugused DJ-d ja keegi ei saa täpselt aru nende autorluse määrast, kellelegi pole nende ühetaolised kootud mütsides näod pealuu sisse kulunud nagu rockstaaride omad.

Kui Jasper Zoova kirjutas billboardile "Zoova, universumi kuningas", ei olnud tema eesmärgiks mitte isikukultust rajada, vaid öelda nagu öeldakse ühes Manic Street Preacheri laulus: "Who's responsible – You fucking are". Kui Andrus Joonas tegeleb teemaga "Kunstnik tapab koletise" ja kasutab sealjuures kunstniku kujundina iseennast, ei taha ta sellega pääseda mitte värvilise ajakirja esikaanele, vaid rõhutab kunstniku veelgi suuremat rolli selles iga üksikisiku kollektiivse vastutuse süsteemis.

Teatav vastutustunne ongi transpopi tugevamate esindajate puhul oluline. Neis peitub päris suur kogus maailmaparan-damissoovi ja samas pessimismi selle õilsa ürituse suhtes (informatsioon pärineb nii nende loomingu jälgimisest kui ka eravestlustest).

Loo autorid: värvitud Soans ja pisut Sobolevi.

Klubikultuur on maitsekultuur. Sama muusika armastus loob pinna suhtluse tekkimiseks ja toob kokku sarnased inimesed, kes tihti jagavad samu seisukohti ka riietuse, meigi, soengute, tantsimise ja käitumise suhtes. Või õigem oleks vist öelda, et muusika järgi ühen-dunud seltskond loob ühistööna trende eespool mainitud näitajate järgimiseks, võtab ühtse seisukoha ka imagot ja suhtlemist puudutavates küsimustes ja loob normid. Niimoodi tekib uus subkul-tuur. Viimased kümne aastat on kogu maailmas tähelepanu äratanud uus fenomen - reivikultuur. See on üldine, väl-jastpoolt antud nimetus kõigile alternati-ivse elektroonilise tantsumuusika ümber koondunud subkultuuridele. See ühen-dab noori, kelle elus on keskel kohal tea-tud liiki alternatiivne elektrooniline muusika. Selles nähakse reeglina palju enamat kui lihtsat pidutsemist. See on elustiil, milles peegelduvad noorema põlvkonna kesksed väärtused.

Elektroonilist muusikat iseloomustab pühendumus löögile, rütmi kasutamine hüpnootilise vahendina. Muusika on tehtud eelkõige ja enamikul juhtudest täielikult elektrooniliste vahenditega. Peaaegu alati on see juba mingi valmisoleva muusika interpretatsioon, see tähendab, et luuakse midagi uut, kasu-tades vana, esitades seda aga uuel viisil. Elektrooniline muusika on kollaaž, mis sulatab ühte palju erinevat muusikat eri ajastutest ja kohtadest. Kuivõrd lood on pandud kokku erinevatest juppidest sam-pleitest, on siin ka raske määratleda konkreetset autorit. Samuti on muusikast kadunud konkreetne sõnum. Klubimuusika ei jutusta meile lugu, ei ole taotluslikku lõppu ega algust. Esiplaanile lükkub rütm, mis ongi muusika seisundiks, tema hingeks. On palju klu-bimuusika stiile, nagu jungle, drum 'n 'bass, suur osa houseist, mis ei sisalda tihti ühtegi vokaali – inimehääli, mis jutus-taks meile loo armastusest, sõjast või narkootikumidest, võib puududa. On vibratsioon. Sõnad on kadunud või on säilinud rudimendina, hääle täiendusena, korrates ühte ja sedasama lauset. Niisiis, klubimuusikas puudub verbaalne sõnum.

Samamoodi nagu muusikas, puuduvad igasugused sõnumid ja loosungid kogu reivikultuuris. Seda ei saa nimetada mingiks liikumiseks, sest puudub organ-isationsioon, juhid ja eesmärgid. Reivarite puhul on tegemist seltskonnaga, kes kogunevad ainult selleks, et koos muusikat ja peo atmosfääri nautida, puuduvad igasugused tulevikku suunatud püüdlused. Alternatiivse tantsumuusika üritus on täiesti keskendunud de actu koosolemisele. Rahvas ei tule mitte ainult tarbijana muusikat kuulama, vaid iga kohalolija annab oma panuse ühise atmosfääri loomiseks, ürituse toimu-miseks. Sellistel pidudel tantsib igaüks omaette, näoga DJ poole, mis loob tingimused suhte tekkimiseks tantsijate ja DJ vahel. Siin ei ole võimalik välja tuua DJ primaarsust publiku suhtes ega ka vastupidist. DJ mitte ei suru rahvale peale oma muusikat, samuti ei järgi ta mitte sõnakuulelikult publiku nõudmisi, vaid õhtu muusika ja meeleolu sünnivad aktiivse dialoogi tulemusena ja see on ainulaadne ja kordumatu. Rahvas vajub tantsides transisarnasesse seisundisse, nende personaalne teadvus jätab neid ajutiselt maha, inimene muutub kellekski teiseks, ta muutub üheks ümbritsevaga. Ekstaasis inimmass on nagu üks olevus, kes ühtses rütmis ennast muusikataktis liigutab. Tundlik DJ tabab meeleolu ja tuleb sellega kaasa oma muusikavaliku-ga, millele rahvas omakorda tantsides vastab. Kui interpreteerida kunstiteost vastavalt filosoofide Deleuze ja Guattari definitsioonile kui kontsentreeritud emot-sioonide kompositsiooni, siis võib sell-istes tingimustes miksitud DJ muusikat

tinglikult kunstiks nimetada. Seda hiljem lindilt maha mängides jääb ta siiski ain-ult möödunud tõelise kunstiteose, sünd-muse varjuks, igavaks koopiks.

Reivikultuur on elektroonilise muusika keskne ja elektrooniline muusika omako-rda DJ-keskne. Reivikultuuri liidriks ja eestvedajaks on DJ, kuigi teda ei saa otseselt võrrelda ei juhi ega ka staariga. Kadunud on modernismile omane sub-jekti – objekti dihhotoomia. Seepärast ei saa siin enam otseselt vastandada ka tegijaid ja tarbijaid. Seltskond reivil on selle muusika ja elustiiliga erinevalt seo-tud, mõningate jaoks on see lihtsalt aegajaline meelelahutus, paljud on aga pühendunud muusikafännid ja kui tegemist on juba tõeliste asjaarmasta-jatega, siis on neil väga palju muusikat, mida nad võimaluse korral ka ette män-givad, nii jõuavad väga paljud fännid DJ puldi taha. Selgepiirilisi eristusi, kus lõpeb tarbija ja algab tegija, ei ole võima-lik välja tuua.

Uuel põlvkonnal ei ole staarikultust

kõik kokkusulandatud fragmendid on kohandatud tantsimiseks. Tants ei ole aga mitte partneriotsimine või otsene seksuaalsus, vaid energia, mis on suu-natud iseenesele. Tantsu ja muusika skaudu aavutatakse ekstaasi ja ühtsuse tunne. Keskseks väärtuseks on hedo-nism. Reivide "ametlikuks droogiks" nimetatud ecstasy soodustab liikumist, see kergendab tantsimist ja selle nau-timist. Peale selle õigustab ta oma hüüd-nime "empaatia või armastuse droog", ta muudab inimesed üksteise suhtes avatuks ja sõbralikuks. Alternatiivse elek-troonilise tantsumuusikaga üritus on keskkond, mis soodustab teatud käitu-mist. Neil, kes seda muusikat mõistavad ja seda naudida oskavad, tekib sellest omamoodi emotsionaalne erutus, ecstasy (samuti ka amfetamiin ja väikes koguses alkohol) võimendab tunnet ja muudab sama *feelingu* kättesaadavaks ka neile, kes seda tunnet ainult muusikast saavu-tada ei suuda.

Tehnika arenguga on muutunud võima-

TAUNO PAVOLANE

selle varasemas mõistes. Praeguseid DJ-sid eristab rockitähedest igasugune isikukultuse puudumine. Kuigi ka DJ-d saavutavad tänapäeval suure kuulsuse, võib seda rohkem võrrelda näiteks moekunstniku tuntuse kui staarikul-tusega. Meile jääb meelde selle DJ nimi, kes laseb meile meeldivat muusikat, nii nagu me mäletama ka moedisainereid, kelle riietes me ennast mugavalt tun-neme, DJ isiksus kui selline on jäänud meist kaugemale ja peegeldub ainult tema professionaalse tegevuse kaudu. Kui rockmuusikute staatust saab määra-ta tema plaatide läbimüügi järgi, siis DJ määratluseks puuduvad konkreetsete pro-dukutid. Sellepärast on elektroonilise muusika vallas raske tekitada ka rockile sarnast muusikatööstust. DJ esinemist võib näiteks Euroopas toimuvatel megaüritustel kuulda kümneid tuhandeid inimesi, aga see kõik jääb tavaliselt samasse hetke, DJ-de mikside lindista-mine on vähelevinud nähtus ja muusikatööstus ei ole seda veel eksplua-teerinud.

DJ on kunstnik *par excellence* postmod-ernistlikus mõttes. DJ loominguks on interpretatsioon teiste teostest, see tähendab juba kokku pandud erinevatest muusikajuppidest, ja see tõlgendus sün-nib teatavas mõttes samuti suhtes teiste-ga, tantsijatega. Kadunud on suundu-mine tulevikku, teose väärtus on suurim sün-nihetkel.

Lõputult miksitud ja remiksitud elek-trooniline muusika on parasitaarne. Ta ahmab endasse erinevaid meloodiaid erinevatest ajastutest aga puhastab need algsisust ja muudab teatud olemist ja keskkonda soodustavaks elemendiks –

likuks väljendada kõike palju täpsemalt ja selgemalt. Elektrooniline muusika on õhuline struktuur, mida on võimalik täita erineva materjaliga. Lugu ise, kui üldse saab kasutada sellist väljendit, on aga algne struktuur, see mille peale saab midagi ehitada, on loo rütm. See on kaotanud kindlad raamid, ülesehituse, mis iseloomustab muud popmuusikat (salmid ja refrään). Muusika, mille hingeks on rütm, tungib inimese alatead-vuse sügavamatesse kihtidesse ja mõjutab nende emotsionaalset seisundit. See tõmbab inimest rohkem sissepoole, nauding saavutatakse muusikasse sis-seelamisest. Tants on oma seisundi väl-jaelamine, suunatud rohkem endale kui teistele; seepärast on tantsimisel kadunud partner, see sunnib inimest tegelema teise ja segaks süvenemist. Ühtsuse tunne saavutatakse vaistlikult äratundmisest, et teised on jõudnud sinuga samasse seisundisse ja kogevad samasugust privaatset naudingut. Muusika ja inimesed, kes seda naudivad, loovad teatud atmosfääri, mis võib olla ratsionaalses igapäevaelus kogetust kül-laltki erinev olla.

Reivid või ka väiksemad üritused samalaadse muusikaga on kohad, kus valitseb omamoodi aura ja kus noored tunnevad ennast vabalt. Vanem põlvkond armastab seda nimetada põgenemiseks reaalsuse eest. Minu arvates oleks selles õigem näha lihtsalt teistsugust, uut reaalsust.

AIRI ALINA ALLASTE,
EHI magistrant

Mis teha, eesti pop?

"Mida teha?" küsis kunagi Tšernõševski, "Mis teha?" kirjutas temast juba nelikümmend aastat hiljem Uljanov-Lenin. Kunagi teoretiseerisid bolševikud tõsimeeli masside osast ajalooprotsesside kujundamisel, nüüd võib sama hästi arutleda massikultuuri, st. popmuusika osast muusikaajaloo kujunemisel. Ka näiteks meil siin, Eestis.

Mõiste "popmuusika" pole sugugi lihtsalt kulunud moesõna, vaid sellel on peaaegu sajandipikkune ajalugu. Nimelt kasutati idioomi *popular music* populaarse rahvalike muusikapalade puhul New Yorgi muusikaäri ringkondades (näiteks Tin Pan Alley'l) juba enne Esimest maailmasõda, tollased tuntumad noored popmuusika loojad olid Irving Berlin ja Broadway-helilooja Jerome Kern. Meie mõistes pophittide ajalugu ulatub aga veelgi varasemasse aega – esimene USA *million seller* (üle miljoni dollari sissetoonud lugu) oli teadaolevalt Charles K. Harrise "After the Ball", mis oli kirjutatud 1892. aastal ning mille noote müüdi kahe aastakümne jooksul kokku umbes 10 miljoni dollari eest (vt. Valter Ojakäär, "Popmuusikast"). See on ajalugu.

Eestis aga pole olnud ei oma Broadwayd ega Tin Pan Alley't, kus sajandialguses asus enamik USA noodikirjastusi ja -kauplusi, ei Berlinit ega tema kuulsat mantlipärijat Gershwinit. On meil siis üldse oma popmuusika ajalugu? Aga siiski – eesti levimuusika ajaarvamist oleks vist mõistlik alustada 1925. aastast, mil Tallinnas Raekoja platsil asunud kohvikus Marcelle alustas jazzisugemetega tantsumuusika mängimist Kurt Strobeli juhitud The Murphy Band. Seega pole küsimus mitte eesti popmuusika ajaloos, vaid selle jätkumises. Kas see jätkub, kuidas see jätkub ning mis teha, et see ikka tõepoolest jätkuks.

Muidugi võidakse nüüd pärida, et millest selline küsimuseasetus. Et kui eesti popmuusika on hinges püsinud Stalini hirmuvalitsuse ajal (ansamblid Kuldnäe 7, Mikid ja eriti Rütmi-kud koosseisus Arne Oit, Uno Naissoo, Valter Ojakäär, Gennadi Podelski, Erich Kõlar ja Vallo Järvi), et kui sellele järgnenud Hruštšovi "sulaaeg" andis tegutsemisvõimaluse kitarrist Emil Laansoole ning ansamblile Metronoom ning et kui kuuekümnendatel tabas Eestit totaalset välisolatsioonist hoolimata esimeste biitansamblite buum (Juuniorid, Real, Omega, Optimistid jt.) – kas siis kahtlemine eesti popmuusika jätkumises pole nüüd, pärast eesti popi edukaid seitsme- ja eriti kaheksakümnendaid, lihtsalt õhust võetud ning sulepeast või arvutihiirest välja imetud. Et kui sel ajal, mil võimalused olid pillimeestele enam kui kasiinad, kui kuuekümnendatel saeti kitarre veel vineerist välja, kui seitsmekümnendatel meisterdati põlve otsas esimesi wah-pedaale ja koguni süntesaatoreid, kui kaheksakümnendatel tuli instrumentide muretsemiseks välismaalastega spekuloida – kui sel ajal meie popmuusika ajalugu edenes, miks siis nüüd, mil piirid on ammu lahti ning kõik võimalused avatud, selline skeptitsism.

Kuid elu on täis paradokse ning võimaluse-võimatuse eraldusjoonel on neist kohe üks ootamas – sul võivad olla kõik võimalused ja ometi pole sul neist ühtki. See, et kellelgi on kõik võimalused ei tähenda iseenestest veel, et ta neid ka kasutada saab, sest potentsiaalsete tingimustega ei pruugi alati kaasneda reaalsed rakendusniššid. Umbes nii, et kui keegi muretseb endale angaari küll reaktiivlennuki, kuid lennuväljale ei pääse, siis lendu ta lihtsalt ei tõuse.

Midagi analoogset näib valitsevat ka eesti üheksakümnendate popmuusika perspektiivis, mille üha süvenev lokaliseerumine, üha enam kinnistuv endalesuunatud meelelahutuslikkus ning orienteerumine kohalikule tarbimisele on viinud olukorrani, kus eesti pop näib olevat kasutamiskõlblik vaid kitsal territooriumil Läti piirist Pakri saareni. Nii pole suurte rahvusvaheliste plaadikontsernide jaoks eesti popmuusikat lihtsalt olemas (ilmselt läti ja leedu oma ka mitte, kuid see on nõrk lohus). Teisalt võib muidugi öelda, et hea, kui omadki kuulavad, nemad seal kaugemal Lääne-Euroopas ja Ameerikas vaadaku ise, kuidas hakkama saavad. Ju nad saavad. Aga kuivõrd siiski oma publik kuulab ja eesti popmuusikaga oma meelt lahutab?

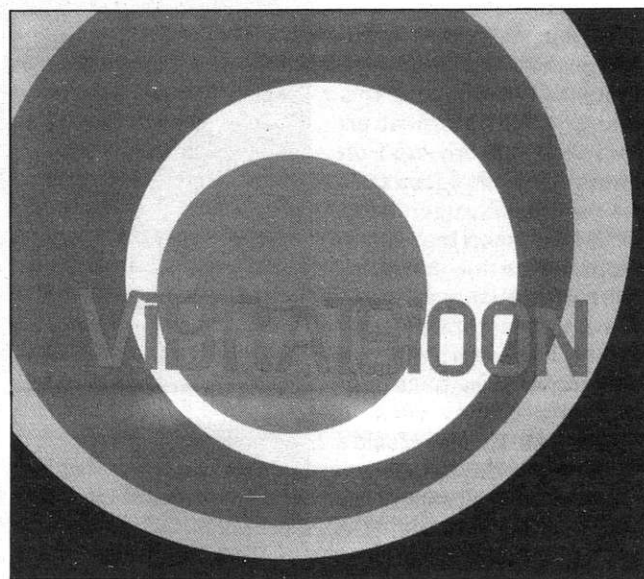
Konkurentsivõime on probleem

Lõppenud külm suvi mõjus paljudele eesti suvetuuride korraldajatele ilmselt ka parajalt külma dušina, sest nii ajakirjanduses avaldatud andmete kui kuluaarivestluste põhjal võib öelda, et rahaliselt tulid ots otsaga kokku vaid vähesed suvetuurid, enamik korraldajaid jäi ilmselgelt miinustesse. Ega eelarvet saagi tasakaalu viia, kui rahvas kohale ei tule.

Aga miks ei tulnud? Üheks põhjuseks võib muidugi olla vihmane ja külm suvi ning teiseks, et neid tuure oli lihtsalt liiga palju ja liiga tihedalt. Kuid ei saa välistada ka kolmandat võimalust – eesti meelelahutuslik popmuusika on kaotamas seda vähestki konkurentsivõimet, mis

tal oli siiani. Praeguseks on kujunenud tõepoolest paradoksaalne olukord: klassikalise muusika suvised vabaõhukontserdid Tamula järve ääres ning tänavune vabaõhu-ooperiteater Tõrvas ei näinud publikupuudust just tundvat. Vastupidi – "Porgy ja Bessi" kõik 7000 piletit müüdi üle Eesti läbi vähem kui tunni ajaga juba pool aastat ette, isegi suur ilutulestik Haapsalus (miljon vastu taevast!) ummistas maanteid, kuid eesti popi suvetuurid olid suuremalt jaolt kaotajad. Lõppenud suvi oma vihmade ja tormidega oli aga kõigile ju sama.

Seega on põhjust üsna tõsiselt vaagida eesti popmuusika praegust konkurentsivõimet isegi siinsetes väiksemates alevikes-linnades, kasvõi Puiatus või Põltsamaal. Seda enam, et tegelikult on kahel viimasel aastal tulnud konkureerida peale klassikalise muusika ka juba Michael Jacksoni, Rolling Stonesi ja Depeche Mode'iga. Provintsluse (kui sõandame seda tõika mõnikord möönda) üks paradokse on, et provintsis on korraga käibel tavaliselt kaks väärtushinnangute mõõdupuud – üks on euro-ameerikalik "megalatt" (mille on siia jätnud näiteks Jackson või rollingud) ning teine kohalik margapuu, millest võtavad malli omad tegijad. Paradoks seisneb aga selles, et varem või hiljem hakkab rahvas uue eurostandardiga mõõtma ka oma artiste ning siis tekib juba olukord, kus tegijad ise hindavad ennast kohaliku margapuuga ning publik neid samal ajal hoopis "eurokriteeriumide" valguses. Eesti publikul on juba korduvalt olnud võimalus näha vaatamänguliselt tõepoolest suurt, ta on õppinud seda hindama ning näib väga hästi teadvat, et järjekordne kohalik "suur suvetuur" on lihtsalt järjekordne katteta sõnakõlks.

Mis teha, eesti popmuusika? On see mingi ajutine raskus (nagu sotsialismiajal öeldi) või on tegemist üha kroonilisemaks muutuva põdemissündroomiga? Oletame kõigepealt, et tegemist on esimese, nõ. ajutise juhuga. Huvitav, mida peaksid tuurikorraldajad siis edaspidi olukorra parandamiseks tegema. Võibolla laskma igas väikelinnas ansambli N või solist M esinemise ajal "miljoni vastu taevast"? Kalliks läheb. Või hoopis kutsuma Eri Klasi juhutama näiteks Click OK või Caateri ülesastumist? Arvata võib, et maestro ei tule.

Oletame nüüd, et tegemist on siiski teise juhuga, nõ. kroonilise põdemissündroomiga. Kuid ei tasu hakata eesti popmuusikale tervikuna kohe töövõimetuslehte välja kirjutama, enne tuleks ikka vaadata kliinilist pilti, jälgida sümptomeid ning mõelda alles siis diagnoosile. Ning tegelikult pole ei maailma ega ka eesti popmuusika sugugi terviklik nähtus, popkultuur on mujal maailmas äärmiselt mitmekesine ning seetõttu ka väga paljusid allhoovusi sisaldav. Põhimõtteliselt võiks see nii olla ka meil, kuid tegelikkus on paraku siiski pisut teine.

Milline on tegelikkus?

Kui vaadata eesti popmuusikat lihtsustatult kõige laiemas plaanis, siis on meil praegu kolme liiki tegijaid. Esimesed oleksid kohaliku meelelahutusbisnise "vanad haid", kui sobib niiviisi nimetada 1970. – 80. aastatel alustanud ning ka tollase N. Liidu avarustes rüganud (nüüd juba keskealisi) soliste, teine suurem kategooria oleks meelelahutusmuusika uus trendipõlvkond ning kolmas *underground*-bändid. See skeem on muidugi pisut lihtsustatud, kuna esineb ka vahepealseid variante – nii jätkab vanadest tegijatest näiteks Ultima Thule, uuematest bändidest on oma eriline tähendus kindlasti Terminaatoril ja Smilersil. Kuid eesti praeguse popmuusika hiilgusest ja/või viletsusest tervikuna saame ehk kõige parema pildi siis, kui vaatame, mida meil pole (või enam pole) ning võrdleme muusikalise arengukontuuri väljajoonistamiseks käesolevat ning eelmist aastakümneid.

Kaheksakümnendate eesti popmuusika üks erijooni oli *progressive rocki* suuna olemasolu (In Spe nii Erkki-Sven

Tüüri kui ka varalahkunud Alo Mattiiseni ajal, Mattiiseni ja Rannapi rocksuurvormid, Ruja) ning teiseks jazzrock ja *fusion*-bändid (Radar, Kaseke, VSP Projekt). Mõlemad stiilid ei rikanud mitte ainult meie popmuusikat, vaid eesti muusika üldpilti. Niimoodi saabki tekkida popkultuuri tungimine elitaarsesse ning nende mõjusfääride vastastikune difusioon. Väljume korra kohalikust kontekstist ning heidame pilgu maailma muusikaajaloole. Siis näeme, et jazzielemendid esinevad tugevalt mõnes Stravinski teoses ("Ebony Concerto") ning et *latino*-mõjusid kohtab näiteks Milhaud'l. Kui popkultuur on potentsiaallt rikas, siis võib ta oma piire mõnikord ka ületada ja laiendada.

Ideede inflatsioon

Eesti üheksakümnendate pop on aga muutunud selles mõttes igal juhul vaesemaks, et kadunud on nii *fusion* kui *progressive* suund (ainsa arvestatava uue progebändina võib nimetada ehk WW Projekti). Mujal maailmas eksisteerivad muidugi mõlemad stiilid edasi ning sugugi mitte ainult angloameerika maades – huvitava kombel on uusi nimekaid progebände tekkinud näiteks Rootsis (Roine Stolt ja Flower Kings) ning isegi Itaalias (Leviathan). Teadupärast eksisteerivad läänes kõrvuti nii *house*, *jungle*, *trip hop*, *heavy metal* kui proge (ja veel tosin suunda), eesti popmuusikas näeme erinevaid stiile suurusjärgu võrra vähem ning pilt on selle võrra ka vaesem. Pragmaatiliselt paistab olevat eesti praeguse popmuusika peamine häda. Nüüd on vist juba mõttetu rääkida sellest, kuidas meie popkultuur võiks rikastada süvamuusikat (või vastupidi), sest popkultuuri on juba kõrvale tõrjunud trendikultuur. Seda protsessi võibki vist nimetada provintsisitumiseks või primitiviseerumiseks.

Tuleme nüüd tagasi eesti popmuusika konkurentsivõime (või selle puudumise) juurde. Läbilöögi- ja konkurentsivõime pole midagi iseenesestmõistetavat, see pole lihtsalt jumala and ning sõltub väga paljudest asjadest. Kõigepealt üldisest kultuursituatsioonist (publik kujundab endale iidoleid oma näo järgi), siis muidugi rahast (iga suur projekt vajab suuri investeeringuid), aga ka mõtte originaalsusest, elujõulisest ideest. Kas praegustel keskealistel solistidel, "vanadel tegijatel" ja nende produtsentidel on värskeid ideid või üldse mingeid ideid peale nostalgialaines seilamise? Küllaltki problemaatiline. Aga uuel meelelahutuslikul trendipõlvkonnal? Veelgi problemaatilisem. Selles mõttes oleks üsna õpetlik jälgida "Seitsme vapra" esinejaid. Iga televaataja võib ise otsustada, kui palju näeb ta originaalseid isiksusi ning kui palju epigoonlust ja mõtteplagiaati. Muusikaliste ideede maailma oleks meil justkui tabanud totaalne inflatsioon. Huvitav, kust see konkurentsivõime peaks siis tulema? Võibolla *undergroundist*? *Undergroundil* on vähemalt see eelis, et ta pole otseselt turuväärtusest sõltuv ning pole seetõttu ka kõige kulunumates mõttestampides kinni.

Vibreeriv underground

Eesti *undergroundist* võib saada päris hea ülevaate, kui kuulata kahte Raadio 2 DJ Raul Saaremetse koostatud "Vibratsiooni"-kogumikku, neist CD-ROM "Vibratsioon 2" ilmus umbes pool aastat tagasi. Siin võime kohe kuulda eesti popmuusika radikaalset tiiba – Zriamulit kui närvilist *metal punki*, mis on midagi hullumeelse The Wildheartsi taolist ning Ninjat, mis esindab üsna radikaalset *industriali*. Viimast (kui Ninjal oleks vaid rohkem leidlikkust) võiks oma mõttesuunalt võrrelda isegi Yelloga. Tähelepanu pälvis ka Dzheims oma irreaalsete *industriali*-kõladega, see on omamoodi elektrooniline psühheedia. Kokkuvõttes jääb mulje, et kui uutest ideedest rääkida, siis tuleb tõepoolest pöörata pilk *undergroundi* poole – teostuse üle võib muidugi alati diskuteerida (näiteks Dreamphishi kummiliselt "määratud" *soundi* ja Boraxi väheüleva traditsionalismi üle), kuid oma summaarselt mõttevärskuselt on "Vibratsioon 2" meil üsna konkurentsitu CD.

Ei maksa siiski lihtsameelselt arvata, et noorte *underground*-muusikute missioon ongi päästa eesti popmuusika lõpliku lamestumise ja sohuvajumise ohust. Eesti pop pole nimelt sugugi veel rabaäärele jõudnud, paljud protsessid on sellel kümnendil leidnud lihtsalt teise väljundi kui kaheksakümnendatel. Näiteks siiani on olnud juttu küll suurtest vabaõhutuureid, kuid nende kõrval elab oma elu ka klubikultuur, milles võib mõnikord näha ka omaette suletud süsteemi. Ka vanad rockbändid ei vanu alla; parim näide on ehk Fridays Deali äsja ilmunud CD "Jup'n'Jeti", mille sõnum on suggestiivne nii Roald Jürlau muusikas kui Villu Kanguri tekstides. Võib ju ka üldistada, et konkurentsivõime on igal ajal ning igas maailmanurgas muusikutele üks olulisemaid probleeme.

Mis siis teha, eesti pop? Vastus saab olla vaid üks, mis siis, et trafaretne – ikka head muusikat.

IGOR GARŠNEK

Brass-Academy jõuab kodudesse

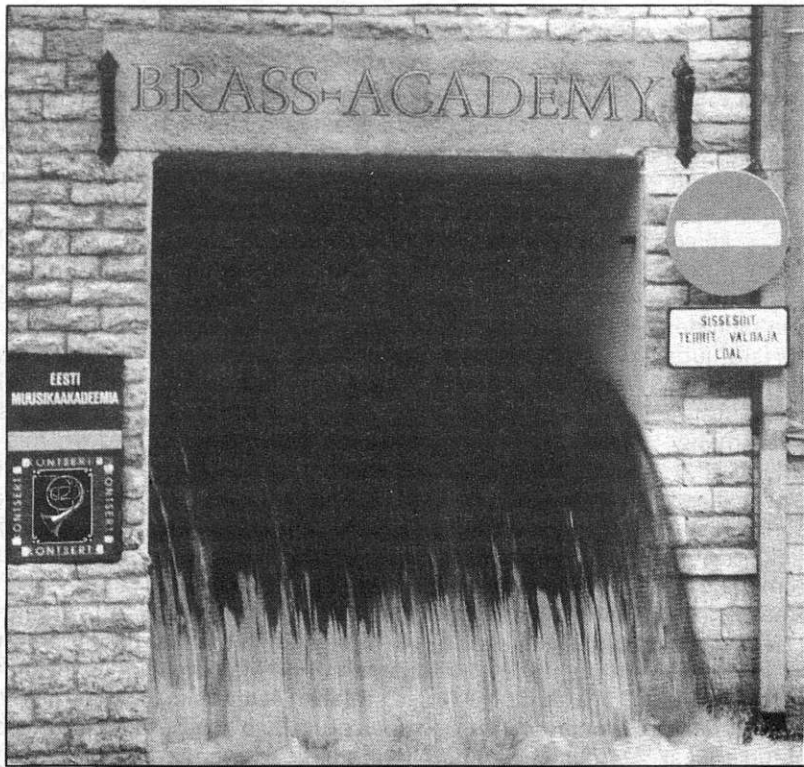
15. s.k.p. sai EMA Kaarli pst. saal peamiselt noori mehi täis – esitati Brass-Academy esimest laserplaati. Esitlejaks oli ansambli asutaja ja dirigent dots. Aavo Ots. Ega suuri sõnu tehtud, tänati produtsent Toomas Velmetit, helirežissööre Vello Meierit ja Teet Kehlmanni, väljaandjaid ja kaasajutajaid ning kuulati muusikanäiteid, muu hulgas kohalviibinud Harry Otsa "Prelüüdi ja fuugat rusticana".

Ansambli osas toome välja erilisenä töiga, et ühendades endas kogu praegusaja eesti vaskpillimängijate paremiku – ollakse mitte üksnes kontserdi-, vaid kogu Euroopa põhjaregioonis ainukene muusikakõrgkoolis omaette distsipliini kandev "institutsioon". Selge siis, et Brass-Academy kaudu leiavad sedasi oma rentaabli väljundi nii pedagoogilised kui kunstilised suundumused. Läbilõikena viimasel kümnendil tehtust (numbrid 7 – 12 aastatel 1991-92, ülejäänud 1996-97) CD meie ees nüüd ongi.

Esimene pilk plaadile pole oma detailide kirevuses teab mis pilkupüüdev, kuid kui silmitseda jääda, irriteerib see kenasti (kujundaja Jüri Kass, fotod Heiki Kalas). Eeskätt "suvorovka" kangialusest voogava kosega, mis nagu hümn vase-muusikale ja selle koolilisele allikale. Kas ka plaadi sisu on samavõrd ühtne ja võimas voog?

Võimas ehk pole, tihe aga küll. Igasugune läbilõikeline muusika valik seab koostaja ette alati kõhklusi – mida võtta, mida jätta. Eriti kui puudub plaadiseeria jätku selge perspektiiv, püütakse tõesti haarata iga kandi pealt. Kuid nagu universaalsuse puhul ikka, ei pruugi see rahuldada eri maitseid eraldi ega üleni. Samas – kellele hea brassi hea kõla armas, ekskurseerib meeleldi just sellises mitmekesises maastikus. Laia laastus on tasandeid kolm: barokiajastu, XX sajandi lääne ning õigustatult kõige kaalukamalt eesti nüüdismuusika.

Tänapäevased brassiansamlid kujutavad endast muusikaloos küllalt uut nähtust, sestap puudub vanema muusika osas vastav repertuaar ja seda korvatakse arrangeeringutega. Enamikul puhkudel aga just väga heade seadetega. Niisugusteks on 6 pala nn. Kuningas Christian IV õukonnast (XVI – XVII saj.). Need on ilmekad

heakõlalised lühilood kuuelt autorilt, kellest tunnim vahest John Dowland (seade M. Andresen). Ligikaudu samasse aega kuulub ka Tylman Susato tantsuvormidest koostatud süit (J. Iveson). Esimese ulatuslikuma (ja viimase arrangeeringuna) plaadil järgneb Sibeliuse Avamäng f-moll (septett, seadn. H. Fransmann), soome vaskpillimuusika üks mängitavamaid oopusi. Mitme kandi pealt on eksponeeritud brassi kodu – Inglismaa heliloojate G. Holsti, E. Gregsoni ja G. Richardsi looming, mis omaenese väärtuste ja meie muusikutele selgelt tuntava kõitvusega vääraks peatselt omaette plaati. Eriti tõstaksin valikus esile Richardsi "Pilatus", mis lummas eeskätt Toomas Uustalu euphoniumi soolo tõttu.

Eesti heliloojad Harry Otsa, Ülo Krigul ("Extundo"), Esko Oja (2. osa Trombooni-kvartetiist) ja Timo Steiner ("Höbe, avita") lõpetavad plaadi küll nagu formaalkronoloogiliselt, kuid moodustavad kahtlemata ka sisulise kulminatsiooni. Neis oopustes ühtivad nii ettekandeline briljantsus kui – liialdamata – autorite muusikalis-filosoofilised taotlused. See kolmandik 70 minutist tõstab kuulaja pelgast kõlanaudingust kõrgemale. Nagu seda hea süva-muusika teeb meist igaühega.

IVALO RANDALU

PEALELEND RAIMO KANGRO

Läinud neljapäeval, mil ERSO avas oma hooaja Raimo Kangro "Arcuse" maailmaesiettekandega, sai teatavaks, et autor on algavaks hooajaks valitud ERSO juures resideerivaks heliloojaks.

Raimo, kas see lööb su elu segamini? Peaksid ju sel hooajal keskenduma hoopis ooperile "Süda" (oma tütre Kirke libretole), mille oled lubanud rahvusooperile.

Kõigepealt on see mulle suur au ja tunnustus: kõige meeldivam on, kui kolleegid ütlevad, et just sina oled see poiss... Kui nüüd selle lõngakera otsa hakata otsima, siis on see ikkagi Eesti Kontserdi signatuurides. Koostööd ERSO ja selle peadirigendiga hindan vägagi meeldivaks. Arvo Volmer oli dirigent, kes tegi minu esimese autorikontserdi. Sinna on juba üle aastakümne tagasi – oli see nüüd 1987 või 1988 –, ta oli siis Tõnu Kaljuste käe all kammerkoori juures ja dirigeeris "Gaudeo't". Nii et koostöö pole olnud ehk tihe, aga pikaajaline küll.

Elu sassi see ei löö, sest selle teosega, mis mul ERSO järgmiseks hooajaks peab valmis olema, hakkab tööle arvatavasti kevadel. Ja sinnamaale tuleb siis ooperiga tegelda. Oktoobri alguseks tuleb teatri juhtkonnale libreto anda ja siis selgub, kuidas edasi läheb. Võimalik, et esietenduseni jõuame novembris 1999, umbes samasse aega jääb ilmselt ka ERSO-le valmiva teose esmaesitus. Aga enne, septembris, peaks Vanemuise lavale jõudma lastemuusikal "Juku". Mulle ja Leelole (libretistik abikaasa Leelo Tungal – toim. märkus) oli see omamoodi põnev avastus: meil on ju igasuguseid folkloorseid kujusid nagu Kaval-Antsud või Vanapaganad, aga Jukut, kes on ju uus folkloorikuju, pole dra-

maturgiakangelasena veel kasutatudki – ta elab ainult lühivormides. Nüüd on siis valmis (viimase vaatuse klaviir tuleb veel lõpetada) esimene katse temaga suurem story läbi viia.

Plaanid lähed muidugi tihedamaks küll, kui loota julgesin. Aga teisest küljest on see väga hea, et on nii palju tööd.

T. M.

KONTSERDIPEEGEL

Eesti Kontserdi hooaja avakontserdil Estonia kontserdisaalis (17. IX) kõlasid ERSO esituses Arvo Volmeri dirigeerimisel Richard Straussi, Kangro ja Tubina teosed. Kaks viimatimainitut on meie esindus-orkestrile praegu küllaltki tähendusrikkad nimed, kuna Raimo Kangro valiti sel hooajal ERSO juures resideerivaks heliloojaks ning teisalt keskenduvad ERSO ja Volmer nüüd ka Eduard Tubina sümfoonilisele loomingule. Eesti suurimaks sümfonistik peetava helilooja kümnest sümfoonias kantakse sel hooajal ette neli, mis paralleelselt kontsertettekannetega ka plaadistatakse. Eeldatavalt jätkub see Tubina-projekt ka hooajal 1999/2000.

Avakontsert algas verivärskete teosega – esiettekanadele tuli Raimo Kangro "Arcus" ("Vikerkaar"). Sisuliselt oli tegemist piduliku avamänguga, mille pealkiri vastas väga hästi selle kõlamaailmale: nii muusikas kui ettekandes oli põhiohk värviküllaste kujundite eredusel ja intensiivsusel. Muidu pilvitult diatoonilisse helipilti löikusi siin-seal ka rõhutatult dissonantsed momendid – ega vikerkaar ju sinitaevasse tekigi, äike ja rasked rümpilved on selle lahutamatud kaaslased. Kangrole omases sünkopeerivas laadis nad nii moodustusi kui kadusid, teos oli kui ootamatute kujundivahetuste ning ebapüsiva värvidemängu kontsentraat. Ainus, mis jäi muutumatuks algusest lõpuni, oli muusika katkematu liikumisdünaamika. Kangro ei kaota ka kunagi talle omast elujaatust ja elurõõmu, näis "Arcuse" mänglev emotsionaalsus toonitavat.

Richard Straussi Viulikontsert d-moll op. 8 (1882), helilooja noorpõlveteos ning ühtlasi tema esimene instrumentaalkontsert, kõlas Maksim Fedotovi esituses. See oli tõepoolest täiesti ootamatu elamus – Fedotov on tohutult sugestiivse väljendusjõuga interpret, temperamentselt impulsiivne ning samas äärmiselt tundliku kõlakultuuri ja säravalt efektse mängutehnikaga virtuoos. Teda nimetatavat vene Paganiniks ning see paistab põhjendatud nii väliselt (arvestades tema esituslikku emotsionaalsust) kui sisuliselt – lisaloona mängis ta Paganini 24 kuulsat kapriisi niimoodi, et publik ei teadnud enam, mida teha – kas plaksutada, "bravo!" karjuda või jalgu trampida, ning tegi kolme asja korraga.

Kuid tagasi Straussi Viulikontserdi juurde. Teose esimeses osas pääses solisti rõhutatult romantiline meloodiakujundus oma tundeäär-mustes valla mažoorse kõrvalpartii, kus Fedotovi viul sillerdas ja säras, tuues kuuldavale nii emotsionaalset vibraatot kui pingestatult kõrgeid toone. Solisti ja orkestri kõlavahekord oli ideaalilähedane – pil-lirühmade reljeefsus (metsasarvede töö repriisil!), solisti täpne fraa-sitöötlus ja virtuoosseks mängitud passaažid –, kõik oli ettekandeliselt dünaamiline ja terviklik. Järgnevas Lento ma non troppo häämmastasid solisti ülipeened dünaamikanüansid, mis laskisid aeglaselt voolaval meloodial kujuneda kõigile pianogradatsioonidele vaatamata üllatavalt ühtlaseks ja kauniks legatohoovuseks. Finaal algas elektriseeriva aktiiv-susega, Volmer selekteeris siin väga täpselt temposid, mis seostusid orgaaniliselt nii solisti jõulise ekspressiivsuse kui ettekande üldise arengusuunaga. Ning ceterum censeo – Fedotov on erakordne, muusikalisele romantismile pühendunud interpret.

Nagu öeldud, on Eduard Tubin selle hooaja keskmes. Avakontserdil tuli ettekandele tema Sümfoonia nr. 4 A-duur "Lüürliline" (1943) ning peab kohe tõdema, et teose esitus oli ette valmistatud muljetavaldava põhjalikkusega, muusika süvakihtideni minevalt. Kui iseloomustada ettekannet tervikuna, siis oli kõigepealt hinnatav see mitmeplaanilisus, kuidas Tubin nüüd kuulajaile sümfonistina avanes ning milliseid tahke Volmer selle teoses rõhutas – lüürlise kõrval eepilist, dramaatilist kõrval ka mänglevat. Ning kõik need karakterid modelleerusid voolu-jooneliseks ja plastiliseks tänu orkestri koosmängulisele ühiskeelele. Esimese osa eepiline dominant sai oma ettekandelises arenguruumis kord folkloorsest lüürlisest varjundeid, kord dramaatilisi laiendusi, et jõuda läbi rahunemise Allegro con anima tarmukasse energiasse. Selle osa ettekanne paistis silma eeskätt interpretatsioonilise vormiseltguse ja -loogikaga. Kolmandast osast kujundas Volmer sümfoonia sisulise raskuskeskme: võimsad eepilised kulminatsioonid ning majesteetlik arengujoon jõudsid lõpuks hapralt ja intiimselt lüürlisse kõlasfääri (Maano Männi viulisoolo). Selline tõlgendus tõi eredalt esile Tubina sümfonismi kogu rikkuse ja mitmeplaanilisuse.

Vanemuise Sümfooniid ja RAM üllatasid Estonia kontserdisaalis Brambachi kantaadiga "Columbus", solistideks bariton Rando Pihho ja tenor Mati Kõrts, juhatas Lauri Sirp (20. IX). Noor dirigent lõpetas EMA koorijuhtimise erialal viis aastat tagasi ning jätkab praegu stuudiumi sealsamas Jüri Alpereni orkestridireerimise klassis.

Saksa heliloojast Carl Joseph Brambachist (1833 – 1902) ja tema muusikast on teada üsna vähe, kantaadi "Columbus" esituslugu sai alguse üsna kurioosest seigast. Nimelt leiti 1988. aastal teatri- ja muusikamuseumi koridorist juhuslikult tarbetute nootide hulgast teose klaviir (otsiks veel, äkki leiaks veel midagi?) ning lõpuks õnnestus Saksamaalt saada ka kantaadi partituur, kuigi Brambachi kaas-maalased ei mäleta heliloojast enam suurt midagi. Kantaadi tekst on üsna primitiivselt deklaratiivne, kolmveerandtunnine muusika on küll mõnevõrra mitmekihilisem, kuid orkestratsioon on siiski võrdlemisi lihtsakoeline (põhiliselt segatud tämbritega harmooniliste pedaalide saade pluss meloodia). Koorifaktuur on teoses märksa keerulisem ja huvitavam, koor ja solistid olidki kantaadi kandvateks jõudeks. Sealjuures lahendasid mõlemad solistid (Rando Pihho Columbase ja Mati Kõrts Kaptena) oma rolli ooperlikus võtmes, mis oli ilmselt ka sobivaim lahendus. Teose lõpp mõjus oma paraaditsemises üksjagu koomiliselt ("Heil! Columbus Heil!"), kuid tegelikult kõlas "Columbus" Vanemuise Sümfooniid esituses märksa paremini kui kontserdi alguse Schuberti "Avamäng itaalia stiilis" C-duur ja Lõpetamata sümfoonia. Vajakajäämised keelpillide kantileeni ühtluses, puhkpillirühma ebatäpsed sissetulemised ning täiesti laialivalguvad tempod (eriti hull oli Lõpetamata sümfoonia Andante con moto), samuti dirigendi inert-sus nende valitsemisel – kõik kokku ei näidanud orkestrit seekord just parimast küljest.

IGOR GARŠNEK

See kallis magus edu

Caryl Churchill. "Tipptüdrukud". ("Top Girls", 1982). Tõlkija Anne Lange. Lavastaja, lava- ja muusikakujundaja Mati Unt, kostüümikunstnik Jaanus Vahtra. Esietendus 19. septembril 1998. Eesti Draamateatris.

Caryl Churchill (1938) ei ole päris võõras nimi Eesti teatrikaardil. Suvisel "Balto-scandalil" mängis inglise teatritrupp Out of Joint tema kahest lühinäidendist koosnevat "Sinist südant" ("Blue Heart") kahele Rakvere teatri täissaalile. See oli Max Stafford Clarki lavastus, millele anti 1997. a. Edinburghi festivalil Fringe First auhind. "Sinist südamest" sai selgeks, kui tavapäratut vorminaudingut võib pakkuda selle kirjaniku looming. Churchill on näidendeid (esialgu raadio- ja telenäidendeid) kirjutanud 1958. aastast saadik, teatris menu saavutanud seitsmekümnendatel ja on nüüd üks inglise dramaturgia tähelepanuväärsemaid nimesid. Churchilli lavamaailm, milles avaldub inimeste elu ebakindlus ja seletamatus, on võrreldud Harold Pinteri omaga. Tema näidendite temaatika ja protest ebaõigluse vastu on sobinud feministidele, sotsialistidele ja ökoistidele. Tükati võib leida temas sarnasust nii Brechti kui Shaw kui Bondi ja teistega. Tema enda meetodi originaalsus aga seisabki eri tõugu fragmentide ja detailide uusi tähendusi loovas kokkupanuses. Meie teatrisse toob ta vaheldust stilistiliste ootamatustega. **Mati Undi** huvi naiste mariginaalse maailma vastu ei ole mingi uudis.

"Tipptüdrukutes" on kuusteist naisosa. Esmalavastuses mängisid neid – pragmaatilistel kaalutlustel, aga sarnaseid paare kujundades – seitse näitlejannat. Esietendus toimus 1982 Royal Court Theatre'is, lavastas Max Stafford Clark.

Mati Unt on paar osa neist kuuteist-

kümnest usaldanud **Tõnu Saarele**, kes mängibki mehi. (Osade soolist ümbervahetamist – meest mängib naine ja vastupidi – on Churchill ise eduga harrastanud.) Kaheksakümnendate alguses, kui "Tipptüdrukute" ja ökofeministlikuks nimetatud "Fen'i" menu oli ootamatult suur just Ühendriikides, ilguti – kõigepealt kriitika kallal, et Inglismaa pole Churchilli mõistma veel küps. Praegu lavastatakse Churchilli maailma paljudes paikades, kuigi sakslased kurtsid juba kaheksakümnendatel, et teda on väga raske tõlkida. Soomes on lavastatud "Tipptüdrukuid" ja kuuldavasti mängitakse Rahvusteatri "Sinist südant".

Kogu oma sümboolsuse naiste vastu on Mati Unt lavastuses nii vähe feministlik kui võimalik. Vaikivast naiskelnerist on tehtud vaikiv, aga oma uudishimu ja suhtumise muudmoodi väljendav meeskelner. Bossi kohale ebaõnnestunud konkureeriva mehe hüsteerilise sõbranna asemel näeme tema hüsteerilist sõpra. Lavastuse epiloogiks on tõstetud näidendi sürrealistlik proloog (õigemini tehtud sellest teine, viimane vaatus). Lavastuse selles, lõpuosas on äsja tööbüroo Tipptüdrukud tegevdirektoriks saanud **Viire Valdma** Marlene kutsunud pidulikule õhtusöögile kireva seltskonna: **Angelina Semjonova** Isabella Birdi, Victoria-aegse maailmaränduri ja Kuningliku Geograafiaseltsi esimese naisliikme; **Maria Klenskaja** leedi Nijo, XIII sajandil elanud Jaapani keisri konkubiini ja budistliku nunna; **Kaie Mihkelsoni** Hull-Greti, tegelase Bruegheli maalilt, kus Gret juhiv naistest salka läbi põrgu; **Kersti Kreismanni** paavst Johanna IX sajandist ja **Elle Kulli** kannatliku Griselda, kellest on kirjutanud Chaucer, Petrarca ja Boccaccio. Muidugi annab see leebelt farsiliku grupiportree lavastusele efektse lõpu, aga hakkab mõjuma moraliseeriva teeside koguna.

Kõlama ei jää XX sajandi lõpukümnenditel elanud naise elu kibekoomiline dramatism, vaid naisterahva põline naeruväärne soov nn. meeste maailmas läbi lüüa. Ja seda meeste aladele ja positsioonidele pürgimise või nende kõigile kapriisidele allumise kaudu. Juba enne kui Gret oma vägeva hääletoru lahti teeb, meenutavad tema ümber piiksumad ja käratsevad sookaaslased revolutsioonilist naistejõuku ühinenud meeste organisatsiooni peamaja ees. Neli neist on vabatahtlikult sunniviisil loovutanud oma pojad ja tütre, Greti 10 last tapsid hispaanlased. Nüüd nõutakse nende pärast aru. Stseen tekitab mitmesuguseid, nii traagilisi kui koomilisi allusioone.

Ei tea, kuidas etendus mõjuks, kui nüüd järgneksid (nagu autoril) intervjuud tööbüroos (kui hea on Kaie Mihkelsoni kibestunud igavene keskastme juht, kes otsib uut kohta!) Ja Marlene'i, tema õe Joyce'i (Kersti Kreismann) ja Marlene'i hüljatut tütre Angie' (Maria Avdjushko) kronoloogiliselt segipaisatud, aga muidu ehedalt eluline lugu. Igale tänapäevanaisele võib pidulauast leida eelkäija või antipoodi. Proloogi surutuna ei jääks aga sellele mässumeelsele ajaloolisele rügemendile vähemalt viimane sõna. Praegu paikneb lavastuse igas mõttes parim – ka otsustustes avatuks jääv stseen esimese vaatuse lõpus.

Fantastiline laudkond, kes räägib fantastilisi lugusid ja mängib fantastilist võimu – ja töemängu, ei mängi üle elu ennast. Viire Valdma ja Kersti Kreismann pakuvad eduka ja edutu naise tõsirealistlikus kokkupõrkes fantastiliselt head teatrit. Stseenis valitseb harukordne mängutäpsus ja hoiakute tasakaal. Churchilli näidendite tragikoomika on mehelikult intellektuaalne ja naiselikult peen ning emotsionaalne. Nad vihkavad ja armastavad, armastavad ja vihkavad

teeneteist vaheldumisi. Neis on veel nende ühist lapsepõlve. Ja midagi, mida Angie'l ei ole. Churchill ei süüdistata, ei rõhuta põhjuse-tagajärje võimalikke seoseid. Churchillil on endal kolm poega ja teda peetakse andekaks laste kujutajaks. 16 aastase Angie' ja 12aastase Kiti (**Pille Lukin**) dialoog on eluline ja kirjanduslikult särav. Lavastuses on Angie' ja Kiti stseen hea värske segu koomikast ja õudusest.

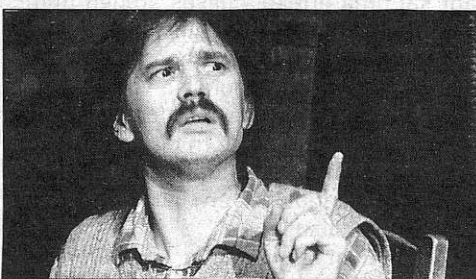
On tunnistatud, et Churchill võib pisi-mastki episoodist teha paraadosa. Ka Undi lavastus kubiseb värvikatest rollidest, mis otse nõuavad portreeteerimist. Kõige sisumahukam ja väljendusrikkam on juba mainitud esimese vaatuse lõpu-dialoog. Kõige enam kiindusin Mihkelsoni Gretisse ja tema tänapäevasesse teisesse Angie'sse. Näitlejad mängivad inete, saamatute, väheosaste protesti kogu oma ümberkehastunud olemusega. Churchill pakub nagu Brecht uut nägemisnurka ja kõrvalpilku, aga oma hoiakutes on ta salapärasem ja varjatam. Unt on asja igaks juhaks veel hämaramaks katsunud ajada. Lõppu tõstetud naiskoosolekut võib tõlgendada kuidas tahes. Aga naisterahvale igapidi pisut piinlikult.

Igal juhul tasuks selle näitekirjaniku loomingut lähemalt uurida. Feministid, ka feministlikud ja sotsiaalkriitilised kriitikud on Churchilli vahest liiga kergesti omaks võtnud. Selle salapärase daami skepsis ja huumorimeel lubab kõike muud kui teda mõnda ideoloogilisse sekki arvata. Ainuke asi, mida kindlalt väita võib, on see, et ta on mõistev inimene ja omapärase poeetilise närviga hea dramaturg.

LILIAN VELLERAND

Ristumine kala teega

Jaan Tätte. "Ristumine peateega". Lavastaja Jaan Tätte. Kunstnik Kustav-Agu Püüman. Osades Piret Kalda, Tõnu Oja, Andres Raag, Ago Roo. Esietendus 19. septembril 1998. Linnateatris.

Tõnu Oja kuld kala ohver Osvald.

Eesti algupärase dramaturgia küsimus on ikka ja jälle päevakorda tõusnud ja sedastusega, et "pole mehi", kuulsuse-tult tähelepanu alt uuesti taandunud – mõneks ajaks. Tätte näidendi "Ristumine peateega" tulekuga löid söed taas hõõguma.

Vahetevahel tundub, et meie oma korralike, lavaliste ja vajaliku üldistusvõimega näitemängude hulk piirdubki müüdis-rahvusliku "Libahundi" ja satiiriliskodanliku "Pisuhännaga". Tammsaare "Juuditit" ja "Kuningat" ei taheta torkida ilmselt raskepärasuse, halva manööverdatavuse tõttu, ja näiteks Vetemaa jookseb püünel sõlme nii kooli-, kui päristeatri käes. Jne.

Teemakohases Postimehe kultuurilisas seob **Mati Unt** dramaturgiaküsimuse (teatri)ajastu ja selle nõuetega. Kuid praegune, põhiosas ammu juba repertuaariteatri voolusängi rahunenud protsess peaks soosima just klassikalist lavateksti. Lugevatud dramatiseringud, manganud ja projekttekstid on kindlasti ka objektiivne nälg, mitte ainult suveräänsete lavastajageeniuste iseteadlik omapäikond.

Jaan Tätte "Ristumist peateega" saatev sumin kandus kulaaridest välja juba näidendivõistluse lõppjärgus, praegune elav tegemise- ja meediahuvi on asjale loomulik jätk. Milles kõik see? "Ristumine" on eesti keeles kirjutatud lugu, mille metafoorne alus on – üle pika aja – lihtne, kuid hästi töötav, mis kerib end lahti tihedas, lavapärase dialoogis, kuid ei jäta vahele ka mõnusaid kanapöörded. Tätte näidend pole veatu meistriteos (lohisev ja sündmustevaene 1. vaatus 6. stseen, Rolandi õõnsavõitu tekst enesetutvustuses, turgutamist, lisajõudu vajav lõpukujund), kuid selle on kirjutatud andekas inimene, teatri pealt ja lava (teatri) jaoks. Rohkem polegi vaja.

Lavastusest

Kuna tegemist on Tätte topelttõega, siis pole põhjust teksti tõlgendamise täpsuses kahelda, lavastaja Tätte teadis ju, mida autor Tätte mõtles ning vastupidi, autor teadis, mida lavastaja vajas. Et Laura roll on nimelt **Piret Kaldale** kirjutatud, seda teatas autor/lavastaja ise, ent ampuvad ja teksti kõrvutades võiks ilmselt tõmmet näha ka näidendil Osvaldi ja **Tõnu Oja** ning võib olla ka kalailmelise mafiooso ja **Ago Roo** vahel. Tätte režii on tsunftiteadlik – ei mingit lavastuse kui terviku kohal kõlkuvat kobakat stiilivõtit, pigem kerge dialoogi tugi vabas näitlejaruumis, korralikult vormistatud algüksused ning muusikaaktsent tõstmist vajavates episoodides. Ainult et, kas selle lõppu aimava, hell-mõtliku meloodia pidi kohe alguses lavale päästma, pannes loo arengule niiviisi ettehaarava pitseri?

Kustav-Agu Püümani lavakujundus on ühtaegu tavapärane ja värske. Sellist saali poole laienevat trapetsit kasutatakse Linnateatri peasaalis ju tihti-

peale, ent traditsioonilises lava ja vaataruumi asetuses on see lahendus ka kõige mõistlikum. Leidlikud läbipaistvad toaseinad annavad tegevusruumile juurde lisamõõtme ning loole vajaliku õhulise tinglikkuse, muinasjutu õhkkonna. Sest Tätte 4-miljardi-kuldkalakese lugu pole ju oma rahvalikust arhetüübist oluliselt tegelikum. Lõppkokkuvõttes.

Näitlejatöödest

Tõnu Oja peksupoisid ja lapsemeelsed on vaat et sama tuntud "kaubamärk" kui **Raivo E. Tamme** karismaatilised joodikud või **Maria Avdjushko** vibalikud võõritatud piigad. Aga teist sellist fookusesse tõstetud peaosaga nagu "Ristumise" Osvald temalt ei mäletagi. Ega too kuld kala ohver end kergelt kätte anna. Külalull, üksindust põdev vennike, kelle mahajäetuskompleks on arenenud patoloogiani? Liiga lihtne. Rollimängudesse sukeldunud veidrik, kes vastu juhtunud võimaluse korral proovib vastasinimes(t)e närvide tugevust? Väheusutav. Elust irdunud sinisilm, kes päris elu on ära vahetanud muinasjutuga ja seetõttu ka ise sinna kuulub. Ka seda. Osvald on intuiitselt inimeste suhtes hämmastavalt läbinägelik, ent oma suhtluspartnerite sotsiaalse minapildi suhtes vähiklikult pime. Osvaldi jalustnõtrumine peale Lauraga kohtumist ning kohati segaseks tõmbuv pilk viitab mingile pealetulevale "hoolet" või ülierutusele, midagi haiglaslikku on selles igatahes. Ent samas on tema ime filosoofias ja tabavates vastustes ära tunda loovat ja ergast, kuigi unistama kippuvat vaimu. Tõnu Oja laseb väljatada Osvaldi olemuse erinevatel külgedel, ilma et see hägustaks rollitervikut ja jääks sisemiselt katmata.

Piret Kalda Laura on otse nauditavalt

täpne ja orgaaniline – taludes kannatlikult väheke metsa poole majaperemehe jaburusi (kindla plaaniga hommikuni selle katuse all vastu pidada), hetkega unisest kassikesest praktilise mõtlemisega miljardeid paigutavaks perenaiseks muutudes, relvitaks tegeva tõsimeelsusega päkapikkude olemasolu kinnitades... Naiseks olemises on lõputult nüansse. Piret Kaldat on vahepeal miskipärast järjekindlalt surutud pudistavate tobukeste rolli, Laurana saab ta õnneks kasutada kogu oma arsenalit.

Andres Raagi Rolandi parimad hetked on need, kus ta otsekui kaineks lavatades karusselli peatada püüab ja Lauratki mõistusele kutsub. Või arutleb kui üks tavaline 90ndate "edukas olemine" hüsteeria põlvkonna liige. Ärplemised ja raha toimetel muutumine – kahene mootor, ühe jalaga reklaamis sees, Laurat tean vaid sõimest – mõjuvad rabadalt, välispisidelt. Ent need repliigid tunduvad krobeldised ka näidendit lugedes.

Ja lõpuks tema ise. **Ago Roo** (või Jaan Tätte) kehastatavat pole mingit põhjust kavalehe järgi Kaupoks nimetada, sest kogu näidendi jooksul seda salapäraselt tegelast nimepidi ei nimetata. Mafioosona on ta viisakas ja tagasihoidlik, ent samas ka napolisõnaliselt resoluutne. Raha haistab ta lõhnast ega lepi enne, kui viimanegi, mis talle kuulub, saab talle tagastatud või hävitatud. Ent siis, kui pärast kõige heledamat kiirgumist pirn katki plaksatab ja see allilma rahandustegelane sajavatise valgusega koos lahkeb, siis selgub, et ta on endaga viinud ka muinasjutu. Ja ime. Aga seda juba Kuldkalakese. Valgus süttib, publik plaksutab. Teater ju.

MARTIN KRUUS

Eesti Draamateatri ukseid valla

18. septembril avas oma hooaja avalikkusele teatri tegevusplaanidest teavitava pressi küllakutsumisega Eesti Draamateater. Pressikonverentsi avas uus teatrijuhut Merle Karusoo.

Uuest hooajast töötab teatris 43 näitlejat ja 4 lavastajat. Külalisena lavastavad sel aastal **Lembit Peterson**, **Ain Prosa**, **Tamur Tohver**, lisaks näitlejapalgat koduteatri mees **Hendrik Toompere**. Muutunud on näitlejate koosseis. Teatris on uuest hooajast lepingulisel tööil **Robert Gutman**, **Carmen Mikiver**, **Rita Raave** ja **Aksel Orav** ning lavakunstikooli lõpetanud 18. lennust **Kleer Maibaum**, **Tiit Sukk** ja **Veikko Täär**. Põhikoosseisu kuuluvad ka mainitud lennu lõpetajad **Harriet Toompere**, **Taavi Teplenkov** ja **Jan Uuspõld**. Tuleva aasta 1. märtsist liitub trupiga **Ülle Kaljuste**.

Lavastaja **Mati Unt** valgustas oma teatrihooaja plaane. Pressikonverentsil osalejad said samal päeval näha Undi uuslavastust, inglise menuka näitekirjaniku **Caryl Churchilli** "Tiptüdrukuid". Detsembri algul peaks esietenduma hetkel tööprotsessis olev Undi tõlgendus **Oskar Lutsu** loomingust pealkirjaga "Täna õhta viskame Lutsu". Lavastaja iseloomustas valmivat lavastust kui Lutsu loomingut kollaaži, mille struktuuri aluseks on kõigile tuntud põhitegelased, kes kulgevad läbi teoste "Kevad"; "Suvi"; "Sügis"; "Talv". Unt nimetas Lutsu käsitluse ajendiks missioonitunnet. Ta arvas, et tema eelkäijad – Lutsu interpreteerijad (Tooming, Panso) on käinud materjaliga palju vabamalt ringi kui näiteks eesti kirjanikku uurinud kirjandusteadlased. Samuti tõmbas ta paralleeli Eesti ja Oriendi vahele. Maailmatunnetus pidi Undi tõekspidamist mööda

üsna sama olema: Lutsu teostes on pidevaid kordumisi ja ootamisrahu – "Kui miski on lännu, siis lännu..."

Märtsis esietenduva **David Henry Hwangi** näidendiga "M. Butterfly" lubas Unt lahata soorolle.

Lavastaja **Priit Pedajas** iseloomustas oma esimest uut teatritükki **Torgny Lindgreni** "Mao tee kalju peal" kui eepilist ja müütilist lugu, kus on palju muusikat, sest tegelasteks olev perekond mängib elatise teenimiseks harmooniumi.

Aprillis esietenduv lavastus valmib koostöös **Madis Kõivuga** kirjaniku novelli "Küüni täitmine" põhjal ja on pealkirjastatud "Kui me Moondsundi Vasseliga kreeka päikleid kauplesime, siis ükski ei tahtnud osta".

Külalisena Eesti Draamateatris juba teist hooaega lavastav põhiliselt Rakvere ja teleteatri järgi tuttav ajakirjanduses "kassameistriks" tituleeritud **Ain Prosa** lavastab jaanuaris šveitslase **Urs Widmeri** näidendi "Top Dogs". Ta lisas kommentaari, et arenenud riikides kasutatakse seda väljendit tipptegijate kohta, kes firmades kõrgetel kohtadel. Teatritükis kujutatakse neid ametnikke aga koolitusfirmas, kes õpetab vanemaid tegijaid ümber. Prosa arvas, et sobivad märksõnad valmivale tööle oleksid: suhtlustreening, ellujäämisõpetus ja elumõtte otsing.

Proovist hetkeks pressikonverentsile põigunud **Hendrik Toompere** iseloomustas oma valmivat lavastust **Tom Stoppardi** "Armastuse leiutajad" kui keerulist ja rasket näidendit. Tükis osaleb neliteist meest ja lavastaja õde **Harriet Toompere**. Lavastuse lõpus tõdeb **Oscar Wilde**, et sellel, mis tegelikult juhtub, pole mingit tähtsust.

Lavastaja sõnul väljendab see tüki ideed.

Veebruaris hakkab Toompere tegema lavakunstikooli kolmanda kursusega diplomilavastust, milleks on **Jim Cartwrighti** "Tee". Näidendi kohta ütles ta, et see on äge sotsiaalne lugu ehk kaasaegne "Põhjas", mis vahelduvate tehnikate ja metafüüsilise alatooniga on heaks koolitööks näitlejahakalistele.

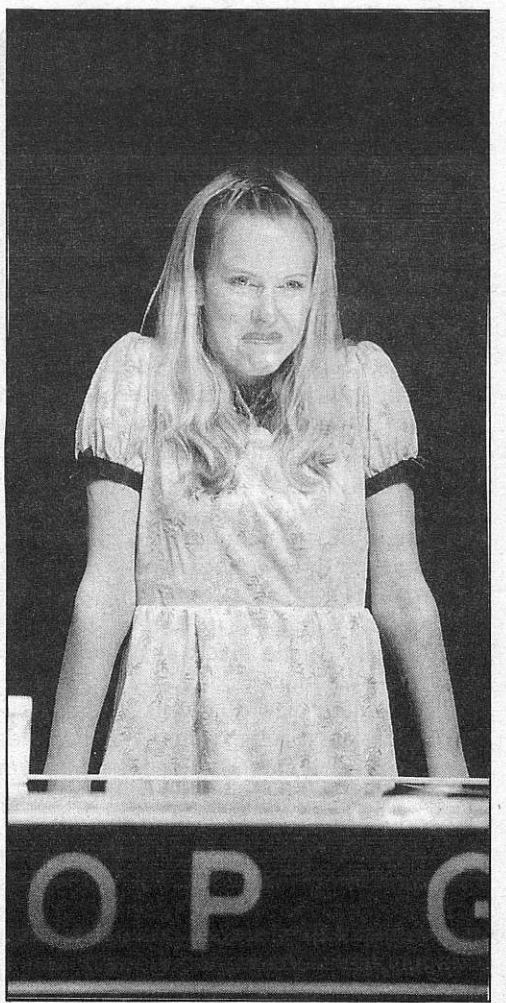
Kohe-kohe on esietendumas viimati kaheksa aastat tagasi Eesti Draamateatris lavastanud **Lembit Petersoni** lavastus hetkel menuka näitekirjaniku **Thomas Bernhardi** "Harjumuse jõud". Tükk on omalaadse rütmiga komöödia, mis valmib Theatrumi ja Eesti Draamateatri näitlejate koostöös.

Novembri algul on lavastaja **Mikk Mikiveril** esietendumas eelmise aasta ENA näidendivõitlusel pärjatud **Enn Vetemaa** näidend "Laevakell".

Külalislavastajal, põhiliselt raadioteatri tegemiste järgi tuntud **Tamur Tohveril**, on plaanis novembris välja tuua lastele kuulsal muinaslool põhinev **Alfred Bradley** "Võlur Oz".

Lavastaja **Ivo Eensalul** on sel hooajal plaanis tegelda kahe teatritükiga. Esimene neist, põnev kriminull, peaks lavale jõudma 16. jaanuaril – **Ayn Randi** "16. jaanuari õhtu". Märtsis esietendub **William Ormond Mitchelli** "Tagasi Beulah'sse" on keerulise koega naistetükk, mis kujutab oma piiridest väljuva vaimuhaigla sisekliimat.

Teatrijuhul **Merle Karusool**, kes tutvustas pressile uut direktorit **Mart Johansonit** – oma ammust töökaaslast **Pirgu** mälusektori päevilt ja endist humanitaarinstituudi kantslerit, on endal aja ja ruumi võimaluse korral plaanis teatri vahenditega meele pidada 25. märtsi, 1949. aasta küüditamise 50. aastapäeva.

Maria Avdjushko vibalik Angie.

Ärijuhi **Marikka Avaranna** sõnul on endiselt jõus kõik eelmistelt aastatelt pakutud soodustused, saripiletisüsteem, pühapäevahommikused hinnaalandused, rahvusvahelise üliõpilaspileti puhul kehtiv 50protsendiline hinnaalandus ja uue pakkumisenä teatrikülastajatele 10 protsenti soodsamalt FORBO pörandakatted.

K. G.

Ettevaatust, uus gripp

"Boléro". Maurice Raveli ja Gustav Mahleri muusikale.

Lavastaja **Oleg Titov**. Kunstnik **Liina Unt**.

Osades **Marika Aidla**, **Katre Unt-Lidmets**, **Rita Dolgi**, **Liina Põldsam**, **Triinu Leppik**, **Aivar Kallaste** jt. Esietendus Vanemuise suures majas 12. septembril 1998.

Ligi nelikümmend aastat on ajast, mil **Vladimir Burmeister** lavastas Estonias oma "Boleero", mille sünonüümiks on siiani Ülle Ulla tantsijaisiksus – tema ilme ja keha, mis kõnelesid näiliselt sordiini all hõõguva sisemise intensiivsusega.

Ilmselt on aeg jälle küps seda Raveli meistriteost uuesti eesti laval uurima hakata, aeg ja mood käivad aga ka lähene misnurki ja kehakeelelt mööda.

Uued gripipisikud

Loomulikult on hetkel iga vähegi liigutustematerjali kasutatav lavastaja nakatatud maailmas liiguvast modern-tantsu pisikust ja näinud ka hulgaliselt näiteid reisides või telelaineritel. Batsill pole jätanud puutumata isegi teatriteoreetikuid, kes on valinud uueks lähene mislätteks kehakeskuse. Sündmus ja inimese füüsiline masinavärk ning mida ja kuidas see töötab, milliseid seoseid ja tähendusi koos artikulatsiooni, ja igasuguste lavastaja ja lavastamise kontseptsioonidega looma hakkab, näib huvitavat suurt ilma. Miks ka mitte jätta korraks tekst kui paljas Sõna nurka konutama ning jälgida põhiliselt silmale pakutavat. Niisiis, kuna "gripi" levikut on raske isegi spetsiaalsete vaktsiinidega takistada, siis võiks ju mõni eesti lavastajagi selle korra läbi põdeda.

Debüüt silmale

Oleg Titovi puhul oli enesestmõistetav, et ta, olles ise tantsija ja sünnieelisena veidi tulisema loomu pärinud, oli "Boleros" panuse teinud põhiliselt liikumissoojusele. Sellisele, mis ei teinud sügavaid lõhanguid kahe peategelase vaimsesse välja, kahe tegelaskuju arene mis- ja teisenemislukku. Lühivorm poleks selleks mahtigi andnud. Debüüdiks on valitud maht ja stiil ülihead. Teineteisest maskidega võõrandatud kickboxingu naised, kelle kohtumisaik oli kolme köieringiga piiratud neutraalne ala, poksiring, ja eesmärk võidelda, mitte esimese vere, vaid surmani, oli teemana ja ka järelkajana Vanemuise teatripublikule erutav oma šokeerivuses. Liigutuste skeem markeeris ehtsat võitlust, mis Sat-kanalite kaudu küllap igaühe ette hetkeks pildina sattunud. **Liina Undi** kujundatud läikivad-liibuvad pükskostüümid, masksojamaalingud ja irokeesidelt või ka punkaritelt laenatud soenguharjad – seekordne boleerotamine oli rajatud ka pilkupüüdvale väliskestale. Titovi enese lavastajana väljahõikamine oli rõhutatult jõuline ja kohaliku teatri traditsioonide taustal ebakonventsionaalne. See mõjus.

Lugu ise ei karju mingi pikema analüüsi järele. Vaadake, mis laval toimub, ja tõlkige see tantsukeelest oma keelde, näis lavastaja arvavat. Tantsuõhtu alustanud ja lõpetanud kahe väikese tüdruku (**Liina Põldsam** ja **Triinu Leppik**) Mahleri sümfoonial põhinev vabaplastiline ja vahetu tantsimislaad ja -oskus olid meeldiva üllatusväärtusega.

Veidi literatuurne see raam ju oli: tüdrukud, kes elu künnisel on parimad sõbrad võitlevad hiljem poksiringis elu ja surma peale ning lõpuks kõrvukriipiv lõpukarjatus ühe neiu suust: "Ei, ei, ei!"

Aga vahest oli see Titovi jaoks kohustus-

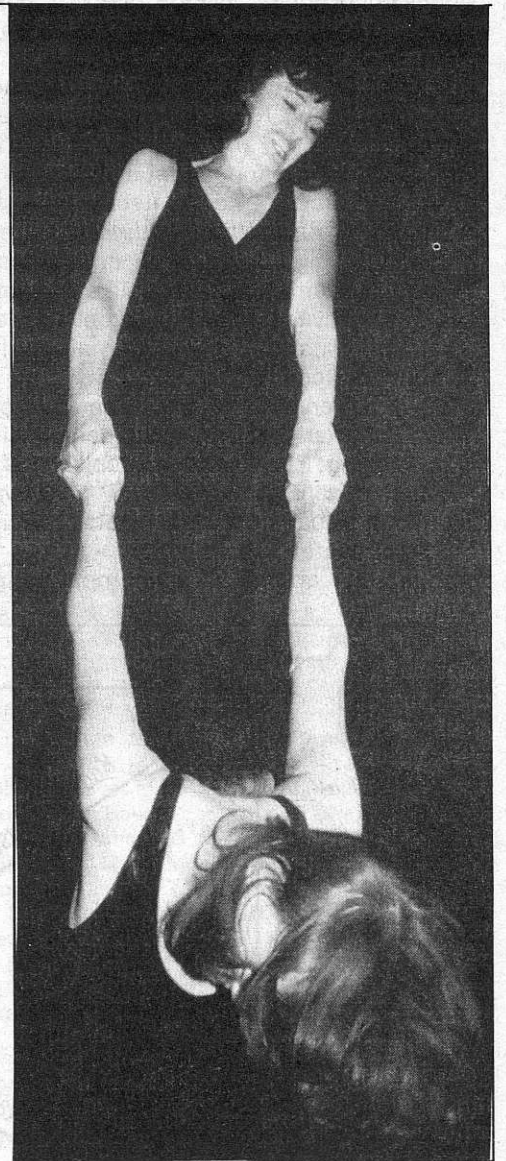
lik moderntantsus klišeeks sumbunud kõnelement. Koosneb ju iga enesest lugu pidav kaasaegne tantsulavastus nii käte ja jalgadega kui ka häälepalettega tehtavatest liigutustest. Lisaks on mõistetav iga noorlavastaja püüd kõik oma ideed ja leiukesed kiirelt materialiseerida.

See oli ainus, mis häiris. Sai ju sellega kogu lavastuse lõpp, mis ahastavalt ja mõrk, viite: moraal tuleb ette teha puust ja värvida ka veel punaseks, et oleks kõigile mõistetav. Silm taipas ju enne, milles asi, kõrv aga on ju silmaga seosläheduses.

Kohtuniku (**Aivar Kallaste**) improvisatsioonid, mis arusaadavalt sissejuhatus, vaheladeks naiste-poksijate hingetõmbepauside ajal, kippusid veidi venima. Leksika polnud nii sisendusjõuline, et pikemat filosoofilist monoloogi välja kanda. Naised (**Rita Dolgi** ja **Katre Unt-Lidmets**) olid nende vaimseid ja füüsilisi parameetreid arvestades igati tasemel. Kahju oli ainult sellest, et muusika monotoonselt intensiivistuv gradatsioon lavastaja poolt tantsu kodeerituna järele ei jõudnud. Pärilavaletuleku algjärgus demonstreeriti ära põhiline liigutustepagas, mida variatsioonides kordama hakati. Lõpu lähenemist võis vaataja ennustada tantsijate väsimusastme pealt. Leidlik ja hästi töötav oli inimitaust, tantsukeerde ja -mustreid tõstete-hüpetena poksiringikangelaste ümber laotav Vanemuise balletitrupp. Mees-naine paari ja kohati ka eraldi lisasid loole veel ühe dimensiooni. Kaks naist ei ole vaid *tête-à-tête*, nende taamal on kaasaajate – haletsejate, osasaajate-kaassüüdlaste "koor".

Tantsuteatri liiprid

Oleg Titovi debüüt oli järjekordne suunanäitaja Vanemuise teel tantsuteatri liipreil – akadeemilisel tantsuharidusel põhinev kaasaegne neoklassikasse

Rita Dolgi ja Katre Unt-Lidmets vihases tantsuvõitluses.

põikav tantsukunst. Ärev sisu, tabav vorm ja piisaval treenitusastmel tantsijanded; lavastaja (eesti teatrikunsti kontekstis) lõõv idee, lühivormiline ja mitte liigselt tantsijate hinge ja füüsi koor-mav.

KRISTIIINA GARANCIS

Kultuuri globaliseerumine

Globaalne kultuur ei ole seotud ei koha ega ajastuga. See on kontekstivaba. Laialt levinud ruumis on globaalne kultuur lõigatud ära minevikust. Globaalne kultuur on siin ja praegu ja igal pool.

Anthony D. Smith,
"Towards a Global Culture?"

Paradigmata jõudis globaliseerumine avalikkuse ette 1990. aastate alguses seoses kommunistliku maailmakorra hävingu ja "raudse eesriide" langemisega. Elu hakkas Ida-Euroopas liikuma samas rütmis Läänega, toimusid olulised nihked inimeste maailmapildis.

Globaliseerumist on tõlgendatud mitmeti. Üks levinu- maid interpretatsioone on maailma muutumine stan- dardiseeritumaks tehnoloogilise, kommertsiaalse ja kul- tuurilise sünkroniseerumise (Pieterse, 1995: 45). Laiemas tähenduses on tegemist protsessiga, mille sisuks on tervikliku maailma kui ühe koha kristalli- seerumine (*the crystallisation of the entire world as a single place* – Arnason, 1990: 220).

Globaliseerumise eristamiseks teistest kaasaegsetest akulturatsiooniprotsessidest nagu läänestumine (*west- ernization*) ja amerikaniseerumine (*americanization*), tuleb ühe baasmõistena määratleda akulturatsioonivälja tähendus.

Akulturasiooniväljaks nimetatakse ruumi, milles leiab aset kultuurimuutus. Kui läänestumise väljaks on kujunenud kommunismiikkest vabanenud Ida-Euroopa, siis globaliseerumise väljaks on globaalne väli (Friedman, 1995: 74-75).

Globaalne väli on sotsiokultuuriline süsteem, mille moodustavad rahvusühiskonnad, rahvusvahelised ja -sisemised liikumised, organisatsioonid, etnilised grupid, grupid, individid jms.

Globaalse välja ja globaalkultuuri kujunemise fikseerib globaalse teadvuse teke. Tegemist on pikaajalise prot- sessiga, milles Roland Robertson eristab viit faasi (Robertson, 1990: 26-27).

1. Idanemisfaas kestis Euroopas XV sajandi algusest XVIII sajandi keskpaigani. Sel ajal leidis aset rahvuslike koosluste algeline kasv ja keskaegsete üherahvuseliste süsteemide areng. Hakati rõhuma humanismi- ja indi- vidualismideele. Sellesse perioodi langes heliotsent- rilise maailmakäsitluse ja moodsa geograafia algus. Kasutusele võeti Gregoriuse kalender.

2. Alguksfaas kestis Euroopas XVIII sajandi keskpaigast 1870. aastateni. Kiire muutus homogeensuse suunas, arenesid välja ja kristalliseerusid vormilised rahvus- vahelised suhted. Kodanikest individide standardiseeru- mine. Kujunes välja konkreetsema inimkonna kontsept- sioon. Kiiresti arenesid rahvusvaheliste suhte ja kom- munikatsiooniga tegelevad organisatsioonid. Esile kerkis probleem mitteeuroopalike ühiskondade tunnus- tamisega rahvusvahelisse ühiskonda. Päevakorralla tõu- sis vaidlus natsionalismi ja internatsionalismi üle.

3. Tõusuperiood kestis 1870. aastatest 1920. aastate alguseni. Arenes välja globaalse ühiskonna kontsept- sioon. Esile kerkis rahvusliku ja personaalse identifitseerimise teema. Rahvusvahelisse ühiskonda hakati lugema mõningaid väljaspool Euroopat paiknevaid ühiskondi. Suurenes globaalne kommunikatsioonisüsteem. Kasvas ülemaailmsete liikumiste arv. Globaalsete võistluste areng – olümpiamängud, Nobeli

preemia. Rahvaste Liiga.

4. Hegemoonia eest võitlemise faas kestis 1920. aastate algusest 1960. aastate keskpaigani. Vaidlused ja sõjad nõrgalt kinnistunud globaliseerumisprotsessi ter- minite üle. Ülemaailmsed konfliktid. ÜRO.

5. Ebakindluse faas kestis 1960. aastatest 1990. aastate kriisitendentside ilmnemiseni. Kolmanda maailma kontseptsioon ja globaalne teadvuse levik 1960. aastate lõpus. Kuu hüüvamine. Postmaterialistlike väärtuste teadvustamine. Külma sõja lõpp ja tuumarelvade levik. Globaalsete institutsioonide järsk kasv. Multikulturalism ja poliüetnilisus. *Civil Rights*. Bipolaarsuse lõpp. Maailmakodanike ühiskond. Ühinemine globaalsesse meediasüsteemi.

Globaalse teadvuse teke on tihedalt seotud sotsiaalse ruumi mõistega, mille tähendus on muutunud oluliselt pärast Ida- ja Kesk-Euroopa kommunistlike süsteemide kokkuvarisemist 1990. aastatel. Kadus eraldatus Ida ja Lääne vahel. Ühiskonnas avalduvaid nähtusi hakati nimetama mõistetega, mille tähendus oli ühene kõikjal.

Teine mõiste, mis seondub globaalse teadvuse kujune- misega, on sotsiaalne aeg. Mõistet "sotsiaalne aeg" võib tõlgendada ideede leviku kiirusena. Sotsiaalse aja mõiste muutumisele on aidanud kaasa eelkõige kommunikatsioonitehnoloogiline areng. Kaasaegne telekommunikatsioon ja internet pakuvad uusi võimalusi suhtlemiseks. Inimesed on üha vähem sõltuvad geograafilisest ruumist.

Globaalse teadvuse puhul võib eristada avatud ja var- jatud tasandit. Avatud globaalne teadvus tähendab globaalse tunnetuse teket, mille iseloomulikumaks tun- nuseks on "meie" mõiste tähenduse muutumine. Rahvusliku "meie" kõrvale on tekkinud idee, mille sisuks on globaalne "meie".

Avatud tasandil tähendab globaliseerumine eelkõige seda, et riigid pööravad rahvuslikest-riiklikest väärtustest enam tähelepanu globaalsetele väärtustele: nt. võitlus vaesuse, tööpuuduse, sotsiaalse tõrjutuse, kliima soojenemise jms. vastu. Tegemist on väärtustega, mille kaitsmine ja säilitamine sõltub riikide kokkulepetest.

Avatud globaliseerumist võib defineerida ka nii-öelda positiivse globaliseerumisena. See avaldub globaalse suhtelisuse kaudu (*relativization*), mille tagajärjel mine- tavad senise tähenduse rahvusühiskonnad ja individid ning esile tõusevad ideed inimkonnast ja ühiskondade maailmasüsteemist.

Avatud globaalse teadvuse korral toimub teadlik ühiskondade suhestumine, mis leiab aset tiheneva läbikäimise tõttu. Sellise suhestumise lõppfaasis mine- tavad üksikühiskonnad oma eksistentsiaalse tähtsuse, st. individuaalühiskonnad muutuvad problemaatiliseks (vt. joonis nr. 1).

Sellise suhestumise tagajärjel muutub oluliseks ühiskondade maailmasüsteem ehk nn. kokku- leppeühiskond. Üks olulisemaid vastuolusid on reaalsuse roll sellises maailmakorras, mis tuleneb erinevate ühiskondade kaalukusest maailmapoliitikas. Teine oluline muutus leiab aset üksikindiviidi tähendu- ses. Kui individuaalühiskonnas on kesksel kohal inimene, tema heaolu, siis ühiskondade maailmasüs- teemis leiab aset üksikindiviidi identiteedi suhestu- mine, mis viib selleni, et üksikindiviidi käsitletakse inimkonna liikmena.

Varjatud globaalse teadvuse all tuleb mõista ideede ja materiaalsete väärtuste teadvustamata levikut globaalses ruumis. See on nn. negatiivne globaliseeru- mine, mis on kaasnud ülemaailmse kommert- sialiseerumisega ja uute turgude hüvamisega.

Tormiline kommertsialiseerumisprotsess leidis aset 1980. aastatel seoses parempoolsete võimuletulekuga Lääne-Euroopas. Eriti kiire oli see televisioonis. Regio- naalsed raamid lagunesid ning televisioon muutus glo- baalseks. Suured teened on siin R. Murdochil, S. Ber- lusconil ja T. Turneril, kes asusid looma globaalseid meediaimpeeriume. Sellega kaasnes esmalt auditoriu- mi, teisalt turgude suurem haaratus. (Galuško, 1991: 10)

Kui avatud globaalne teadvus rõhub ideele, siis var- jatud globaalne teadvus materiaalsetele väärtustele ja nende müügiideoloogiale. Materiaalseteks väärtusteks on siin üldjuhul globaalsele areenile väljunud lokaalkul- tuuride materiaalsed väärtused, näiteks hiina restoranid (Hiinast), Nokia elektroonika (Soomest), tele-novelad (Venetsueelast, Mehhikost) jms. Lokaalkultuuri elemen- tide väljumist globaalsele areenile nimetatakse gloska- liseerumiseks (*glocalization* – Featherstone, 1990: 2).

Nii avatud kui varjatud globaalne teadvus avalduvad globaalsel väljal läbi viie sfääri (*scape*), mis ühtlasi on erinevate sotsiokultuuriliste subjektide interaktsiooni keskkonnaks (Appadurai, 1990: 296 – 300). Need on:

- 1) *ethnoscape* – inimeste kogum, mis moodustab liikuvat, muutuvat maailma: turistid, immigrandid, pagulased, põgenikud, võõrtöölised ning teised liikuva grupid ja inimesed;
- 2) *mediascape* – ajalehed, ajakirjad, TV, raadio, film suurema era- ja avaliku sfääri käsitluses;
- 3) *technoscape* – globaalne paigutus, tehnoloogia levik, kasvav suhete kompleks raha leviku, poliitiliste või- maluste ja oskustöölise vahel;
- 4) *finanscape* – rahaturud, börsid;
- 5) *ideoscape* – koosneb valgustusfilosoofia elementidest, mis sisaldavad ideid heaolust, vabadusest, õigusest, suveräänsusest, demokraatiast jms.

Selline globaalse välja jaotus sfäärideks annab põhjuse mõiste "globaliseerumine" erinevateks tõlgendusteks:

Majanduses tähendab globaliseerumine majanduslikku internatsionaliseerumist ja kapitalistlike turusuhete laienemist globaalsele areenile. Globaalne majandus on globaalse finantsi ja globaalse produktsiooni loodud süsteem. Majanduslik globaliseerumine tuleneb nii uuest kommunikatsioon- ja infotehnoloogiast kui ka transpordi, eeskätt lennunduse arengust (Raagmaa, 1996: 26-27). Teisalt tugevnevad üha enam rahvus- vahelised korporatsioonid (*transnational corporations* – TNC), mis kujundavad ümber majandusstruktuuri. Rahvasturgude asemel on integreeruv ja spetsialiseeruv globaalne majandus.

Ökoloogias tähendab globaliseerumine eelkõige üle- maailmsete keskkonnanähtude juhtimist valdava enamiku maailma riikide koostöös. Olulisemateks maailma öko- probleemideks on kasvahooneefekt, osoonikihi lagune- mine, maa- ja veereostus ning bioloogilise mitmekesis- use kahanemine liikide hävimise tõttu.

Rahvusvahelistes suhetes ilmneb globaliseerumine seeläbi, et poliitiliste diskussioonide rõhk on riikideva- helisel suhtlemisel ja globaalsel poliitilisel arengul. See avaldub välispoliitiliste kontaktide kujul.

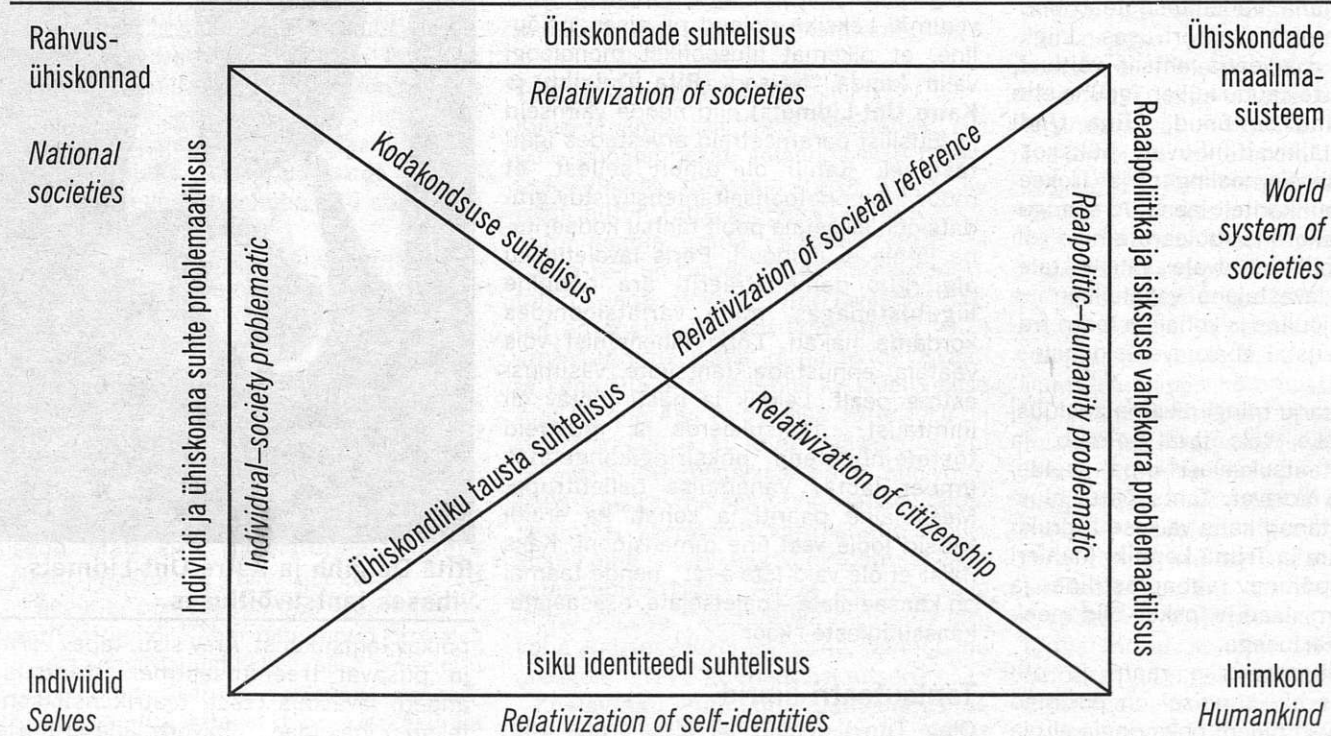
Sotsioloogias tähendab globaliseerumine ülemaailm- sete sotsiaalprobleemide teadvustumist, kus keskseks küsimuseks on vaeste ja rikaste riikide suurenev heaolulõhe. Olulisemad mured on vaesus, sotsiaalne tõr- jutus, tööpuudus, nälj jms.

Kultuuris on fookus globaalsel kommunikatsioonil ja ülemaailmsel kultuurilisel standardiseerumisel eelkõige ingliskeelse massikultuuri ja ameerikaliku elulaadi levi- ku kaudu (Raagmaa, 1996: 26-27). Tulemuseks on keeleline ja kultuuriline unifitseerumine, millega inglise keel on kujunenud maailmakeeleks.

Ajaloo viitab globaliseerumisele globaalse kultuuri mõiste kontseptualiseerumine.

Teoreetiliselt on teadlased üritanud luua ka globaalse maailmakorra mudeleid. Üks tuntumaid on Roland Robertsoni käsitlus. Oma kogumikus "Globalization" pakub ta välja neli maailmakorra tüüpi, mis tekivad sot- siokultuuriliste subjektide globaalse interaktsiooni taga- järjel (Robertson, 1992: 78-79).

1. Globaalne kogukond 1 (*Global Gemeinschaft 1*) – maailm on korraldatud vaid suletud süsteemide vormis. Selle kujutluse sümmeetrilise versiooni kohaselt on sot- siaalsed kogukonnad kultuuriliste traditsioonide, insti- tutsioonide jms. väärtusteterminite poolt võrdsed. Asümmeetrilise versiooni kohaselt peab vähemalt üks sotsiaalne kogukond end teistest tähtsamaks. Kogukonnad, kes toetavad globaalset "relativismi", kuid rõhutavad oma traditsioonide pühadust, kuuluvad süm- meetrilise kategooria alla; need, kes väidavad endal ole-

Robertsoni globaliseerumise mudel (Robertson, 1992: 27)

vat "saatuse" poolt ette määratud juhtrolli, kuuluvad asümmeetrilise kategooria alla. Mõlemad suunad rõhutavad ideed, et indiviid võib rahulikult elada vaid selgelt piiritletud sotsiaalses ühiskonnas.

2) Globaalne kogukond 2 (Global Gemeinschaft 2) – globaalne kord peitub ülemaailmse ühiskonna terminites. Erinevalt sümmeetrilisele-asümmeetrilisele jaotusele *Gemeinschaft 1* puhul, eksisteerivad siin maailmakäsitluse tsentraliseeritud vormid, mille kirjanduslik väljendus on "globaalne küla". Tsentraliseeritud vorm eeldab ülemaailmset Durkheimi "kollektiivset südame-tunnistust", detsentraliseeritud vorm aga väidab, et globaalne ühiskond on võimalik ka enamatel pluralistlikel alustel. Kujutus *Global Gemeinschaft 2* tõstab esile inimkonna kui olulisima subjekti tervikliku maailma kujunemises.

3. Globaalne ühiskond 1 (Global Gesellschaft 1) – globaalne olukord kui avatud ühiskondade rida koos selles aset leidvate tähelepanuväärsete sotsiaalsete muutustega. Sümmeetriline versioon vaatlleb kõiki ühiskondi poliitiliselt võrdseina ja vastastikku kasutavatena. Asümmeetriline versioon tõstab esile domineeriva või hegemonilise ühiskonna, mis mängib maailma ülalpidamisel strateegiliselt märkimisväärset rolli. Mõlemal juhul on rahvuslikud ühiskonnad moodsa globaalse olukorra moodustajateks.

4. Globaalne ühiskond 2 (Global Gesellschaft 2) – globaalne ühiskond on saavutatav üksnes formaalsete plaanipäraste maailmaorganisatsioonide baasil. Tsentraliseeritud versiooni aluseks on tugev üleloomulik korrastatus, detsentraliseeritud versioon vaatlleb globaalset ühiskonda globaalsel tasandil oleva föderatsiooniina.

Globaalkultuuri ideelist ulatust on võimalik määratleda vaid rahvusluse idee hajumise kaudu. See on üsnagi keeruline. Märksa kergem on fikseerida kultuuri materiaalsel globaliseerumist. Sel juhul on kultuurilise globaliseerumise aluseks majanduslik globaliseerumine. Ettevõtted toodavad globaalselt ühte ja sama toodangut, mis toob kaasa selle, et tarbijaskond hakkab sarnanema elustiili, käitumise ja kultuuri poolest. (Morley ja Robins, 1995: 111)

Globaalse kultuuri aluseks on kultuurilised tooted, mis on kogunenud globaalsele areenile erinevatest maailma paikadest. Sellega on nad muutunud kosmopoliitse turu tarbeesemeteks: maailmamuusika, maailmakirjandus, turism, kunst, mood, toiduvalmistamisviisid, kino jms.

"Globaalne etniliste turgude kasv on näide globaalsete segmentide standardiseerumisest," nendivad Briti sotsiaalteadlased Kevin Robins ja David Morley. "Igal pool on hiina toit, kantri- ja diskomuusika, pitsa ja jazz. Globaliseerumine ei tähenda üksikute etniliste segmentide lõppu, see tähendab nende laienemist ülemaailmsetesse proportsioonidesse" (Morley ja Robins, 1995: 113).

Selle määratluse kohaselt on globaalkultuuri näol tegemist nii-öelda kaubandusliku asenduskultuuriga, mille perspektiiviks on saada kergesti ligipääsetavaks standardiseeritud aseaineks, mis peab asendama iga individuaalset traditsiooni ning mida võib toota odavalt ja suurel hulgal (Raud, 1995: B4). Sellise asenduskultuuri teeb globaalseks see, et tal puudub päritolu.

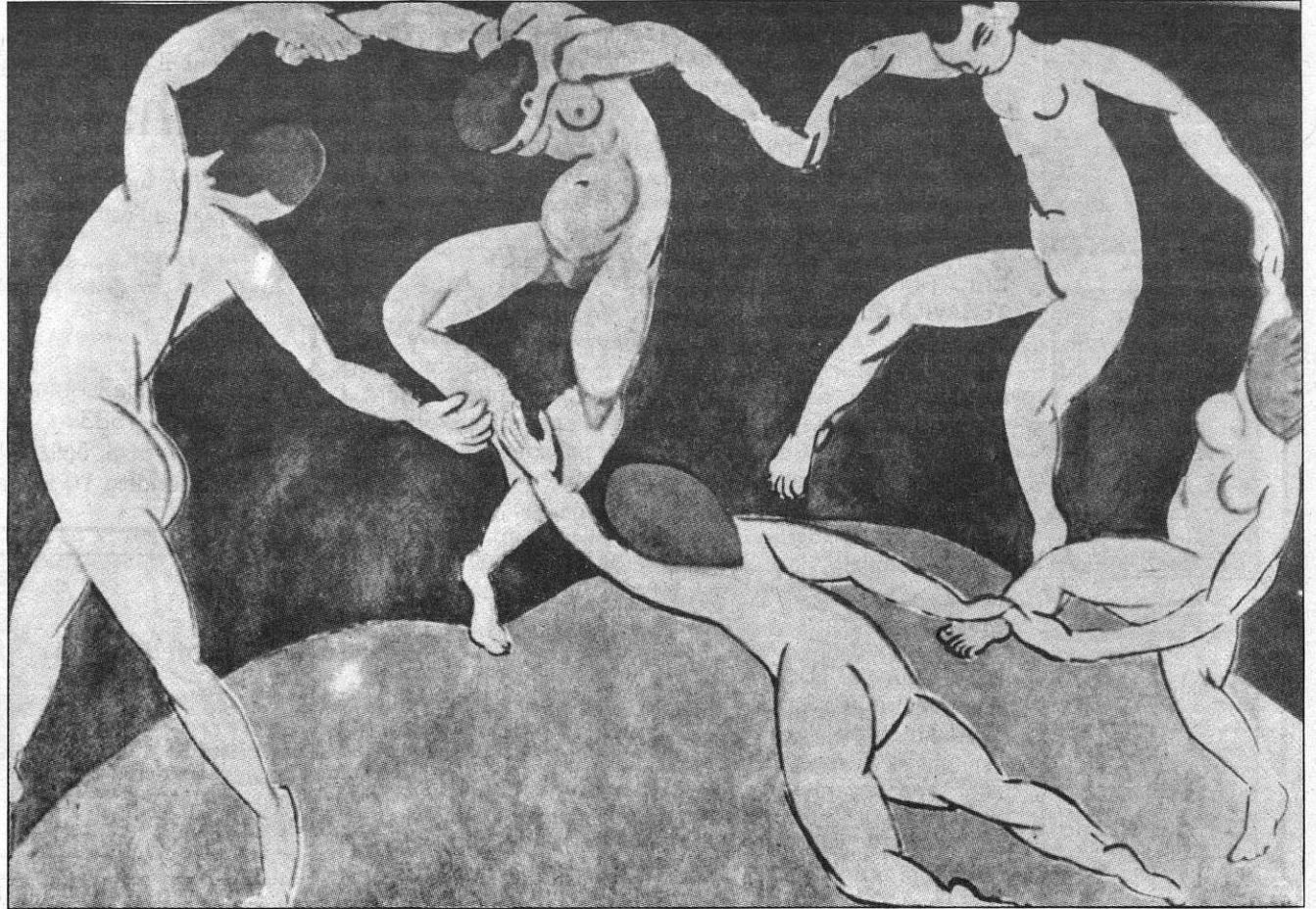
Teine baasmõiste globaalse välja kõrval on akultureerija. Akultureerija on jõulise kultuuri ideoloogia, mis avaldab oma positsiooniga survet nõrgematele kultuuridele. Amerikanismi puhul on akultureerijaks USA inimõigustel, demokraatial ja liberalismil põhinev ideoloogia, mis levib tänu Ameerika Ühendriikide tugevale positsioonile maailmas.

Globaliseerumisel on akultureerijaks globaalkultuur – metakultuur (Robertson, 1992: 34), mis sisaldab ideid maailmast kui ühest tervikust. Globaalkultuuri levikule aitavad kaasa globaalpoliitikas ja majanduses domineerivad suurriigid.

Erinevus varasemast kultuuriimperialismist seisneb selles, et varem tugines kultuuriline domineerimine etnilistele ideoloogiatele nagu Prantsuse, Vene, Inglise kultuur. Tänapäeval on domineerimine mitte-rahvuseline ja tugineb supranatsioonalsele, universaalsele mõistele nagu kapitalism, sotsialism (Smith, 1990: 176).

Eesti kultuuri globaliseerumisel võib eristada kahte suunda. Ühelt poolt on võimalik otsene globaliseerumine, kus globaalsed ideed jõuavad Eestisse vahetu kontakti käigus, teisalt aga filtreeritud globaliseerumine, kus globaalsed ideed levivad Eestisse euroopastumise kaudu.

Otsene globaliseerumine on domineeriv peamiselt meedia ja tehnoloogia globaliseerumises, filtreeritud globaliseerumine aga poliitilises, majanduslikus ja teaduslikus globaliseerumises.

Henri Matisse. Tants. 1909.

Globaliseerumise indikaatorid Eesti ühiskonnas.

Institutsioonid	Globaliseerumise indikaatorid
MAJANDUS	ühiskonna kujunemine osaks globaalsest turust, ülemaailmsete korporatsioonide osakonnad Eestis, ülemaailmsete finantsturgude mõju Eesti rahaturule, ülemaailmne turism, rahvusvahelised maksekaardid, kasvav väliskaubanduse ja välisinvesteeringute maht
POLIITIKA	viisavabadus paljude riikidega, Eesti parteide koostöö teiste riikide vennasparteidega, osalemine ülemaailmsetes organisatsioonides (nt. ÜRO, ROK jt.) ja rahuvalveoperatsioonides, konventsioonid globaalsete probleemide lahendamiseks (Iraagi kriis, narkomaania leviku piiramine, kloonimise keelustamine jms.), Eesti saatkonnad välismaal ja välisriikide saatkonnad Eestis
MEEDIA	satelliittelevisioon, ligipääs internetile, geograafiliselt mitmekesise materjali esinemine meedias, globaalsed reklaamiagentuurid ja globaalne reklaam Eestis, globaalsete väärtuste levitamine
HARIDUS, TEADUS	globaalsetes uurimisprogrammides, tegelemine globaalsete probleemidega (narkomaania, AIDS, osooni vähenemine, energiasääst jms.), hariduse omandamine interneti vahendusel, inglise keel kui maailmakeel
TEHNOLOOGIA	ülemaailmne infovõrk internet, elektrotehnika ja kompuutertehnoloogia areng, liitumine ülemaailmsete standardisüsteemidega
KULTUUR	kultuuri kommersialiseerumine, kerge-muusikatööstuse areng, tõlkekirjanduse osakaalu kasv, ülemaailmsed vabaaja veetmise vormid, postmodernism, globaalsed tähtpäevad (nt. suitsetamisevastane päev, AIDSi ohvrite mälestamise päev), uued subkultuurid (interneti, seksuaalvähemuste subkultuur jt), uued väärtused – individualism, kosmopolitism, egotsentrism, mobiilsus

Globaliseerumise tagajärjel on Eesti ühiskonnas avaldunud mitmed tunnused, mis fikseerivad globaalse sidususe. Eestisse on jõudnud sellised globaalsed korporatsioonid nagu Coca-Cola ja McDonald's, riik osaleb rahuvalveoperatsioonides Bosnias ja Liibanonis, Eesti on liitunud keskkonnasäästmise konventsioonidega jms. Globaliseerumine on avaldunud nii ühiskonna kui terviku, aga ka üksikindiviidi tasandil.

Globaliseerumine on kultuurikommunikatsioon, kus üks kultuur on saatja, teine vastuvõtja. See, milline on domineeriva kultuuri mõju retsipientkultuurile, sõltub 1) retsipientkultuuri avatusest, 2) retsipientkultuuri tugevusest.

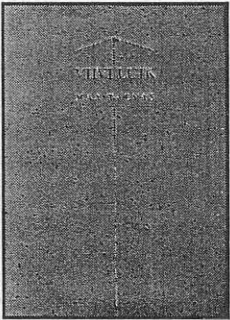
Eeldades seda, et kultuurilise globaliseerumise peamiseks allikaks on massimeedia, võib kultuuri globaliseerumist ühiskonna makrotasandil kujutada globaal- ja lokaalkultuuri vahelise interaktsioonina massimeedia kaudu.

RAIVO SUNI

Bibliograafia

- A. Appadurai, Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy, 1990. Global Culture: Nationalism, Globalization and Modernity, toimetanud M. Featherstone, SAGE Publications Ltd, London 1996.
- J. P. Arnason, Nationalism, Globalization and Modernity, 1990. Global Culture: Nationalism, Globalization and Modernity, toimetanud M. Featherstone, SAGE Publications Ltd, London 1996.
- M. Featherstone, Global Culture: An Introduction, 1990. Global Culture: Nationalism, Globalization and Modernity, koostanud M. Featherstone, SAGE Publications Ltd, London 1996.
- J. Friedman, (1995) Global System, Globalization and the Parameters of Modernity, Global Modernities, toimetanud M. Featherstone, S. Lash and R. Robertson, SAGE Publications Ltd, London 1997.
- R. I. Galuško, Zapadnoe televidenije I "massovaja kultura". Moskva 1991.
- D. Morley, K. Robins, Spaces of Identity: Global Media, Electronic Landscapes and Cultural Boundaries. London – New York. 1995.
- J. N. Pieterse, Globalization as Hybridization, 1995. Global Modernities, toimetanud M. Featherstone, S. Lash, R. Robertson, SAGE Publications Ltd, London 1997.
- G. Raagmaa, Majanduskeskkonna globaalsed muutused ja regionaalne areng. Maailm ja Eesti: Tulevikuarendid, koostanud K. Jaanson, K. Loogma, T. Pallo, K. Pungas, A. Purju, G. Raagmaa, B. Tamm, R. Vilu, Tallinn/Tartu 1996.
- R. Raud, Elu kahaneval maal, Eesti Ekspress. 1995, 18. august nr. 32 (297).
- R. Robertson, Globalization: Social Theory and Global Culture, SAGE Publications Ltd, London 1992.
- R. Robertson, Mapping the Global Condition: Globalization as the Central Concept. Global Culture: Nationalism, Globalization and Modernity, koostanud M. Featherstone, SAGE Publications Ltd, London 1996.
- A. D. Smith, Towards a Global Culture?, 1990. – Global Culture: Nationalism, Globalization and Modernity, toimetanud M. Featherstone, SAGE Publications Ltd, London 1996.

RAAMATUTUTVUSTUS

Viivi Luik
MAA TAEVAS

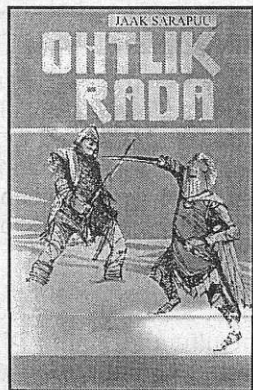
Eesti luuleklassika järjekordne suurteos: valikkogu, mis võtab kokku kogu luuletaja aastakümneid hõlmava loomingu – ajal, mil luuletaja ise on juba mujal, kirjutamas uusi ja teistsuguseid tekste, läbimas uusi ja teistsuguseid maailmu. Kujundanud Mari Kaljuste, Varrak, 1998, 228 lk.

Riina Täht
TERAVILJARAAMAT

Vaatamata kaanel leiduvale kahetsusväärsele trükiveale autori nimes – Riina, mitte Tiina! – on tegu usutavasti laialdast huvi pakuva raamatuga, mis kõneleb põluharimise ajaloost ning eri teraviljade paljudest kultuuriloolistest aspektidest, samuti teraviljade praktilisest tähtsusest ja tähendusest toidulaua. Raamatu teine osa sisaldab küllusliku, ligi kuuekümmne maa kööki tutvustava kokareseptide kogumi. Kujundaja Milvi Torim, toimetaja Ingrid Sõnajalg, korrektor Mare Lõokene. Aed, 1998, 92 lk.

Jaak Sarapuu
EESTI AJALOO LUGEMIK 2.osa

Käesolev lugemik on järg elmisel aastal ilmunud samanimelisele lugemikule. Teises osas tutvustatakse valikuliselt Eesti ajaloo materjale XVII sajandi algusest kuni tänapäevani. Lugemik on mõeldud nii põhikooli kui ka keskkooli (gümnaasiumi) õpilastele. Retsensendid Mati Laur ja Leili Närska, kujundanud Monika Järvekül, toimetaja ja korrektor Ülo Alo Vösar. Viljandi 1998, 193 lk.

Jaak Sarapuu
OHTLIK RADA

Kuues jutustus ajalooliste jutustuste sarjast "Uru kummalised seiklused muistses Eestis" viib koolipoiss Uru XIV sajandisse. Raamat pakub peale põnevuse ühtlasi vajalikku teavet Eesti ajaloo mõistmiseks. Retsensent Ain Mäesalu, kunstnik Monika Järvekül, toimetaja Ülo Alo Vösar. Viljandi 1998, 86 lk.

R o m a a n i v õ i s t l u s

L Õ P U S I R G E L

Tuletame meelde, et läheneb romaanivõistluse tähtaeg. Eesti Romaanifond palub **tööd saata** või **tuua** ajavahemikus 1. X – 1. XI aadressil: Linda Uustalu, Romaanifond, Harju tn. 1.

Eesti Romaanifond annab välja kolm auhinda. Võistlustööd esitada kahes eksemplaris, trükitult ja märgusõna all. Žürii koosseisu teeme teatavaks kaks nädalat enne võistlustööde esitamist.

Eesti Romaanifond

Hugo Mitt 11. X 1926 – 14. IX 1998

18. septembril, Tallinna XI graafikatriennaali avapäeval, tuhistati eesti vanema põlvkonna viljaka graafiku Hugo Miti põrm. Lahkus kunstnik, kes esinenud nii Tallinna graafikatriennaalidel (1974, 1980) kui ka rahvusvahelistel suurnäitustel, millest mainekaim Ljubljana rahvusvaheline graafikabiennaal (1969, 1985).

Hugo Miti tee estampgraafika juurde oli loogiline, kuid mitte päris sirgjooneline. Westholmi gümnaasiumi 1941. aastal lõpetanud nooruk astus järgmisel aastal Tallinna Kujutava- ja Rakenduskunsti Kooli, kuid lõpetas sõjaajast tingitud segaduste ja sõjajärgsete ümberkorralduste tõttu Tallinna Riikliku Tarbekunsti Instituudi 1949. aastal teatridekoratsiooni erialal. Järgnevad kümnekond aastat sisaldasid nii dekoraatoritööd Tallinna Draamateatris, õpetamist kunstikõrgkoolis kui tööd raamatuillustatorina. Viimasel alal suutis kunstnik tähelepanu äratada eeskätt silmapaistva joonistusoskusega. Raamatugraafikuna oli ta tegev paar aastakümnet, viljeldes samas estampgraafikat, mis moodustas tema loomingulise tööpäeva viimase nelja aastakümne peamise sisu.

Kunstniku loomediapasoon paljundusgraafikuna oli küllaltki lai ja väljendusvahendite poolest mitmekesine (mitmed sügav- ja kõrgrütkitehnikad ning lito). Peamine ning kunstnikule kõige südamelehedasem oli Eestimaa looduse kujutamine, tema graafika ainepiir ulatub Purekkari neemest Karisöödi küalani. Viimastel aastakümnetel sidus ta oma elu ja loomingut eeskätt Saaremaaga, saades Tagaranna olustikust ning saare loodusest inspiratsiooni arvukate realistlik-romantilise tundetooniga teoste loomiseks. Kõrvuti estampgraafikaga hakkas Hugo Miti huvi taas tõusma originaaljoonistuse vastu ning ta avastas enda jaoks uusi väljendusvõimalusi pastellmaalis.

Olles viljakas töömees kunstipöial, jäi Hugo Mitt loojaks, kelle loomingulist teed ei ehi aanimetused ega nimetamisväärsed preemiad. Kuid ta saavutas tunnustuse, mis saab osaks vähestele – Hugo Mitt tõusis kunstnikuks, kelle töid on eestlaste kodudes kõige arvukamalt. *Ars longa...*

Eesti Kunstnike Liit

TALLINNA KIRJANIKE MAJA MUSTA LAEGA SAALIS
Harju tänav 1

KIRJANDUSLIKUD KOLMAPÄEVAD

30. septembril kell 18

Pärllhall

Indrek Hirve luuleõhtu
ja uue raamatu esitlus.

Piletite tellimine ja info
telefonil 644 4583.

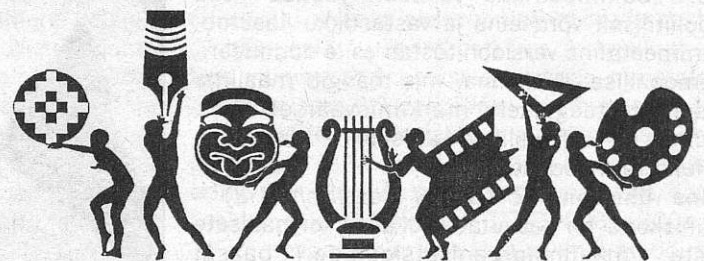
Piletid 25 krooni, õpilastele
ja pensionäridele 10 krooni.

Järgmised kirjanduslikud kolmapäevad:
7. oktoobril Soome kirjanduse
õhtu Soome Kirjanike Liidu
osavõtul

Üritusi toetavad
Eesti Kultuurkapital
Avatud Eesti Fond
Rahvuskultuuri Fond
Tallinna Kultuuriamet
Sõnumileht

Eesti Kirjanike Liit

K U L T U U R K A P I T A L

Arhitektuuri sihtkapitali aastapreemiad.

Tunnustamaks silmapaistvaid saavutusi arhitektuuri alal ning ergutamaks Eesti arhitektuurielul annab Eesti Kultuurkapitali arhitektuuri sihtkapital ka sel aastal välja **arhitektuurialased aastapreemiad**.

Arhitektuuri sihtkapitali aastapreemiaid on kolm:

arhitektuurse objekti preemia

sisekujunduse preemia

arhitektuurialase tegevuse preemia

Preemiakandidaate võivad esitada kõik arhitektuuriga seotud organisatsioonid, ühingud ning üksikisikud. Žüriil on õigus aastapreemiad ümber jagada ning vastavate tööde puudumisel jätta aastapreemia välja andmata.

Kirjalikke ettepanekuid (vabas vormis tekst põhjenduseks piisavate materjalidega) kandidaatide kohta võetakse vastu **kuni 30. oktoobrini k. a. Kultuurkapitali kantseleis Suur-Karja 23, 10148 Tallinn, tel. 446 922 või 6314 082.**

Arhitektuuri sihtkapitali nõukogu

O Ü K A R I N E R

17. oktoobril algab Pirita tee 26

KUIVKOMPOSITSIIONIDE JA TAIMEDISAINI KURSUS

Kursus kestab kaks kuud.

Juhendab mitmekordne Eesti lilleseade meister **Erkko Liiv**.

Osavõtjatele tutvustatakse lilleseade ja taimedisaini põhialuseid ning tehakse praktilisi töid (70 tundi).

Osavõtutasu on 4450 krooni, mis sisaldab ka kõigi tööks vajalike materjalide ja lõunasöögi maksumuse.

Tehtud tööd jäävad kursustelastele.

Eelregistreerimine tööpäeviti kl. 9 – 16 telefonil 6259 588.

RAKVERE TEATRI

OKTOOBRIKU MÄNGUKAVA

R, 2. X kl. 19 Jaroslav Hašeki **"Vahva sõdur Švejik"** (esietendus). Lav. Ain Prosa.

P, 4. X kl. 17 **"Vahva sõdur Švejik"**.

E, 5. X kl. 11 Astrid Lindgreni **"Pipi Pikksukk"** Vanemuise väikeses majas. Lav. Aare Laanemets.

E, 5. X kl. 19 **"Vahva sõdur Švejik"** Vanemuise väikeses majas.

T, 6. X kl. 12 **"Pipi Pikksukk"**.

K, 7. X kl. 12 **"Pipi Pikksukk"**.

N, 8. X kl. 19 Charles Laurence'i **"Minu armas paksuke"**. Rühmatööna valminud lavastus.

R, 9. X kl. 19 William Gibsoni **"Kahekesi kiigel"** väikeses saalis. Lav. Toomas Suuman.

E, 12. X kl. 19 **"Vahva sõdur Švejik"**.

E, 12. X kl. 19 Arthur Milleri **"Hind"** Tõrva kiriku kammer-saalis. Lav. Peeter Raudsepp.

K, 14. X kl. 13 **"Pipi Pikksukk"** Haapsalu kultuurikeskuses.

K, 14. X kl. 19 **"Vahva sõdur Švejik"** Haapsalu kultuurikeskuses.

N, 15. X kl. 17 **"Pipi Pikksukk"**.

R, 16. X kl. 12 **"Pipi Pikksukk"** Keila kultuurikeskuses.

R, 16. X kl. 19 **"Minu armas paksuke"** Keila kultuurikeskuses.

P, 18. X kl. 13 **"Hind"** väikeses saalis (soodusetendus).

E, 19. X kl. 12 **"Pipi Pikksukk"** Lihula kultuurimajas.

E, 19. X kl. 19 **"Minu armas paksuke"** Lihula kultuurimajas.

T, 20. X kl. 19 **"Kahekesi kiigel"** väikeses saalis.

K, 21. X kl. 12 **"Pipi Pikksukk"**.

R, 23. X kl. 19 Max Frischi **"Don Juan ehk Armastus geomeetria vastu"** (viimane etendus statsionaaris!). Lav. Ain Prosa.

E, 26. X kl. 12 **"Pipi Pikksukk"** Eesti Draamateatris.

E, 26. X kl. 19 **"Vahva sõdur Švejik"** Eesti Draamateatris.

T, 27. X kl. 19 **"Minu armas paksuke"**.

T, 27. X kl. 19 **"Hind"** väikeses saalis.

R, 30. X kl. 19 V. Nabokovi, A. Getmani **"Kuningas, Emand, Soldat"** (viimane etendus!). Lav. V. Gvozdkov.

Piletite tellimine Rakvere teatri kassast E – R kl. 10 – 16, tel. 8 232 246 16 ja üks tund enne etendust. Gruppidele ja pensionäridele hinnasoodustus. Üksikmüük Tsentrumi ostukeskuse joogiasakonnas. Ööbimine teatri pansionaadis 8 232 246 18.

Rakvere Teater

PÄRNU ENDLA OKTOOBRIKUU MÄNGUKAVA

L, 10. X kl. 19 Hendrik Ibseni "Peer Gynt" (esietendus!). Lavastaja A. - E. Kerge.
E, 12. X kl. 19 "Ristumine peateega" ärklisaalis. Lavastaja Andres Noormets, kl. 19 "Boeing, Boeing!" Jõgeva kultuurimajas. Lavastaja Eero Spritt.
T, 13. X kl. 19 "Boeing, Boeing!" Mustvee kultuurikeskuses.
K, 14. X kl. 19 "Boeing, Boeing!" Põltsamaa kultuurimajas.
N, 15. X kl. 19 "Ristumine peateega" Tabivere rahvamajas.
R, 16. X kl. 19 "Boeing, Boeing!", kl. 19 "Ristumine peateega" Pala kultuurimajas.
L, 17. X kl. 19 "Kallid külalised". Lavastaja Raivo Trass, kl. 19 "Ristumine peateega" Laiuse seltsimajas.
P, 18. X kl. 19 "Maria Callase meistrkursus" Kuremaa lossi saalis. Lavastaja Ülo Vilimaa (Vanemuisest).
E, 19. X kl. 19 "Maria Callase meistrkursus" Põltsamaa kultuurimajas.
T, 20. X kl. 19 "Järgmisel aastal on õlu parem" ärklisaalis. Lavastaja Kaarel Kilvet, kl. 19 "Maria Callase meistrkursus" Jõgeva kultuurimajas.
K, 21. X kl. 19 "Minu õde siin majas" väikeses saalis. Lavastaja Madis Kalmet.
N, 22. X kl. 19 "Säärane soolikas ehk Kuidas Kreutzwald oma õnne leidis".
23. X kl. 19 "Peer Gunt".
L, 24. X kl. 19 "Peer Gynt".
kl. 19 "Minu õde siin majas" väikeses saalis.
E, 26. X kl. 19 "Maria Callase meistrkursus" Viljandi Ugallas.
T, 27. X kl. 19 "Minu õde siin majas" väikeses saalis.
K, 28. X kl. 19 "Kallid külalised".
kl. 19 "Minu õde siin majas" väikeses saalis.
N, 29. X kl. 19 "Jennifer ehk Doktoridilemma". Lavastaja Enn Keerd.
kl. 19 "Ristumine peateega" ärklisaalis.
R, 30. X kl. 19 "Kihnu Jõnn ehk Metskapten". Lavastaja Raivo Trass.
L, 31. X kl. 12 "Silver Üksilm".
kl. 19 "Kodanlasest aadlimees",
kl. 19 "Järgmisel aastal on õlu parem" ärklisaalis.

Kassa avatakse alates 1. oktoobrist E - L kl. 11 - 19, P puhkepäev. Info tel. 8 244 30 691.

VON KRAHLI TEATRI

OKTOOBRIKUU MÄNGUKAVA

R, 2. X kl. 19 "Libahunt". A. Kitzbergi näidendi ainetel. Lavastaja Peeter Jalakas.
L, 3. X kl. 15 "Libahunt" (reserveeritud).
P, 4. X kl. 15 Peda ballett.
P, 4. X kl. 19 "Libahunt".
E, 5. X kl. 19 "Libahunt".

N, 8. X kl. 19 tantsuetendus "Numbers stations" ("Numbrit jaamad").
R, 9. X kl. 19 "Numbers stations".
L, 10. X kl. 19 "Numbers stations".

E, 19. X kl. 19 "Graag" (esietendus). Autorid Ervin Õunapuu ja Toomas Hussar. Lavastaja Peeter Jalakas.

T, 20. X kl. 19 "Graag"
K, 21. X kl. 19 "Graag"
N, 22. X kl. 19 "Graag"
P, 25. X kl. 19 "Graag"
E, 26. X kl. 19 "Graag"
N, 29. X kl. 19 "Graag"
R, 30. X kl. 19 "Graag"

NB! Nüüd Von Krahli teatris eelmüügist ostetud piletid odavamad! Tutvu ka teiste soodustustega. Piletite tellimine ja info tel.

Eesti Draamateater

OKTOOBRIKUU MÄNGUKAVA

N, 1. X kl. 19 Ray Cooney' "Pereringmäng", kl. 19 Caryl Churchilli "Tipptüdrukud" väikeses saalis.
R, 2. X kl. 19 Peter Whelan'i "Rohuvoodi", kl. 19 Thomas Bernhardi "Harjumuse jõud" (lääbimäng) väikeses saalis.
L, 3. X kl. 19 William Shakespeare'i "Kuningas Richard Kolmanda tragöödia", kl. 19 "Harjumuse jõud" (esietendus) väikeses saalis.
P, 4. X kl. 19 Tom Stoppardi "Armastuse leiutajad" (esietendus), kl. 19 "Harjumuse jõud" väikeses saalis.
T, 6. X kl. 19 "Armastuse leiutajad", kl. 19 "Harjumuse jõud" väikeses saalis.
K, 7. X kl. 19 "Armastuse leiutajad", kl. 19 "Harjumuse jõud" väikeses saalis.
N, 8. X kl. 19 Ivan Menchelli "Kalmistuklubi", kl. 19 Toomas Hussari - Ervin Õunapuu "Tule minuga lendama" väikeses saalis.
R, 9. X kl. 19 "Rohuvoodi", kl. 19 Merle Karusoo "Kured läinud, kurjad ilmad" väikeses saalis.
L, 10. X kl. 19 "Pereringmäng", kl. 19 "Tipptüdrukud" väikeses saalis.
P, 11. X kl. 12 "Kuningas Richard Kolmanda tragöödia", kl. 19 "Armastuse leiutajad", kl. 19 Edward Albee' "Kolm pikka naist" väikeses saalis.

T, 13. X kl. 19 Per O. Enquisti "Tribaadide õõ" väikeses saalis.
K, 14. X kl. 19 "Tribaadide õõ" väikeses saalis.
N, 15. X kl. 19 "Pereringmäng", kl. 19 "Tribaadide õõ" väikeses saalis.
R, 16. X kl. 19 "Armastuse leiutajad", kl. 19 "Harjumuse jõud" väikeses saalis.
L, 17. X kl. 19 John B. Priestley' "Inspektor tuleb", kl. 19 "Harjumuse jõud" väikeses saalis.
P, 18. X kl. 19 "Kalmistuklubi", kl. 19 "Tule minuga lendama" väikeses saalis.
T, 20. X kl. 19 "Kolm pikka naist" väikeses saalis.
K, 21. X kl. 19 "Kolm pikka naist" väikeses saalis.
N, 22. X kl. 19 "Kured läinud, kurjad ilmad" väikeses saalis.
R, 23. X kl. 19 Yasmina Reza "Kunst" väikeses saalis.
L, 24. X kl. 19 "Tule minuga lendama" väikeses saalis.
P, 25. X kl. 12 Gaston Salvatore "Stalin" väikeses saalis, kl. 19 "Pereringmäng", kl. 19 "Tipptüdrukud" väikeses saalis.
T, 27. X kl. 19 "Pereringmäng", kl. 19 "Stalin" väikeses saalis.
K, 28. X kl. 19 "Armastuse leiutajad", kl. 19 "Kunst" väikeses saalis.
N, 29. X kl. 19 "Inspektor tuleb", kl. 19 "Kolm pikka naist" väikeses saalis.
R, 30. X kl. 19 "Kunst" väikeses saalis.
L, 31. X kl. 15 Alfred Bradley' "Võlur Oz" (lääbimäng), kl. 19 "Stseenid ühest abielust" väikeses saalis.
Piletid müügil Eesti Draamateatri kassas iga päev kl. 9 - 19. info ja piletite tellimine tel. 443 378, kaubamaja piletikeskuses E - L kl. 9 - 21, P kl. 10 - 19. Info ja piletite tellimine tel. 6 40 0337.

OKTOOBRIKUU MÄNGUKAVA

N, 1. X kl. 19 "12 tooli".
R, 2. X kl. 19 "Patt" Keila kultuurimajas.
L, 3. X kl. 19 "12 tooli".
P, 4. X kl. 17 "Raharalli" Läänemaa kultuurikeskuses.
K, 7. X kl. 19 "Eile sündinud".
N, 8. X kl. 19 "Raharalli".
R, 9. X kl. 19 "Täitsa lõpp" (eesesietendus).
L, 10. X kl. 19 "Täitsa lõpp" (esietendus).
P, 11. X kl. 12 "Tuhat klouni" (õpilastele ja pensionäridele).
kl. 19.30 "Tuhat klouni".
T, 13. X kl. 19 "12 tooli".
K, 14. X kl. 19 "Täitsa lõpp".
N, 15. X kl. 19 "Eile sündinud".
R, 16. X kl. 19 "Raharalli".
L, 17. X kl. 19 "Täitsa lõpp".
P, 18. X kl. 19 "12 tooli".

T, 20. X kl. 18.30 "Tuhat klouni" Kohtla-Järve kultuurimajas.
K, 21. X kl. 19 "Täitsa lõpp".
N, 22. X kl. 19 "Patt".
R, 23. X kl. 19 "Victor ehk Kuldne Võit ja Taeva Lasted võim" (esietendus).
L, 24. X kl. 19 "Victor ehk Kuldne Võit ja Taeva Lasted võim".
P, 25. X kl. 12 "12 tooli" (õpilastele ja pensionäridele).
kl. 19 "12 tooli".
K, 28. X kl. 19 "Victor ehk Kuldne Võit ja Taeva Lasted võim".
N, 29. X kl. 19 "Tuhat klouni".
R, 30. X kl. 19 "Eile sündinud".
L, 31. X kl. 19 "Täitsa lõpp".
Info ja tellimused (Sakala 12-1) tel. 448 408, E - R kl. 10 - 16. Piletid müügil üks kuu ette: Sakala keskuses (Sakala 3) E - L kl. 14 - 19, P üks tund enne etenduse algust. Vanalinnas kassas (Kullassepa 2) E - L kl. 10 - 18, kaubamaja piletikeskuses (Gonsiori 2) E - L kl. 9 - 21, P kl. 10 - 19, City kaubanduskeskuses piletilevi (Ahtri 12) E - R kl. 10 - 19, L kl. 10 - 17.

ENE DRAAMA- TEATRI MÄNGUKAVA

SEPTEMBER

L, 26. IX kl. 18 hooaja avamine "Tagahoovis" (esietendus!).
T, 27. IX kl. 18 "Tagahoovis".
T, 29. IX kl. 19 "Emigrandid".
K, 30. IX kl. 19 "Emigrandid".

OKTOOBER

N, 1. X kl. 18 "Äbarik" peeglisaalis.
R, 2. X kl. 19 "Tagahoovis".
L, 3. X kl. 18 "Scapini kelmused".
P, 4. X kl. 18 "Armukadedusrohi".
T, 6. X kl. 18 "Äbarik" peeglisaalis.
K, 7. X kl. 19 "Emigrandid".
N, 8. X kl. 19 "Intiimne komöödia".
R, 9. X kl. 19 "Pygmalion".
L, 10. X kl. 18 "Tagahoovis".
P, 11. X kl. 18 Tuluohtu! "Liblikad on vabad".

T, 13. X kl. 18 "Padaemand" peeglisaalis.
K, 14. X kl. 18 "Padaemand" peeglisaalis.
R, 16. X kl. 19 "Päikeseloojangu puistee" (esietendus!).
L, 17. X kl. 18 "Päikeseloojangu puistee".
P, 18. X kl. 18 "Päikeseloojangu puistee".
E, 19. X kl. 19 R. Viktjuki meistrklass.
T, 20. X kl. 19 R. Viktjuki meistrklass.
K, 21. X kl. 18 "Daam koerakesega" peeglisaalis.
N, 22. X kl. 19 "Emigrandid".
R, 23. X kl. 19 "Tagahoovis".
L, 24. X kl. 18 "Marianne'i kapriisid".
T, 27. X kl. 18 "Daam koerakesega" peeglisaalis.
K, 28. X kl. 18 "Äbarik" peeglisaalis.
N, 29. X kl. 19 "Armukadedusrohi".
R, 30. X kl. 19 "Scapini kelmused".
L, 31. X kl. 18 "Leekrüübe".
LASTELE
N, 24. IX kl. 11 "Tuhkatriinu".
P, 4. X kl. 12 "Tuhkatriinu".
P, 11. X kl. 12 "Saabastega kass".
Kassa Vabaduse väljak 5 avatud T - R kl. 12 - 19, L, P kl. 11 - 18, tel. 641 8246.

OKTOOBRIKUU MÄNGUKAVA

N, 1. X kl. 17 P. L. Traversi, K. Kilveti "Mary Poppins" suures saalis. Lavastaja Ivo Eensalu.
R, 2. X kl. 19 Marc-Gilbert Sauvajoni "Ciao!" Ugala väikeses saalis. Lavastaja Arvi Mägi.
L, 3. X kl. 17 Kalju Komissarovi "Saabastega kass" Ugala suures saalis. Lavastaja Kalju Komissarov.
E, 5. X kl. 19 August Kitzbergi "Kosjasõit" Ugala suures saalis. Lavastaja Andres Lepik.

T, 6. X kl. 19 "Kosjasõit" Ugala suures saalis, kl. 15 James Matthew Barrie' "Peeter Paan" väikeses saalis. Lavastaja Kristi Teemusk.
K, 7. X kl. 19 Lev Tolstoi "Elav laip" suures saalis. Lavastaja Kalju Komissarov.
N, 8. X kl. 19 Astrid Saalbach'i "Tantsutund" väikeses saalis. Lavastaja Andres Lepik.
R, 9. X kl. 19 Friedrich Schilleri "Maria Stuart" suures saalis. Lavastaja Andres Lepik.
L, 10. X kl. 19 James Krüssi, Peeter Tammearu, Andres Noormetsa "Timm Thaler" suures saalis. Lavastaja Andres Noormets.
kl. 12 Sigurd Hoeli "Patused suvepäikese all" väikeses saalis. Lavastaja Katri Kaasik-Aaslav.
E, 12. X kl. 15 Hans Nordbergi "Üks mees: Roheline" suures saalis. Lavastaja Andres Noormets.

OKTOOBRIKUU MÄNGUKAVA

N, 1. X kl. 19 S. Prokofjevi - M. Murdmaa ballett "Romeo ja Julia".
R, 2. X kl. 19 G. Verdi ooper "La Traviata".
L, 3. X kl. 12 T. Raadiku muusikal "Puhh".
L, 3. X kl. 19 "Romeo ja Julia".
P, 4. X kl. 14 "La Traviata".
K, 7. X kl. 19 J. Straussi operett "Viini veri".
N, 8. X kl. 19 M. Murdmaa - A. Skrabini ballett "Tuleingel".
R, 9. X kl. 19 G. Bizet' ooper "Carmen".
L, 10. X kl. 12 T. Raadiku muusikal "Puhh".
L, 10. X kl. 19 P. Tšaikovski "Uinu kaunitar".
P, 11. X kl. 14 "Carmen".
N, 15. X kl. 19 "La Traviata".
R, 16. X kl. 19 L. Minkuse ballett "Don Quijote".
L, 17. X kl. 19 "La Traviata".
P, 18. X kl. 14 T. Raadiku "Puhh" (viimast korda).
K, 21. X kl. 19 J. Straussi operett "Viini veri".
N, 22. X kl. 19 "Tuleingel".

R, 23. X kl. 19 G. Verdi ooper "La Traviata".
L, 24. X kl. 19 "Don Quijote" (viimast korda).
P, 25. X kl. 14 O. Ehala lastemuusikal "Nukitsamees" (esietendus).
T, 27. X kl. 19 "Nukitsamees" (esietendus).
K, 28. X kl. 19 J. Straussi operett "Nahkhiir".
N, 29. X kl. 19 P. Tšaikovski "Uinu kaunitar".
R, 30. X kl. 19 G. Verdi ooper "Don Carlo" (taasesietendus!).
L, 31. X kl. 12 "Nukitsamees".
L, 31. X kl. 19 "Täna õhtul Kaie Kõrb".
Mängukavas võib ette tulla muutusi. Kassa avatud iga päev kl. 12 - 19, päevase etenduse korral üks tund enne algust, tel. 626 0215. Tellimused tööpäeviti tel. 626 0260 kella 10 - 16, faks 626 0246, e-mail: eve@opera.ee Tellimused hooajaringiselt. Info: info@opera.ee.
Piletid on müügil ka Tallinna kaubamaja piletikeskuses.
Grupisoodustused alates 16 inimesest - 10%, maakoolid ja lasteasutused alates 16 inimesest - 30% (välja arvatud "Nabucco", "La Traviata", "Carmen" ja operetietendused).

OKTOOBRIKUU MÄNGUKAVA

N, 1. X kl. 18 Rahvusvaheline muusikapäev. Raadio 4 otsesaade (reserveeritud).
R, 2. X kl. 18 avakontsert "Uus hooaeg uue klaveriga". Mängib Ralf Taal, laulavad Mati Palm (bass), Juhan Tralla (tenor), klaveril Tarmo Eesepere. Õhtut juhib Viktoria Jagomägi.
L, 3. X kl. 12 "See ongi suur muusika" kontsertkohtumise muusikakoolidele. Mängib ja vestleb Silver Brass. Kontserti juhib Priit Aimala (reserveeritud).
P, 4. X kl. 18 Kuldar Singi "Halleluuja" (esietekanne). Laulab Leili Tammell, klaveril Taissia Filippova, meenutused Ülle Singilt.
T, 6. X kl. 18 "Raimond Valgre 85. sünniaastapäeva õhtu". Laulavad Katrin Karisma, Tõnu Kilgas.
N, 8. X kl. 18 Eesti Richard Wagneri Ühing esitleb: stseene Wagneri ooperitest ning kammermuusikat Estonia ja Vanemuise solistide, Wagneri stipendiumi laureaatide esitusel.
P, 11. X kl. 14 "Elulõng. Tänuilikkusest". Külas Tallinna Toomkoguduse õpetaja Ivar-Jaak Salumäe, kammerkoor Laudate Dominum Anne-Mai Salumäe juhatusel. Kontsertkohtumist juhib Ene Pilliroog.
P, 11. X kl. 18 Kammermuusikat mängivad Kaupo Oit (kontrabass), Lea Leiten (klaver). Kavas Mozart, Beethoven, Brahms, Franck.
L, 17. X kl. 18 "Laulpäevaõhtu flöödi- ja harfimuusikaga". Mängivad Raivo Peaske ja Eda Peaske.
P, 18. X kl. 14 "Pühapäevakontsert opereti- ja

muusikaliviisidest". Esinevad Margit Saulep (sopran), Alar Haak (tenor), salongimuusika trio Jaan Laur (viul), Jaanus Juul (klaver), Mati Leibak (tšello).
L, 24. X kl. 13 "Muusikaõpetaja Villu Musting". Esinevad Nõmme muusikakooli klarneti ja saksofoniklassi solistid ja ansambliid (reserveeritud).
L, 24. X kl. 18 "Kohtumised swingis". Esinevad Aleksander Rjabov (klarnet), David Gološtšokin St. Peterburgist (viul, flügelhorn, klaver), Tiit Paulus (kitarr), Toivo Unt (bass), Aivar Vassiljev (löökpillid). Laulab Yvetta Raid. Kavas G. Gershwin jt.
K, 28. X kl. 18 näituskontsert "Art divertissement". Kunstnikud Anatoli Strakhov, Slava Semerkov, Sergei Dydko. Laulab Natalie Viks, mängivad Raivo Tafenau (saksofon), Ain Agan (kitarr), Raul Vaigla (bass).
N, 29. X kl. 18 "Kaks meest ooperist". Esinevad Rauno Elp (bariton), Ain Anger (bass). Klaveril Helin Kapten. Kavas aariaid ja duette Mozarti ja itaalia heliloojate ooperitest.
R, 30. X kl. 18 "Õhtused lood". Mängivad Ivo Juul (tšello), Norman-Ilis Reintamm (klaver). Kavas Bach, Schubert, Schumann, Chopin, Tšaikovski.
L, 31. X kl. 14 "Fjoridemia muusikat". Edvard Griegi muusikat esitavad Nadia Kurem (sopran), Tarmo Eesepere ja Ralf Taal (klaver) ning klaveriduo Liivi Suurmaa ja Kaarel Peaske.
Sissepääs Talveaeda 45. min. enne kontserdi algust. Pensionäridele ja õpilastele soodustused kassa müügil Estonia teatri kassas (tel. 626 0215) kümme päeva ette ja üks tund enne etenduse algust. Ühistellimused tel. 626 0210.

OKTOOBRIKUU MÄNGUKAVA

N, 1. X kl. 18 B. Brechti - K. Weilli "Kolmekrossiooper" põrgusaalis, Lai tn. 23.
R, 2. X kl. 18 J. Tätt "Ristumine peateega".
L, 3. X kl. 11 E. Uspenski - P. Tammearu "Onu Teodor, kass ja koer". Lav. P. Tammearu.
kl. 18 A. Tšehhovi "Pianoola ehk mehhaaniline klaver" 100. etendus! Lav. E. Nüganen.
P, 4. X kl. 15 J. Rohumaa - M. Tuulingu "Ainus ja igavene elu". Lav. J. Rohumaa.
T, 6. X kl. 18 J. Tätt "Ristumine peateega".
K, 7. X kl. 18 "Ristumine peateega".
N, 8. X kl. 18 A. Conan Doyle'i "Sherlock Holmes ja Doktor Watson". Lav. A.-E. Kerge.
R, 9. X kl. 18 "Kolmekrossiooper" põrgusaalis.
L, 10. X kl. 18 "Pianoola ehk mehhaaniline klaver".
P, 11. X kl. 13 "Kolmekrossiooper".
T, 13. X kl. 18 "Ainus ja igavene elu".
K, 14. X kl. 18 T. Johnsoni "Hüsteeria".
N, 15. X kl. 18 T. Stoppardi "Arkaadia".
R, 16. X kl. 18 "Arkaadia".
L, 17. X kl. 12 "Onu Teodor, kass ja koer", kl. 18 "Ristumine peateega".
E, 19. X kl. 18 "Arkaadia".

T, 20. X kl. 18 "Arkaadia".
K, 21. X kl. 18 "Hüsteeria".
N, 22. X kl. 18 "Arkaadia".
R, 23. X kl. 18 "Ristumine peateega".
L, 24. X kl. 12 "Onu Teodor, kass ja koer", kl. 18 "Sherlock Holmes ja Doktor Watson".
E, 26. X kl. 18 "Arkaadia".
T, 27. X kl. 18 "Arkaadia".
K, 28. X kl. 18 "Sherlock Holmes ja Doktor Watson".
N, 29. X kl. 18 "Pianoola ehk mehhaaniline klaver".
R, 30. X kl. 18 "Ristumine peateega".
L, 31. X kl. 18 Esietendus! J. Rohumaa "Noorem Edda ehk meresõitjad" põrgusaalis. Lav. J. Rohumaa.
Piletikassa (Lai 23, tel. 6411 174) E - R kl. 12. - 18, L ja P tund aega enne etenduse algust ainult algavale etendusele. Piletite eelmüük 15 päeva, etenduse mängupäeva kaasa arvates. Piletite ettetellimine tel. 6411 175 või 6411 174.

OKTOOBRIKUU MÄNGUKAVA

N, 1. X kl. 17 P. L. Traversi, K. Kilveti "Mary Poppins" suures saalis. Lavastaja Ivo Eensalu.
R, 2. X kl. 19 Marc-Gilbert Sauvajoni "Ciao!" Ugala väikeses saalis. Lavastaja Arvi Mägi.
L, 3. X kl. 17 Kalju Komissarovi "Saabastega kass" Ugala suures saalis. Lavastaja Kalju Komissarov.
E, 5. X kl. 19 August Kitzbergi "Kosjasõit" Ugala suures saalis. Lavastaja Andres Lepik.

T, 6. X kl. 19 "Kosjasõit" Ugala suures saalis, kl. 15 James Matthew Barrie' "Peeter Paan" väikeses saalis. Lavastaja Kristi Teemusk.
K, 7. X kl. 19 Lev Tolstoi "Elav laip" suures saalis. Lavastaja Kalju Komissarov.
N, 8. X kl. 19 Astrid Saalbach'i "Tantsutund" väikeses saalis. Lavastaja Andres Lepik.
R, 9. X kl. 19 Friedrich Schilleri "Maria Stuart" suures saalis. Lavastaja Andres Lepik.
L, 10. X kl. 19 James Krüssi, Peeter Tammearu, Andres Noormetsa "Timm Thaler" suures saalis. Lavastaja Andres Noormets.
kl. 12 Sigurd Hoeli "Patused suvepäikese all" väikeses saalis. Lavastaja Katri Kaasik-Aaslav.
E, 12. X kl. 15 Hans Nordbergi "Üks mees: Roheline" suures saalis. Lavastaja Andres Noormets.

T, 13. X kl. 19 "Ciao!" väikeses saalis.
K, 14. X kl. 19 Timo K. Mukka "Laul Sipirja lastest" suures saalis. Lavastaja Ingomar Vihmar.
N, 15. X kl. 19 "Patused suvepäikese all" väikeses saalis.
N, 15. X kl. 19 "Elav laip" Jõhvi kultuurikeskuses.
R, 16. X kl. 19 "Elav laip" Narva Energieetikus.
L, 17. X kl. 19 "Elav laip" Rakvere Draamateatris.
E, 19. X kl. 17 "Mary Poppins" suures saalis.
T, 20. X kl. 19 "Üks mees: Roheline" Eesti Draamateatris.
K, 21. X kl. 19 "Laul Sipirja lastest" Eesti Draamateatris.
N, 22. X kl. 19 "Elav laip" Eesti Draamateatris.

N, 22. X kl. 19 "Patused suvepäikese all" väikeses saalis.
R, 23. X kl. 19 "Maria Stuart" Eesti Draamateatris.
R, 23. X kl. 19 Eduard Vilde "Tabamata ime" väikeses saalis. Lavastaja Kalju Komissarov.
E, 26. X kl. 19 "Kosjasõit" Türi kultuurimajas.
T, 27. X, K, 28. X kl. 17 "Mary Poppins" suures saalis.
N, 29. X kl. 19 "Elav laip" suures saalis.
R, 30. X kl. 19 "Üks mees: Roheline" suures saalis.
L, 31. X kl. 17 "Saabastega kass" suures saalis.

Kassa avatud iga päev kl. 11 - 19, piletite tellimine tel. 8243 33 876.

KONTSERT

EESTI KONTSERT

L, 26. IX kl. 16 VÄRAVATORNIS "Euroopa maade seltskonnamuusika XVI – XVII saj.". Esineb Hortus Musicus. Kunstiline juht Andres Mustonen. Piletid 30, 60 krooni.

L, 26. IX kl. 19 ESTONIA KONTSEERDISAALIS kontserdisarja "Rootsi aeg 1998 – 1999" avakontsert.

P, 27. IX kl. 17 ESTONIA KONTSEERDISAALIS (kooliõpilastele) Malmö sümfooni-
Dirigent Gilbert Varga, - solist Håkan Hardenberger (trompet). Kavas Hillborgi "Vedel marmor" (esietekanne Eestis), Pärdi Concerto piccolo teemal B-A-C-H, Sandströmi Trompetikontsert nr. 2 (esietekanne Eestis), Bartóki Kontsert orkestrile. Piletid 75 – 250 krooni, õpilaste kontserdil 50 krooni (grupp alates 10 inimesest).

Kontserdisari "Rootsi Aeg 1998 – 1999". Malmö Sümfooni- ja Håkan Hardenbergeri kontserdiga Estonia kontserdisaalis algab ulatuslik kontserdisari "Rootsi Aeg 1998 – 1999", mis kestab tuleva suveni ning toob Eesti publiku ette valiku parimaid Rootsi sümfooniaorkestreid, ansambleid ning soliste. Sarja korraldavad Eesti Kontsert, Helihoiate Liit, Eesti TV, Eesti Raadio, Eesti Muusikaakadeemia Svenska Intitutet'i ja Svenska Rikskontserteri ning Volvo toetusel. Malmö sümfooniaorkester on pidevalt olnud rahvusvahelise muusikaelu fookuses oma laiahaardelise repertuaari ning kvaliteetsete plaadistustega. Schnittke Faust-kantaadi esiplaadistus (1989) võitis Prantsuse auhinna Diapason d'Or, 1995. aastal pälvis orkester Claudio Abbado ja Maurizio Pollini ees peaaugu Cannes Classical Awards sarjas, eelmisel aastal oli orkester ajakirja The Gramophone hinnagul aasta edukamate sümfooniaorkestreid hulgas. Sel kümnendil on orkestri peadirigendiks olnud James dePreist (1990 – 1994) ja Paavo Järvi (1994 – 1997), praegu on orkestri eesotsas esimene külalisdirigent Gilbert Varga. Malmölane Håkan Hardenberger on tunnustatumaid trompetivirtuoose maailmas. Ta on esinenud solistina kuulsaimate orkestreid ees ning tähtsaimatel festivalidel. Talle on pühendanud oma uusi teoseid Birtwistle, Ligeti, Henze, Rihm jpt. Royal Philharmonic Society tunnistas ta hooaja 1988/89 parimaks instrumentalistiks. Hardenberger on Londoni Kuningliku muusikakolledži ja Malmö konservatooriumi trompetiprofessor.

N, 1. X kl. 15 ESTONIA KONTSEERDISAALIS (reserveeritud) rahvusvaheline muusika-
päev, Eesti Riiklik Sümfooniaorkester. Solist Ivari Ilja (klaver), dirigent Andres Mustonen. Kavas Chopini Klaverikontsert nr. 1 e-moll op. 11.

N, 1. X kl. 20 ESTONIA KONTSEERDISAALIS rahvusvaheline muusikapäev. Eesti Riiklik Sümfooniaorkester, Eesti Rahvusmeeskoor, Oratooriumikoar. Solistid Ivari Ilja (klaver), Anssi Hirvonen (tenor). Dirigent Andres Mustonen. kavas Chopini Klaverikontsert nr. 1 e-moll op. 11, Berlioz "Te Deum". Piletid 50 – 150 krooni.

Eesti Kontserdi kassa on lahti E – R kl. 12 – 19, L kl. 12 – 17, P üks tund enne kontserdi algust. Pileteid on võimalik tellida hooaja kõikidele kontsertidele. Info tel. 644 3198.

Piletite broneerimine ja ühistellimine tel. 644 1308, faks 641 8304, e-mail: info@concert.ee

TALLINNA MUUSIKAKESKKOOL
P, 27. IX kl. 13 MUSTPEADE MAJA OLAVI SAALIS esinevad Laine Leichter ja Leho Karini tselloklassi õpilased.

NIGULISTE

Igal teisipäeval jazz

T, 29. IX kl. 18 ansambel Solist

Igal laupäeval kell 12 barokkmuusika kontsert
L, 26. IX kl. 12 Eesti Barokksolistid A. L. Poll (sopran), G. Maltizov (plokklööp), S. Maltizova (barokktšello), I. Sillamaa (orel). Kavas Bach, Couperin, Buxtehude.

TEATER

ESTONIA TEATER

R, 25. IX kl. 19 M. Murdmaa – A. Skrijabini ballett "Tuleingel" (esietendus!). Peaosades K. Kõrb ja V. Jansons.

L, 26. IX kl. 12 T. Raadiku muusikal "Puhh". Dirigent E. Tiisvald. Osades V. Valdmaa, L. Luukas, H. Sallo, K. Karisma, M. Eensalu, J. Põldma, H. Miilberg, R. Gurjev jt.

L, 26. IX kl. 19 G. Bizet' ooper "Carmen". Dirigent E. Pehk. Osades R. Airene, V. Järna, V. Taluma, A. Saal, M. Saulep, Ü. Tundla, M. Palm, R. Elp, V. Valdmaa jt.

P, 27. IX kl. 14 "Tuleingel" (esietendus!). Peaosades K. Kõrb ja V. Jansons.

K, 30. IX kl. 19 J. Strauss'i operett "Nahkhiir". Dirigent N. I. Reintamm. Osades A. Haak, T. Laur, T. Maiste, L. Tammel, I. Kuusk, A. Saal, M. Vaikmaa, V. Taluma, L. Järvi, T. Kilgas jt.

N, 1. X kl. 19 S. Prokofjevi – M. Murdmaa ballett "Romeo ja Julia". Dirigent J. Alpten. Nimiosades M. Smolen, T. Helimets.

R, 2. X kl. 19 G. Verdi ooper "La Traviata". Dirigent J. Alpten. Osades N. Kurem, V. Järna, R. Elp, V. Kiik, U. Tauts, M. Madiste, V. Kuslap, A. Anger, H. Miilberg jt.

TALLINNA LINNATEATER

L, 26. IX kl. 12 "Onu Teodor, kass ja koer", kl. 18 "Ristumine peateega" (reserveeritud etendus).

E, 28. IX kl. 18 "Ainus ja igavene elu".

T, 29. IX kl. 18 "Sherlock Holmes ja doktor Watson".

K, 30. IX kl. 18 "Ristumine peateega".

EESTI DRAAMATEATER

Suur saal

R, 25. IX kl. 19 "Kuradieliiksir".

L, 26. IX kl. 19 William Shakespeare'i "Kuningas Richard Kolmanda tragöödia".

T, 29. IX kl. 19 Ray Cooney "Pereringmäng".

K, 30. IX kl. 19 "Pereringmäng".

Väike saal

R, 25. IX kl. 19 Edward Albee' "Kolm pikka naist".

L, 26. IX kl. 19 Yasmina Reza "Kunst".

P, 27. IX kl. 19 "Kunst".

T, 29. IX kl. 19 Ingmar Bergmani "Steenid ühest abielust".

K, 30. IX kl. 19 "Steenid ühest abielust".

VANALINNASTUUDIO

R, 25. IX kl. 19 "12 tooli".

L, 26. IX kl. 19 "Tuhat klouni".

P, 27. IX kl. 17 "Patt" (soodusetendus õpilastele ja pensionäridele).

kl. 19 "Patt".

K, 30. IX kl. 19 "Eile sündinud".

VON KRAHLI TEATER

R, 25. IX kl. 13.45 "Üleannetu Caroline" (Lampe, Taani) Banaankala festivali raames.

P, 27. IX kl. 19

K, 30. IX kl. 19 "Libahunt" A. Kitzbergi raamatu ainetel. Lavastaja Peeter Jalakas, kunstnik Ervin Õunapuu.

VANEMUINE

SUURES MAJAS

R, 25. IX kl. 19 J. Giraudoux' näidend "Undiin".

L, 26. IX kl. 19 M. Raveli "Hispaania tund" (koomiline ooper), "Boléro" (tantsuetendus), P, 27. IX kl. 19 E. Zola, P. Pedajase "Daamide õnn".

T, 29. IX kl. 19 I. Kálmáni operett "Montmartre'i kannike".

K, 30. IX kl. 18 A. Dvinjaninovi džunglilugu "Mowgli" R. Kiplingi järgi.

N, 1. X kl. 19 E. Zola, P. Pedajase "Daamide õnn".

R, 2. X kl. 19 J. Smoriginase ballett "Madame Bovary" G. Flaubert'i samanimelise romaani motiividel.

Kassa avatud E – L kl. 10 – 19, P üks tund enne etendust, tel. 434 059.

VÄIKESES MAJAS

R, 25. IX kl. 19 G. Fr. Händeli koomiline ooper "Xerxes".

L, 26. IX kl. 19 F. Kafka / P. Raudsepa "Metamorfoos" (esietendus!).

T, 29. IX kl. 19 F. Kafka / P. Raudsepa "Metamorfoos".

K, 30. IX kl. 19 L. Lunari komöödia "Kolmekesi kahevahel".

N, 1. X kl. 18 A. Lindgreni, M. Mikiveri, A. Oidi lastenäidend lauludega "Väikevend ja Karlsson katuselt".

R, 2. X kl. 19 S. Schwartzi muusikal "Pagariproua".

Kassa avatud T – L kl. 12 – 19, EP üks tund enne etendust, tel. 430 785.

KÜLALISETENDUSED

K, 30. IX kl. 19 S. Schwartzi muusikal "Pagariproua" Paide kultuurikeskuses.

Päasmeid on võimalik osta ja broneerida Vanemuise kassadest. Pensionäridele esimese rea piletid soodushinnaga, õpilastele ja üliõpilastele hinnasoodustus 30 % (v.a. esietendused ja salongiõhtud).

TARTU LASTETEATER

X hooaja avamine on 29. septembril.

Sünnipäevanädala jooksul mängitakse iga päev kaks etendust.

T, 29. IX kl. 11 Juhan Püttsepa lavamängud "Valguse vennad / Lumeleopard". Lavastaja Juhan Püttsepp,

kl. 18 Esietendus! Michael Ende "Ilma lõputa lugu". Lavastaja Mart Kampus.

K, 30. IX kl. 11 Michael Ende "Ilma lõputa lugu",

kl. 18 türgi luuletendus täiskasvanuile "Saa tühjaks, mu süda". Lavastaja Anne Maasik.

N, 1. X kl. 11 Aapeli "Üle linna Vinski". Lavastaja Kalev Kudu.

kl. 18 Juhan Viidingu/Tõnis Rätsepa "Olevused". Lavastaja Taago Tubin.

R, 2. X kl. 11 Aapeli "Üle linna Vinski", kl. 18 Peter S. Beagle'i "Viimane üksarvik".

Lavastaja Mart Kampus,

kl. 18 Michael Ende "Ilma lõputa lugu".

P, 4. X kl. 12 Michael Ende "Ilma lõputa lugu".

Info ja piletite tellimine tel. 8 27 403 032 E – R kl. 10 – 17.

SOOME INSTITUUT Harju 1, EE0001 Tallinn, tel. 631 3917

Soome Instituudi raamatukogus saavad huvilised kasutada interneti ja tutvuda meie CD-ROMidega. Juurde on tulnud uumat soome kirjandust. Instituut on lahti kolmapäeviti kl. 10 – 18, teistel tööpäevadel endiselt kl. 10 – 16.

6. X kl. 17 tutvustab Rotermani soolalaos arhitektuurimuuseumis (Ahtri 2) Perttu Rastas uusimat tehnikat kasutades Soome moodsa kunsti muuseumi Kiasmat.

7. X kl. 18 esinevad Kirjanike Maja musta laega saalis kirjanduslikul kolmapäeval Soome Kirjanike Liidu juhatusel liikmed eesotsas esimees Jarkko Lainega.

SOOME INSTITUUT Vanemuise 19, EE2400 Tartu, tel. 827 427 319, faks 427 097, e-mail soome@ilmamaa.ee. Lugemissaal ja raamatukogu on avatud tööpäeviti kl. 10 – 16.

BRITI NÕUKOGU Vana-Posti 7, EE0001 Tallinn, tel. 631 4010, e-mail: british.council@bctallinn.ee, interneti aadress: www.bctallinn.ee

Raamatukaupluse Allecto näitus "Oxford Advanced Learners Dictionary – 50!" Briti Nõukogus, Vana Posti 7.

13. – 27. septembril skulptuurisümposion "Maised rõõmud" Tallinna Botaanikaaias. Näitus lahti K – P kl. 11 – 18.

PRANTSUSE KULTUURIKESKUS Kuninga 4, EE0001 Tallinn, tel. 449 505

PÕHJAMAADE MINISTRITE NÕUKOGU INFOBÜROO Pikk 11, EE0001 Tallinn, tel. 640 6626, faks 640 6622.

PÕHJAMAADE MINISTRITE NÕUKOGU INFOBÜROO Raekoja plats 8, EE2400 Tartu, tel. (827) 433 944

UNGARI KULTUURIESINDUS Roosikrantsi 6, EE0100 Tallinn, tel. 6440 817 e-mail: uke@eki.ee

TALLINNA SAKSA KULTUURIINSTITUUT / GOETHE INSTITUUT Tõlli 2, Tallinn, tel. ja faks 641 1439 27. septembril kell 16 Mustpeade maja Olavi saalis koostöös Eesti Muusikaakadeemiaga kontsert "Heli-loojaportree – Wilhelm Killmayer". Kaastegevad Riia kammerorkestri solistid. Dirigeerib helilooja.

AMEERIKA ÜHENDRIIKIDE SAATKONNA INFOTEENISTUS Kentmanni 20, EE0001 Tallinn, tel. 631 2212, faks 631 2026, e-mail: vaiko@usislib.ee; www.usislib.ee/ic.html Infokeskus avatud külastajatele E, K, R kl. 14 – 17, teistel aegadel eelneval kokkuleppel telefoni teel.

TAANI KULTUURIINSTITUUT Vene 14, EE0001 Tallinn, tel. ja faks 6466 373.

EESTI KIRJANDUSE SELTS
Reedel, 25. septembril kell 16 toimub Tartu Kirjanduse Majas (Vanemuise 19) Eesti Kirjanduse Seltsi üldkogu. Arutatakse seltsi uut põhikirja. Kõik seltsi liikmed on oodatud!

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU NÄITUSED

Kuni 26. IX Maurits C. Escheri tööde koopiad (Hollandi suursaatkonna vahendusel) fuajees;

kuni 26. IX Eesti Akvarellistide Ühenduse aastanäitus kuuenda korruse trepialeris;

kuni 26. IX "Rahvaraamatukogud – kultuurikandjad ja säilitajad" viiendal korrusel;

kuni 26. IX leedu fotograafi Antanas Sutkuse isiknäitus;

12. IX – 18. X Tallinna XI graafikatriennaali raames toimuv laste graafika väljapanek "Puudutus" peanäitusesaalis.

1. – 31. X filateelianäitus "Postipoisi paunast II" kuuenda korruse trepialeris;

kuni 31. XII näitus "Omanikumärgid vanaraamatus" harulduste kogu näitusesaalis;

ERR on lahti E – R kl. 10 – 20, laupäeval kl. 11 – 18, harulduste kogu näitusesaali kl. 10 – 17.

Vanalinna Hariduskolleeium avab muusikalise ettevalmistusrühma viieaastastele lastele, kes soovivad alustada õpinguid (pilliope, tüdrukute- ja poistekoor) Vanalinna põhikoolis ja muusikakoolis alates 2000. a. septembrist. Ettevalmistusrühma tunnid toimuvad Vanalinna Muusikamajas (Uus 16) E ja K kell 16.30 – 17.15. Õppemaks 120 krooni kuus. Info ja registreerimine Vanalinna Muusikamajas, tel. 644 0711.

25. september – 1. oktoober
25. – 26. sept. kl. 11.30, 17.45, 21. "Hobulausaja" ("The Horse Whisperer", USA, 1998). Osades Robert Redford, Kristin Scott Thomas, Scarlett Johnsson, Sam Neill, Dianne Wiest jt.
kl. 14.45, 00.15 "Armageddon".
Alates 27. septembrist kl. 11.30, 17.45 "Hobulausaja"
kl. 14.45, 21 "Armageddon"
1. oktoobril kl. 14.45 ei toimu "Armageddoni" seanssi. Neljapäeval esimene seanss 20 krooni.
Dolby stereohefi.
Info telefonil 644 1919.

SÕPRUS

upArt
Tallinn, Toompea, Kohtu 12
MAAL, GRAAFIKA VITRAAŽ.
Näitusesaalis Rita Raave maalid "NÄITLEJA NÄITUS"
kuni 30. IX.
Avatud iga päev kl. 10 – 19.
Info tel. 631 1448.

Tallinn, Tartu mnt. 1
Tallinna XI graafikatriennaali raames üliõpilaste näitus "PUUTUMISI" kuni 18. X.
Avatud iga päev kl. 10 – 18.

KONRAD ADENAUERI FONDI RUUMIDES
Tallinn, Vana-Viru 3
Evi Tihemets – Viirese
GRAAFIKA
kuni 30. X.
Avatud tööpäeviti kl. 9 – 17, lõuna kl. 13 – 14.

tartu kunsti maja
Tartu, Vanemuise 26
25. IX – 12. X
Tartu seniorkunstnike loomingu näitus "SUVE VALGUS".
Avatud K – E kl. 12 – 18.

KUKU

Tallinnas 100,7 Mhz
Järvamaal 100,5 Mhz
Mulgimaal 100,8 Mhz
Haapsalus 100,9 Mhz
Tartumaal 101,2 Mhz
Otepääl 102,4 Mhz
Niitväljal 102,7 Mhz

RAADIO MÕTLEVALE INIMESELE

V A L G A L E R I I
Väike-Karja 12
Tallinna XI graafikatriennaali
laureaatide näitus
kuni 10. X
Avatud T – R kl. 11–18 ja
L kl. 11–16.

RAATUSE
GALLERY
Raekoja plats 14
Malle Leisi
"BIOSFÄÄRI KAITSEALA"
kuni 30. IX.
Avatud E – L kl. 11 – 17.
Kunstimüük E – L kl. 11 – 17.

LÜHIKESE JALG GALLERY
Tallinn,
Lühike jalg 6
TARBEKUNSTI
NÄITUSMÜÜK.
Avatud E – R kl. 10 – 18,
L – P kl. 10 – 17.
Tel. 699 7825.

DRAAKONI GALLERY
Pikk 18
Maali ja graafika
NÄITUSMÜÜK.
Avatud E kl. 10 – 17, T – R kl.
10 – 18, L kl. 11 – 16.
Piltide raamimine.

Galerii
ILEOARD
Tartu, Ülikooli 5
Kärt Putki
"KÕNELUSED SINUGA"
kuni 17. X.
Avatud iga päev kl. 11 – 02.

GALERII KAKS
Lühike jalg 1
TARBEKUNSTI
MÜÜGIVÄLJAPANEK.
Avatud E – L kl. 10–18,
P kl. 10–17.

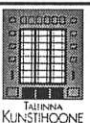

SAMMAS
GALLERY
Vabaduse väljak 6
Leonhard Lapini
GRAAFIKA
"Müütide sünd"
kuni 26. IX.
29. IX – 10. X Miljard Kilgi
õlimaalid "FAATUM".
Avatud T – L kl. 11–18.

Kadrioru muuseum
Kadriorus, Roheline aas 3
Wim Lamboo
"EESTI KUNSTNIKE
PORTREED, 1997"
kuni 7. X.
Avatud K – E kl. 11 – 18.
Info tel. 426 300.

EESTI
VABAÕHUMUUSEUM
on avatud iga päev kl. 10 – 18.
hooned ja Kolu kõrts
kl. 10 – 17.
Eesti Vabaõhumuuseumi
uus telefoninumber
6549 117,
uus faksinumber 6549 127,
uus indeks 13521.

TALLINNA
KUNSTIHOONE
Vabaduse väljak 8
Tallinna XI graafikatriennaali
kuraatorinäitus "PUUTUJAD"
kuni 18. X.
Avatud K – E kl. 12 – 18.

LINNAGALERII
Harju 12
Tallinna XI graafikatriennaali
kuraatorinäitus
"REINKARNATSIOON – PABER"
kuni 18. X.
Avatud K – E kl. 12 – 18.

GALERII MOLEN
Viru 19
SALONGIMÜÜK.
Kellad. Autoriehted.
Avatud T – R kl. 10 – 18,
L kl. 11 – 15.

KUNSTIHOONE GALERIIS
Vabaduse väljak 6
Tallinna XI graafikatriennaali
kuraatorinäitus
"REINKARNATSIOON – PABER"
kuni 18. X
Avatud K – E kl. 12 – 18.

GALERII
AUTORIEHTED
Hobusepea 8
Aknal
Anneli Tammiku ehted.
Müügil AUTORIEHTED.
Avatud E – R kl. 10 – 18,
L kl. 11 – 16.

PÄRNU LINNAGALERII
Pärnu, Rüütli 30
Tiiu Kimberi
"25 aastat loovfotot"
kuni 10. X.
Avatud T – R kl. 11 – 18,
L kl. 11–17.

EESTI KUNSTIMUUSEUM
RÜÜTELKONNA HOONE (Kiriku plats 1)
Suveväljapanek "Eesti kunsti klassika" kuni 11. X.
"Akantus norra rahvakunstis" kuni 18 X.
Avatud K – P kl. 11 – 18.
Iga kuu viimane reede ja laupäev tasuta!

TARBEKUNSTIMUUSEUM (Lai 17)
Uuendatud püsiekspositsioon
"Eesti professionaalne tarbekunst".
Sisearhitekt Malle Agabuši "Valgusega ajast aega" kuni 1. XI.
Avatud K – P kl. 11 – 18.
Iga kuu viimane reede ja laupäev tasuta!

K. RAUA MAJAMUUSEUM (Nõmmel K. Raua 8)
"Konrad Mägi" kuni 13. XII.
Avatud K – P kl. 11 – 18.
Iga kuu viimane reede ja laupäev tasuta!

ADAMSON-ERICU MUUSEUM (Lühike jalg 3)
Rahvusvaheline köite- ja objektinäitus "Raamatumäng" kuni 25. X.
Püsiekspositsioon Adamson-Ericu loomingust.
Avatud K – P kl. 11 – 18.
Iga kuu viimane reede ja laupäev tasuta!

MIKKELI MUUSEUM (Kadriorus Weizenbergi 28)
Johannes Mikkeli kollektsioon (XVI – XVIII sajandi lääne-euroopa,
vene, hiina kunst).
Ikoonid XIV – XIX sajand.
Avatud K – P kl. 11 – 18.

NIGULISTE MUUSEUM (Niguliste 3)
"Vana kunst".
Avatud T kl. 17 – 20, K kl. 15 – 21, N – P kl. 11.30 – 18.
Igal T kl. 18 jazzkontsert.
Igal L kl. 12 barokkmuusika kontsert.
Tasuta külastuspäev iga kuu viimane reede.
Eesti Kunstimuuseumi kodulehekülj aadressil: www.ekm.ee

ROTERMANNI SOOLALADU
Ahtri 2
Tallinna XI graafikatriennaali põhinäitus
"PUUDUTUS" kuni 18. X.
Avatud K – P kl. 11 – 18.
Tasuta külastuspäevad iga kuu viimane reede, laupäev ja
pühapäev.

TARTU KUNSTIMUUSEUM
Vallikraavi 14
KOTKA KUNSTIPÄEVADE
NÄITUS
kuni 4. X.
Avatud K – P kl. 11 – 18.
Tasuta külastuspäev on reede.

KIVISILLA GALERII
Raekoja plats 18
Kirsti Lento
MAALID
kuni 4. X.
Avatud K – P kl. 11 – 18.
Tasuta külastuspäev on reede.

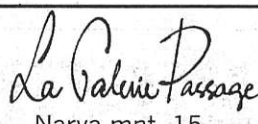

A.H. TAMMSAARE MUUSEUM
L.Koidula 12 a
Eve Pärnaste maalid
"ÜLELEND"
kuni 5. X.
Avatud K – E kl. 11 – 18.

SEBRA GALERII
Tartu, Baeri 2
Epp Margna
"KUUMINU IMÄ" kuni 6. X.
Avatud E – R kl. 11 – 18,
L kl. 10 – 15.
Raamimistööd.

CHAPLINI KUNSTIKESKUS
Pärnu, Esplanaadi 10
Esimene rahvusvaheline auto-
portreede salong
"MA TUNNEN END PAREMINI"
Pärnu mudaravilas
(iga päev kl. 9 – 17) ja Chaplini
kunstikeskuses (iga päev
kl. 9 – 21) kuni 1. X.
Rahvusvaheline aktinäitus
"Mees ja naine" kuni 2. X.
Chaplini näitused internetis :
www.chaplin.ee Näitused,
kohvik ja kunstikauplus on lahti
iga päev kl. 9 – 21, avalik inter-
netipunkt töötab tööpäeviti
kl. 12 – 18, raamatukogu ja
muusikaosakond
E, K, R kl. 14 – 18 ja
T, N kl. 12 – 15, L kl. 12 – 18.

La Galerie Passage
Narva mnt. 15
(Aedvilja tn. poolt)
ÜLDEKSPOSITSIOON
kuni 3. X.
Avatud E – R kl. 10 – 18 ja
L kl. 10 – 15. Tel. 631 2551.
Galeriis aidatakse valida raame
ja raamitakse pilte.
Benjamin Vassermann
GRAAFIKA
Pro Kapitali ärikeskuses
(Narva mnt. 13)
kuni 30. IX.

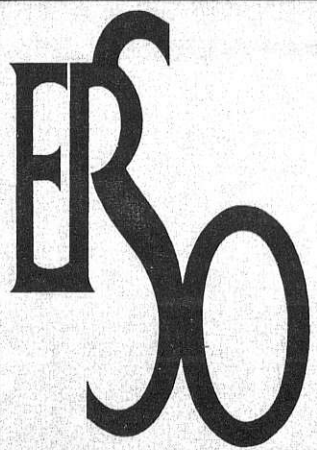

EESTI RAHVA MUUSEUM
1909
Tartu, Kuperjanovi 9
Püsiekspositsioon
"EESTI. MAA, RAHVAS,
KULTUUR".
Rahvusvaheline sepakunsti
näitus "TULEST JÄÄNUD"
kuni 27. IX,
Tartu kunstikooli
tekstiiliosakonna
esimese lennu tööde näitus
"POST textile"
kuni 27. IX.
27. IX kl. 11 – 17
MIHKLIPÄEV RAADI MÕISAS.
Reedeti sissepääs tasuta.
K – P kl. 11 – 18.
Avatud kohvik.
ERM internetis: [http :
//www.erm.ee/](http://www.erm.ee/)

1. oktoober 1998 kell 20
Estonia Kontserdisaal

EESTI KONTSERT

EESTI RIIKLIK

SÜMFOONIAORKESTER

**EESTI RIIKLIK
SÜMFOONIAORKESTER**

ORATOORIUMIKOOR

EESTI RAHVUSMEESKOOR

EESTI POISTEKOOR

Solistid

IVARI ILJA (klaver)

ANSSI HIRVONEN (tenor)

Dirigent

ANDRES MUSTONEN

CHOPIN. Klaverikontsert nr 1

BERLIOZ. "TE DEUM"

INFO tel 6 44 13 08 faks: 6 41 83 04
e-mail: info@concert.ee

KONTSERDISARI

Rootsi AEG

1998-1999

AVAKONTSERT

26. septembril kell 19 Estonia Kontserdisaalis
27. septembril kell 17 Estonia Kontserdisaalis

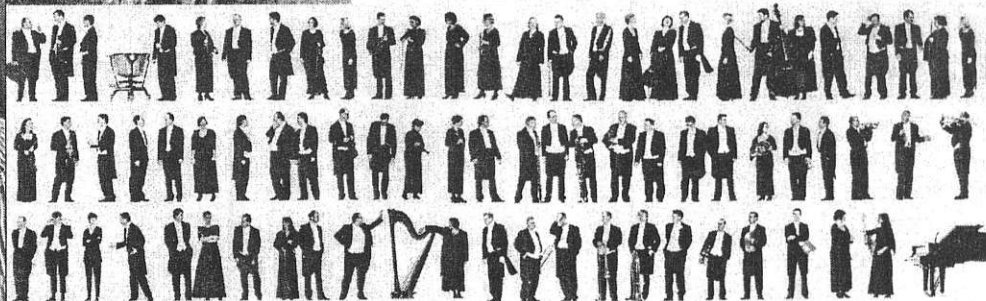

**MALMÖ
SÜMFOONIA-
ORKESTER**

Dirigent **GILBERT VARGA**

Solist **HÅKAN HARDENBERGER**

(trompet)

Hillborg.
Pärt.
Sandström.
Bartók.

Vedel marmor (esiettekanne Eestis)

Concerto piccolo teemal B-A-C-H

Trompetikontsert nr 2 (esiettekanne Eestis)

Kontsert orkestrile

Kontserdisarja toetavad:

RIKSKONSERTER

VOLVO

INFO tel 6 44 13 08 faks: 6 41 83 04
e-mail: info@concert.ee

Rahvusvaheline Tallinna XI graafikatriennaal

18. september – 18. oktoober 1998

18. IX – 18. X Tallinna XI
graafikatriennaali põhinäitus
"Puudutus"

Rotermanni soolalao arhitek-
tuuri- ja kunstikeskuses
Ahtri 2.

Avatud K – P kl. 11 – 18,
E, T suletud.

18. IX – 18. X kuraatorinäitus
"Puutujad" Tallinna Kunsti-
hoones Vabaduse väljak 8.

K – E kl. 12 – 18, T sulet.

18. IX – 18. X kuraatorinäitus
"Reinkarnatsioon – raamat"
Tallinna Kunstihoone galeriis
Vabaduse väljak 6.

Avatud K – E kl. 12 – 18,
T suletud.

18. IX – 18. X kuraatorinäitus
"Reinkarnatsioon – paber"
Linnagaleriis Harju 13.

K – E kl. 12 – 18, T sulet.

18. IX – 10. X Tallinna X
graafikatriennaali lau-
reaatide näitus

Vaala galeriis Väike-Karja 12.

Avatud T – R kl. 11 – 18, L
kl. 11 – 16, P, E suletud.

Tallinna XI graafika-
triennaali raames toimuvad:

16. IX – 18. X

laste graafika näitus

Eesti Rahvusraamatukogu

peanäitusesaalis Tõnismägi 2.

Avatud E – R 10 – 18, L

kl. 10 – 17, P suletud.

Avamine 16. septembril kell 14.

10. IX – 4. X

laste graafikanäitus

Kullo lastegaleriis Kuninga 6.

Avatud K – E kl. 11 – 17,

T suletud.

Avamine 10. septembril kell 16.

16. IX – 18. X üliõpilaste näi-
tus "Puutumisi"

Eesti Kunstiakadeemia

galeriis Tartu mnt. 1.

17. IX – 25. X rahvusvaheline

raamatuköite ja -objekti

näitus "Raamatumäng"

Adamson – Ericu muuseumis

Lühike jalg 3.

Avatud K kl. 10 – 17, N kl.

12 – 19, R – P kl. 11 – 18,

E, T suletud.

Sponsorid:

Avatud Eesti Fond, Briti

Nõukogu, Eesti Kunstnike Liit,

Eesti Post,

Eesti Rahvuskultuurifond,

Eesti Vabariigi

Kultuuriministeerium,

Goethe Instituut,

Kultuurkapital, Mainospyörä

OY, AS Mälberg, Sirp,

Sõnumileht, Soome

Suursaatkond, Sorosi

Kaasaegse Kunsti Eesti

Keskus, Suomen 3M OY,

Tallinna Linnavalitsus,

Tallinna Trammi – ja

Trollibussikoondise AS, Dunkri

kaubanduse AS, AS UNIPRINT.

Ostupreemiad:

UNDP, Rannila Profiil, Ivar

Lukk, Paletti Eesti AS.

5. oktoobril
kell 19

Luigi Lunari komöödia

"Kolmekesi kahevahel"

VANEMUISE KÜLALISSETENDUS EESTI DRAAMATEATRI

Lavastaja Tiit Palu.

Osades: Kaido Veermäe, Indrek

Taalmaa, Rain Simmul, Helena

Merzin.

Info ja piletite tellimine tel. 443 378.

Põhjamaade Ministrite Nõukogu Infobüroo Tallinnas jätkab oktoobris

Põhjamaade keelte õpetamist. Kavas on järgmised kursused:

vestlusring rootsi keele huvilistele

norra kõnekeel edasijõudnuile

soome kõnekeel edasijõudnuile

islandi keele ja kultuuri alused (vajalik inglise keele hea oskus)

Teave ja kursustele registreerimine

Põhjamaade Infobüroos Tallinnas Pikk 11, tel. 6 406 626.

**Prantsuse, itaalia, saksa, inglise,
hollandi, soome ja rootsi keele kursused**
õhtuti alates 12. X, laupäevakursused alates 10. X.

Soodushind õpilastele, üliõpilastele ja meil varem õppinuile.

Info Mare Mandre koolitusfirma tel. 654 2044.

INFOTELEFON

448 868

FAKS

449 247

e-mail

sirp@sirp.ee

Peatoimetaja

Mihkel Mutt

mihkel@sirp.ee

Peatoimetaja asetäitja,

Muusika

Tiina Mattisen

443 008

Esseistika

Jan Kaus

443 008

Kirjandus

Doris Kareva

448 820

Teater

Kristiina Garancis

448 820

Kunst

Reet Varblane

443 008

Film

Tarmo Teder

448 820

Keeletoimetaja

Aili Küntler

449 454

Toimetuse kolleegium: Karin Hallas, Sirje Helme, Jaak Kangilaski, Mart Meri, Reet Neimar, Kristel Pappel, Kristiina Ross,

Erkki-Sven Tüür, Udo Uibo, Märt Väljataga.

10503 Tallinn, Peapostkontor, postkast 388

Trükk AS Printall Tatari 64

Tellimise nr. 3923.

INDEKS 69786

Honorare makstakse teispäeviti ja kolmapäeviti kl. 14 – 16.30.

VÄLJAANDMIST TOETAB EESTI KULTUURKAPITAL

SIRP